

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНЖЕНЕРНИЙ ІНСТИТУТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
(повна назва кафедри)

Кваліфікаційна робота

другий (магістерський)
(рівень вищої освіти)

тему Удосконалення механізму забезпечення фінансової стійкості
ерційного банку

Виконав: студент 2 курсу, групи ФБС - 18 - мз
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та
(код і назва спеціальності)

страхування»

Вороніна Н.М.

освітньої програми фінанси, банківська справа та
(код і назва освітньої програми)

страхування

спеціалізації _____

(код і назва спеціалізації)

_____
(ініціали та прізвище)

Керівник доцент кафедри фінансів, банківської справи
та страхування, доцент, к.е.н. Фатюха В.В..

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Рецензент доцент кафедри фінансів, банківської
справи та страхування, доцент, к.е.н. . Шапуров О.О.

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНЖЕНЕРНИЙ ІНСТИТУТ**

Факультет економіки та менеджменту
 Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
 Рівень вищої освіти другий (магістерський)
 Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
 (код та назва)
 Освітня програма Фінанси, банківська справа та страхування
 (код та назва)
 Спеціалізація _____
 (код та назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри д.е.н., проф.
Метеленко Н.Г.

«16» січня 2020 року

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ**

Ворониної Наталії Миколаївні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи (проекту) Удосконалення механізму забезпечення фінансової стійкості комерційного банку
керівник роботи Фатюха В.В., к.е.н., доцент,
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)
затверджені наказом ЗНУ від «10» вересня 2019 року № 1539-с
2. Строк подання студентом роботи 16.01.2020 р.
3. Вихідні дані до роботи Публічна фінансова звітність банку, що розглядається в роботі. Літературні джерела. Фахові періодичні видання
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) _____
Теоретична частина. Теоретично – методичні аспекти функціонування механізму забезпечення фінансової стійкості комерційного банку
Аналітична частина. Оцінювання та аналіз фінансової стійкості ВАТ «ОЩАДБАНК»
Проектна частина. Оптимізація механізму забезпечення фінансової стійкості ВАТ «ОЩАДБАНК»
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)
Рис. 1.2. Класифікація показників фінансової стійкості комерційного банку. Рис. 1.5. Забезпечення фінансової стійкості банку. Рис.1.8. Валові та чисті кредити БСУ суб'єктам господарювання та фізичним особам за 2012-2018 роки. Рис.1.14. Динаміка фінансових результатів БСУ за 2012-2018 роки. Табл.2.1 Аналіз основних показників діяльності ВАТ «Ощадбанк» за 2016-2018 роки. Рис.2.3. Динаміка фінансових результатів ПАТ «Ощадбанк» за 2016-2018 р.р. Табл.1.8. Аналіз фінансової стійкості ВАТ «Ощадбанк». Табл.2.10. Коефіцієнтний аналіз ліквідності ВАТ «Ощадбанк». Табл.2.11. Коефіцієнтний аналіз прибутковості та рентабельності ВАТ «Ощадбанк». Рис.3.2. Вдосконалена методика забезпечення фінансової стійкості ВАТ «Ощадбанк»

АНОТАЦІЯ

Вороніна Н.М. Удосконалення механізму забезпечення фінансової стійкості комерційного банку.

Кваліфікаційна робота для здобуття ступеня вищої освіти магістра за спеціальністю 072 – Фінанси, банківська справа та страхування, науковий керівник В.В.Фатюха, Інженерний інститут ЗНУ, Факультет економіки та менеджменту, кафедра фінансів, банківської справи та страхування, 2019 р.

В кваліфікаційній роботі узагальнено теоретично – методичні аспекти функціонування механізму забезпечення фінансової стійкості комерційного банку. Проведено оцінювання та аналіз фінансової стійкості ВАТ «ОЦАДБАНК». Наведено основні напрямки оптимізації механізму управління фінансовою стійкістю ВАТ «ОЦАДБАНК»

АНАЛІЗ, АКТИВИ, БАНК, КАПІТАЛ, КРЕДИТИ, ЛІКВІДНІСТЬ, ОЦІНКА СТІЙКОСТІ, ПРИБУТКОВІСТЬ, ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ

ABSTRACT

Voronina N. Improvement of the mechanism which ensure the financial stability of a commercial bank.

Qualifying work for obtaining a master's degree in higher education by specialty – 072 finance, banking and insurance, scientific supervisor V.V.Fatyuha Institute of Engineering ZNU. Faculty of Economics and Management, Department of finance, banking and insurance, 2018.

The qualification work summarizes the theoretical and methodological aspects of the functioning of the mechanism for ensuring the financial stability of a commercial bank. The evaluation and analysis of the financial soundness of «Oshadbank» was carried out. The basic directions of optimization of the mechanism of financial stability management of «Oshadbank» are given.

ANALYSIS, ASSETS, BANK, CAPITAL, LOANS, LIQUIDITY,
ASSESSMENT OF SUSTAINABILITY, PROFITABILITY, FINANCIAL
STABILITY

АННОТАЦИЯ

Воронина Н.М. Совершенствование механизма обеспечения финансовой устойчивости коммерческого банка.

Квалификационная работа для получения степени высшего образования магистра по специальности 072 - Финансы, банковское дело и страхование, научный руководитель В.В.Фатюха, Инженерный институт ЗНУ. Факультет экономики и менеджмента, кафедра финансов, банковского дела и страхования, 2019.

В квалификационной работе обобщены теоретико - методические аспекты функционирования механизма обеспечения финансовой устойчивости коммерческого банка. Проведена оценка и анализ финансовой устойчивости ОАО «Ощадбанк». Приведены основные направления оптимизации механизма управления финансовой устойчивостью ОАО «Ощадбанк»

АНАЛИЗ, АКТИВЫ, БАНК, КАПИТАЛ, КРЕДИТЫ, ЛИКВИДНОСТЬ,
ОЦЕНКА УСТОЙЧИВОСТИ, ДОХОДНОСТЬ, ФИНАНСОВАЯ
УСТОЙЧИВОСТЬ

ЗМІСТ

ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО – МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ	14
1.1. Концептуальні засади поняття фінансова стійкість комерційного банку та методи її оцінювання	14
1.2 Алгоритм формування механізму забезпечення фінансової стійкості банків	25
1.3. Дослідження фінансової стійкості комерційних банків України в сучасних умовах	37
Висновки до 1 розділу	45
РОЗДІЛ 2 ОЦІНЮВАННЯ ТА АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ВАТ «ОЩАДБАНК»	47
2.1. Економічно-організаційна характеристика ВАТ «Ощадбанк»	47
2.2. Аналіз фінансових ресурсів та джерел їх формування ВАТ «Ощадбанк»	56
2.3. Дослідження системи показників фінансової стійкості ВАТ «Ощадбанк» та оцінка діючого механізму її забезпечення	74
Висновки до розділу 2	82
РОЗДІЛ 3 ОПТИМІЗАЦІЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ВАТ «ОЩАДБАНК»	83
3.1. Європейський досвід та особливості забезпечення фінансової стійкості державних банків	83
3.2. Вдосконалення моделі комплексної оцінки фінансової стійкості ВАТ «Ощадбанк»	92
3.3. Застосування стратегії управління ліквідністю та прибутковістю ВАТ «Ощадбанк» у механізмі забезпечення його фінансової стійкості	98
Висновки до розділу 3	117

ВИСНОВКИ	119
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	123
ДОДАТКИ	129

ВСТУП

Впродовж 2014-2018 р.р. вітчизняна банківська система пережила найбільшу масштабну кризу за усі часи її існування. За п'ять років понад сто банків оголошено неплатоспроможними та припинили своє існування. Тому наразі, у посткризовий період, однією з основних проблем, які постають перед українською банківською системою, є підтримка та забезпечення її стабільності та надійності, оскільки, без стійкої та стабільно функціонуючої банківської системи неможливо розвивати економіку країни та вирішувати інші соціальні завдання. Стійкість кожної окремої банківської установи забезпечує ефективне та стабільне функціонування всієї банківської системи України. Окрім цього фінансова стійкість банку безпосередньо впливає на спроможність банку залучати клієнтів: чим вище рівень фінансової стійкості банку, тим вище рівень довіри клієнтів до цієї установи, тим ефективніше банк може формувати свої ресурси. Тому питання забезпечення фінансової стійкості комерційних банків набуває все більшої гостроти.

Фінансова стійкість банку (*financial resilience of a bank*) – стан банку, який характеризується збалансованістю фінансових потоків, достатністю коштів для підтримки своєї платоспроможності та ліквідності, а також рентабельною діяльністю. Фінансова стійкість банку означає постійну здатність банку відповідати за своїми зобов'язаннями і забезпечувати прибутковість на рівні, достатньому для нормального функціонування у конкурентному середовищі.

Аналіз існуючих методичних підходів до оцінки фінансової стійкості банків, що використовуються у вітчизняній та зарубіжній практиці, свідчить про існування суттєвих розбіжностей як у складових фінансової стійкості, так і в показниках, що використовуються для оцінки. На нашу думку, система показників має визначатися факторами, що обумовлюють фінансову стійкість банку, а, отже, головними складовими оцінки є: достатність капіталу, прибутковість банку, ліквідність, якість активів та пасивів.

Для забезпечення фінансової стійкості комерційні банки мають застосовувати прогресивні методи, що спрямовані на підвищення рівня своєї капіталізації, поліпшення якості активів та фінансового менеджменту, оптимізацію управління активами і зобов'язаннями. Управління фінансовою стійкістю комерційних банків передбачає об'єктивне визначення її поточного й бажаного стану, скоординоване управління фінансами банківської установи, вибір таких управлінських рішень, які сприяли б фінансовій стійкості. Механізм управління фінансовою стійкістю не є статичним утворенням, а постійно перебуває у динамічному розвитку. Необхідно враховувати конкретні економічні умови, в яких функціонує банк, і відповідно до змін в економічному середовищі вносити корективи до механізму управління фінансовою стійкістю. Результативність функціонування механізму управління фінансовою стійкістю банків залежить від ступеня впорядкованості його елементів, їх взаємодії та спрямованості щодо досягнення основної мети – забезпечення фінансової стійкості банку.

Потреба у науковому обґрунтуванні прийняття управлінських рішень у банківській сфері для підтримання фінансової стійкості банку та вдосконалення механізму забезпечення фінансової стійкості комерційного банку в посткризових умовах, знаходженні власних підходів, методів та моделей, які будуть задовольняти особливостям економіки України і обумовлює практичну актуальність теми кваліфікаційної роботи магістра.

Аналіз наукових праць, присвячених проблемі забезпечення фінансової стійкості банку, показує, що в них використовуються різні наукові підходи та методи. В той же час, для України існує дуже мало розробок по розв'язанню цієї проблеми особливо у сучасних посткризових умовах. Загальні методологічні, методичні й економіко-організаційні аспекти забезпечення фінансової стійкості банків відображені в роботах провідних вітчизняних і зарубіжних економістів: О. Андронова, О. Барановського, І. Бураковського, К.Данильченка, Е. Долана, Т.Дьюзера, Є. Жукова, Є. Кілгуса, Р. Кларка, Г.Коробової, Л. Красавіної, К.Кемпбела, О. Лаврушина, В. Лексіса, І.Лукінова,

В. Міловидова, Є. Нікбахта, К. Раєвського, Ж. Рівуара, П. Роуза, А. Степаненка, В. Усоскіна, В. Ющенко та ін. Даним аспектам приділили увагу й такі вітчизняні науковці як О.Д. Вовчак, Ж.М. Довгань, О.Д. Заруба, А.М. Мороз, М.І. Савлук – при розгляді загальних питань фінансового аналізу діяльності банків та менеджменту; В.В. Вітлінський, В.П. Пантелєєв та С.П. Халява, Н.М. Шелудько – при дослідженні теоретичних аспектів та проблем регулювання фінансової стійкості банків; Л.А. Ключко, С.А. Святко, Є.В. Склеповий, Л.Ю. Петриченко, Р.І. Шіллер – при визначенні складових стійкості, розгляді питань аналізу та оцінки фінансової стійкості банку; В.М. Кочетков – при обґрунтуванні методологічних та організаційних засад управління фінансовою стійкістю банків.

Варто зазначити, що досі нема єдиного загальноприйнятого тлумачення поняття «фінансова стійкість» комерційного банку та чіткого, цілісного механізму управління останньою. Зазначене обумовлює необхідність ґрунтовного дослідження як у теоретичному, так і в практичному плані базових аспектів управління фінансовою стійкістю комерційних банків.

Забезпечення фінансової стійкості банківських установ в значній мірі залежить від досконалості методів управління ризиками та їх відповідності сучасному глобальному середовищу, тому об'єктивно посилюється роль постійного моніторингу системи банківських ризиків з метою підтримання максимального рівня фінансової стійкості, прозорості та прогнозованості діяльності банків. Таким чином існує необхідність проведення поглибленого дослідження і аналізу комплексного підходу до процесу управління фінансовою стійкістю в банку в посткризових умовах в Україні.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних засад функціонування механізму забезпечення фінансової стійкості комерційного банку та розробка рекомендацій щодо забезпечення фінансової стійкості комерційного банку на сучасному етапі.

Відповідно до цієї мети визначено сукупність основних завдань, спрямованих на її досягнення:

- окреслити концептуальні основи поняття фінансова стійкість комерційного банку;
- дослідити складові механізму управління фінансовою стійкістю комерційного банку;
- охарактеризувати сучасний стан банківської системи України та проаналізувати фінансову стійкість комерційних банків України в сучасних умовах;
- проаналізувати фінансово-господарську діяльність ВАТ «Ощадбанк»;
- розрахувати систему показників фінансової стійкості ВАТ «Ощадбанк» та оцінити діючий механізм її забезпечення;
- систематизувати європейський досвід щодо особливостей забезпечення фінансової стійкості державних банків та запропонувати шляхи зміцнення фінансової стійкості державних банків в Україні;
- вдосконалити модель комплексної оцінки фінансової стійкості ВАТ «Ощадбанк»;
- запропонувати використання стратегії управління ліквідністю та прибутковістю ВАТ «Ощадбанк» у механізмі забезпечення його фінансової стійкості.

Об'єктом дослідження є методи вдосконалення механізму забезпечення фінансової стійкості банку.

Предмет дослідження: механізм забезпечення фінансової стійкості комерційного банку в сучасних умовах функціонування.

У процесі дослідження використані наступні методи: 1) метод аналізу та синтезу при дослідженні систем і методів оцінки фінансової стійкості комерційних банків; 2) метод індукції та дедукції при з'ясуванні сутності фінансової стійкості комерційного банку; 3) методи концептуально-логічного аналізу при формуванні основних засад механізму управління фінансовою стійкістю комерційного банку; 4) коефіцієнтний та інтегральний аналіз при дослідженні фінансового стану банку.

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі та нормативно-правові акти України з питань функціонування та регулювання банківської діяльності, матеріали науково-практичних конференцій, монографії, збірники, дані річних звітів, періодичні видання вітчизняних та міжнародних організацій, наукові дослідження та публікації, розміщені в мережі Інтернет, фінансова звітність та дані із офіційного сайту ВАТ «Ощадбанк».

Наукова новизна кваліфікаційної роботи магістра характеризується наступним:

вдосконалено модель комплексної оцінки фінансової стійкості ВАТ «Ощадбанк», застосування якої вирішує задачу визначення рейтингу фінансової стійкості банку. Вона має ряд нових аспектів: вибір показників для оцінки складових фінансової стійкості спирається на встановлення залежності від них фінансової стійкості банків; вагові коефіцієнти для обраних критеріїв фінансової стійкості визначені за допомогою дискримінантного аналізу, дозволяють об'єктивно врахувати вплив кожного з показників на загальний рейтинг фінансової стійкості банку; модель передбачає врахування стабільності розвитку банку як передумови його фінансової стійкості, для чого при визначенні комплексної оцінки фінансової стійкості отримане рейтингове значення пропонується коригувати на коефіцієнт, що є функцією від варіації рейтингового значення по банку за період, що передує оцінці;

набула подальшого розвитку систематизація європейського досвіду щодо особливостей забезпечення фінансової стійкості державних банків, що дозволило запропонувати шляхи зміцнення фінансової стійкості державних банків в Україні, зокрема ВАТ «Ощадбанк».

Практичне значення одержаних результатів визначається тим, що розроблені у кваліфікаційній роботі рекомендації можуть бути використані як основа системи оптимальних фінансових рішень на рівні комерційного банку; запропоноване узагальнення методичного та інформаційного забезпечення оцінки фінансової стійкості банків на основі комплексного підходу може використовуватись в аналітичній роботі банків і дозволить визначити

характеристику спроможності банку як економічної системи, ефективно виконувати свої функції та забезпечувати цілеспрямований розвиток, витримуючи вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

Апробація результатів магістерської роботи. На основі матеріалів магістерського дослідження було опубліковано тези доповідей на Міжнародній науково – практичній конференції «Вплив цифрової освіти на розвиток людського капіталу» обсягом 0.1 др.арк.

Обсяг та структура кваліфікаційної роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи складає 129 сторінок. Кваліфікаційна робота магістра містить 19 таблиць, 28 рисунків. Список використаних джерел налічує 51 найменування. Робота також містить 7 додатків.

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИЧНО – МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ
МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ
КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

1.1. Концептуальні засади поняття фінансова стійкість комерційного банку та методи її оцінювання

Досліджуючи категорію «фінансова стійкість банку» ми визначили велику кількість розбіжностей у її трактуванні, та ще більшу невизначеність у методиках її оцінюванні та методах управління нею. Дослідженню питань щодо аналізу, оцінки та шляхів забезпечення фінансової стійкості банків значну увагу приділяли такі зарубіжні науковці, як П. Роуз, Дж. Сінкі, Ю.С. Масленченков та інші, а також вітчизняні вчені, а саме В.В. Вітлінський, О.Д. Заруба, Н.М. Шелудько, В.П. Пантелєєв, С.П. Халява, О.П. Тимошенко, А.Ю. Юданов, І.В. Ларіонова, І.М. Васькович, М.Н. Крейнїна, Н.М. Шелудько, Є.В. Склеповий та інші [4, 7, 18, 20, 23, 31].

Загалом існує два наукові підходи до визначення фінансової стійкості банку. Перший акцентує увагу на фінансовій стійкості банківської системи загалом. Інший розглядає безпосередньо забезпечення фінансової стійкості окремих банків. У своїх подальших дослідженнях ми будемо дотримуватися другого підходу, адже вважаємо за доцільне першочергове зміцнення фінансової стійкості саме окремих банків, а стійкість кожної окремої банківської установи забезпечує ефективне та стабільне функціонування всієї банківської системи України [7, с.26]. Отже «фінансова стійкість комерційного банку» це фундаментальна якісна характеристика його фінансового стану. Вона визначається достатністю, збалансованістю та оптимальним співвідношенням фінансових ресурсів і активів за умов підтримання на достатньому рівні ліквідності й платоспроможності, зростання прибутку та мінімізації ризиків, і забезпечує можливість витримати непередбачені втрати і зберегти стан

ефективного функціонування. У таблиці 1.1. наведено трактування цього поняття різними дослідниками.

Таблиця 1.1
Категорія «фінансова стійкість» з погляду різних дослідників

Автор	Визначення
Васькович І.М. [5, с. 40-43]	Фінансова стійкість банківської системи — якісна і кількісна характеристика здатності системи трансформувати банківські ресурси та з максимальною ефективністю й мінімальним ризиком виконувати свої функції, витримуючи вплив зовнішніх і внутрішніх факторів
Коваленко В.В. [21, с.55]	Під фінансовою стійкістю банківської системи слід вважати її здатність у динамічних умовах ринкового середовища протистояти дії негативних зовнішніх та внутрішніх чинників, забезпечувати надійність збереження та повернення вкладів юридичних і фізичних осіб, захищати інтереси акціонерів та своєчасно виконувати власні зобов'язання.
Вітлінський В. [26, с. 49]	Фінансова стійкість банку - критерій для суб'єктів банківського аналізу, але значно важливішим для них є перспективна фінансова стійкість банку. Перспективна фінансова стійкість - ймовірність того, що фінансові можливості банку протягом певного часу будуть відповідати критеріям
Водоп'янова Н.О. [43, с. 11]	Фінансова стійкість банку - певний стан структури активів та пасивів банку, що впливають на платоспроможність банку
Крейніна М.Н. [18, с. 33]	Фінансова стійкість банку — одна з характеристик відповідності структури джерел фінансування структурі активів, яка визначається на основі співвідношення різних видів джерел фінансування та його відповідності складу активів
Масленченков Ю.С. [22, с. 25]	Фінансова стійкість банку характеризує стан кредитної установи в ринковому середовищі, яке забезпечує цілеспрямованість його руху в сьогоденні і прогностичній перспективі. Залежить від відповідності господарської діяльності нормативним узагальнюючим показникам, що синтезують характеристики економічних складових стійкості
Пантелєєв О.П. Халява С.П. [10, с. 33]	Фінансова стійкість банку — своєрідне перевищення доходів над витратами. Ознакою фінансової стійкості насамперед є стабільність джерел доходу банку
Міллер Р.І. [18, с. 49]	Фінансова стійкість банку — складова характеристика фінансової стабільності, його надійності, показниками якої є капітальна стійкість, ліквідність, прибутковість та ризик банку
Склеповий І.Є. [12, с. 142]; Шелудько Н.М. [43, с. 42]	Фінансова стійкість — це інтегральна характеристика спроможності банку як системи трансформування ресурсів та ризиків повноцінно (з максимальною ефективністю та мінімальним ризиком) виконувати свої функції, витримуючи вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища
Шиллер Р.І. [24, с. 38]	Фінансова стійкість банку — виражає узагальнюючу результативність усіх складових його стійкості і вимірюється системою показників, насамперед, обсягом і структурою власних ресурсів, рівнем прибутковості, нормою прибутку на власний капітал, встановленими показниками ліквідності, мультиплікативною ефективністю власного капіталу, обсягом створеної доданої вартості тощо

Ми пропонуємо розглядати фінансову стійкість банку як складову загальноекономічної стійкості банку. Поряд із фінансовою стійкістю, як іншу складову загальноекономічної стійкості, визначаємо організаційну стійкість (рис. 1.1.) [7, с.18].

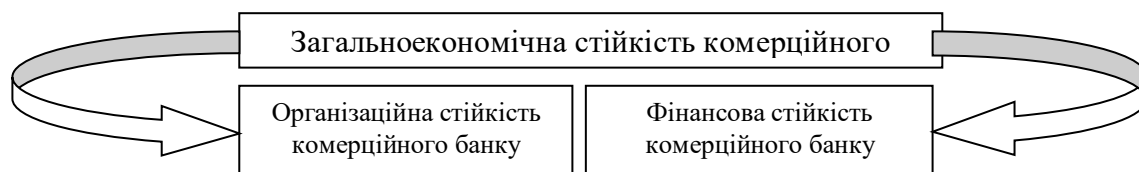

Рис. 1.1. Структура загальноекономічної стійкості комерційного банку

Фінансова стійкість забезпечує спроможність комерційного банку ефективно працювати, досягаючи мети, динамічно розвиватися, протидіючи різноманітним ризикам у процесі діяльності на ринку фінансових послуг. Організаційна стійкість комерційного банку передбачає: 1) відповідність організаційної структури: функціональному призначенню банку; асортименту банківських продуктів та послуг; 2) належну організацію міцних і надійних зв'язків із іншими суб'єктами ринкової інфраструктури, зокрема взаємини з державою, міжбанківські відносини, взаємозв'язки з клієнтами, дебіторами та кредиторами; 3) організацію високоякісного менеджменту, компетентність та досвід адміністрації, професійність кадрового потенціалу [18, с. 29].

Розрізняють три основні види фінансової стійкості банку за стабільністю його роботи: а) нормальна стійкість, яка характеризується стабільною діяльністю, відсутністю неплатежів чи затримки виконання своїх зобов'язань, стабільною рентабельністю; б) нестійкий фінансовий стан, що характеризується затримкою платежів, неможливістю своєчасно виконувати окремі свої зобов'язання, низьким рівнем рентабельності тощо; в) кризовий фінансовий стан, який характеризується регулярними неплатежами, наявністю простроченої заборгованості тощо. Кризовий фінансовий стан може призвести до неспроможності банку фінансувати поточну діяльність, здійснювати

платежі та виконувати свої зобов'язання, а в кінцевому рахунку – до банкрутства [23, с. 109].

Для визначення фінансової стійкості комерційного банку необхідно проаналізувати його стан за такими напрямкам: розрахувати рівень капіталізації, проаналізувати якість активів, якість зобов'язань, рівень платоспроможності та ліквідності, рівень прибутковості, якість управління капіталом, активами, зобов'язаннями, платоспроможністю, ліквідністю та прибутковістю, рівень чутливості банку до ризиків та якість управління ними. На відміну від підходів, що зосереджують увагу на кількісному вираженні фінансової стійкості у вигляді відповідних фінансових показників, ми пропонуємо якісно оцінювати діяльність банку з позицій усіх напрямків формування його активів і пасивів, адже фінансова стійкість банку не може характеризуватися лише набором певних показників (ліквідність, прибутковість, якість активів та ін.), а вимагає комплексного методичного підходу[20, с. 144].

Існуючі підходи до оцінки фінансової стійкості банку базуються на використанні таких основних методів: інтегральний, коефіцієнтний, рейтинговий і експертний. Який із них використовувати, залежить від суб'єктів, що проводять аналіз. Їх можна класифікувати, і в залежності від цієї класифікації, визначити, які саме методи та показники доцільно використовувати у тому чи іншому випадку.

Наприклад на макрорівні використовується статистика індикаторів фінансової стійкості, яка є новим напрямом економічної статистики, що враховує сукупний вплив різних факторів на стійкість фінансових установ. Індикатори фінансової стійкості депозитних корпорацій (банків) містять інформацію щодо достатності капіталу, якості активів, прибутку та рентабельності, ліквідності, чутливості до ринкового ризику. Ці індикатори фінансової стійкості розраховуються і поширюються для використання в макропруденційному аналізі [43]. Такий аналіз містить оцінку та контроль за сильними сторонами та вразливими місцями фінансових систем з метою

підвищення фінансової стійкості, зокрема зниження імовірності краху фінансової системи. Національний банк України складає та поширює 12 основних та 14 рекомендованих індикаторів фінансової стійкості депозитних корпорацій [43]. Серед яких такі: співвідношення регулятивного капіталу до зважених за ризиком активів; співвідношення недіючих кредитів без урахування резервів до капіталу; співвідношення недіючих кредитів до сукупних валових кредитів; норма прибутку на активи; норма прибутку на капітал; співвідношення процентної маржі до валового доходу; співвідношення ліквідних активів до сукупних активів; співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань; співвідношення чистої відкритої позиції в іноземній валюті до капіталу та інші. Національний банк України зацікавлений у дотриманні законодавства і нормативних актів НБУ; виконанні обов'язкових нормативів банку; достатності капіталу банку; обмеженні зобов'язань банку; ліквідності балансу; максимальному розміру кредитних ризиків; здійсненні заходів щодо запобігання банкрутства банків. Отже НБУ аналізує усі індикатори фінансової стійкості (табл.1.2) [45].

Таблиця 1.2

Основні індикатори фінансової стабільності та показники для їх розрахунку

Достатність капіталу	Регулятивний капітал до активів, зважених на ризик.
	Регулятивний капітал 1-го рівня до активів, зважених на ризик.
Якість активів	Кредити з порушенням умов контракту до загального обсягу кредитів.
	Кредити з порушенням умов контракту за відрахуванням резервів до капіталу.
	Розподіл кредитів за секторами до загального обсягу кредитів.
	Сукупний обсяг кредитів до власних коштів .
Фактичний прибуток і прибутковість	Прибуток на активи (ROA).
	Прибуток на капітал (ROE).
	Процентний прибуток до валового доходу.
	Непроцентні витрати до валового доходу.
Ліквідність	Ліквідні активи до загальних активів.
	Ліквідні активи до короткострокових зобов'язань.
Чутливість до ринкового ризику	Дюрація активів.
	Дюрація зобов'язань.
	Чиста відкрита позиція в іноземних коштах до капіталу.

Засновники банку зацікавлені у здатності банківського менеджменту забезпечувати стабільний розвиток банку, у зростанні прибутку, інвестиційної привабливості бізнесу; зацікавлені у гарантованій виплаті дивідендів; виконанні стратегії банку; ефективності організації грошових потоків. Тому головним критерієм для засновників виступають показники прибутковості [20, с. 46].

Аудиторські компанії враховують повноту, достовірність і точність відображення в обліку і звітності витрат, доходів (збитків) і фінансових результатів діяльності банку; визначають дотримання законодавства і нормативних документів, які регулюють правила ведення обліку і складання звітності, методології оцінки активів і пасивів. Отже вони аналізують насамперед капітальну базу, ліквідність, прибутковість, якість активів [4, с.9].

Державна податкова служба перевіряє правильність виконання податкових зобов'язань перед бюджетом, і зацікавлена у прибутковості банку. Адже чим більший прибуток, тим більше відрахування до бюджету.

Клієнтів банків цікавлять структура балансу; аудиторські висновки; динаміка зростання активів і пасивів; вплив банківських ризиків; умови проведення депозитної політики; кредитний процес; рівень процентних ставок; тривалість роботи на ринку позикового капіталу, валютному ринку і ринку цінних паперів; розвиток сучасних банківських технологій і використання нових банківських продуктів; маркетинг, рівень, якість і швидкість обслуговування клієнтів; величина банку і наявність у нього філій; місце розташування; імідж банку. Цей інтерес може бути реалізований у тому числі у дослідженні показників капітальної бази, ліквідності, прибутковості, якості активів [23, с. 89].

Рейтингові агентства проводять ранжування банків за обсягом і динамікою власного капіталу, активів, пасивів і прибутку; розраховують інтегральні коефіцієнти надійності; класифікують банки за ступенем кредитоспроможності. Таким чином вони орієнтовані на розрахунок основних показників діяльності банку із розрахунком інтегрального показника. І наразі у

оцінюванні та забезпечуванні фінансової стійкості зацікавлені самі банки (внутрішня оцінка). Вони досліджують достатність капіталу; ефективність системи внутрішнього контролю; якість і узгодженість активу і пасиву балансу за термінами і сумами; ліквідність і платоспроможність банку; прибутковість; ефективність окремих напрямів роботи банку; конкурентоспроможність банківських продуктів; здатність швидко реагувати на зростання потреб клієнтів.

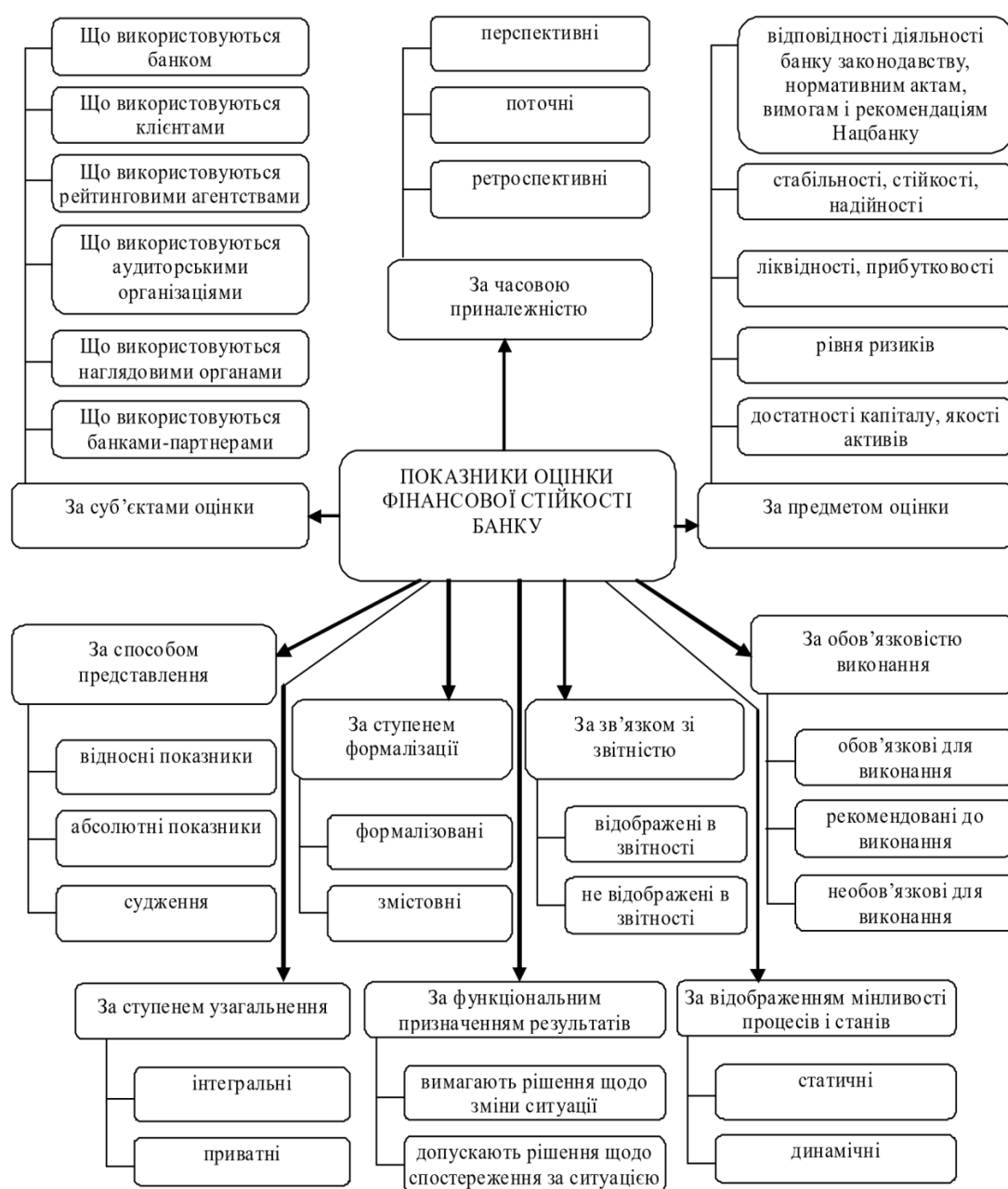

Рис. 1.2. Класифікація показників фінансової стійкості комерційного банку

На рис. 1.2 зображено класифікацію показників оцінки фінансової стійкості банків [23, с. 114].

В сучасних змінних умовах використання стандартного набору показників у тривалому періоді не дозволяє отримати достатньо інформації щодо фінансової стійкості банку. Тому однією з основних вимог до системи показників оцінки стійкості стає динамічність її зміни відповідно до зміни цілей і обставин їх досягнення та орієнтованість на процес прийняття рішень. Існуючі підходи до оцінки фінансової стійкості банку базуються на використанні таких основних методів: інтегральний, коефіцієнтний, рейтинговий і експертний [31, с. 62].

Таблиця 1.3

Показники, що характеризують фінансову стійкість

№	Найменування показника	Алгоритм розрахунку за балансом	Економічний зміст показника визначає
1	Коефіцієнт надійності	$K_H = \frac{K}{З_K}$	Співвідношення власного капіталу (К) до залучених коштів (Зк). Рівень залежності банку від залучених коштів
2	Коефіцієнт фінансового важеля	$K_{ФВ} = \frac{З_K}{K}$	Співвідношення зобов'язань банку (З) і капіталу (К), розкриває здатність банку залучати кошти на фінансовому ринку
3	Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів - достатність капіталу	$K_{УК} = \frac{K}{A_{ЗАГ}}$	Розкриває достатність сформованого власного капіталу (К) в активізації та покритті різних ризиків
4	Коефіцієнт захищеності власного капіталу	$K_{ЗК} = \frac{A_K}{K}$	Співвідношення капіталізованих активів (Ак) і власного капіталу (К). Показує, які частину капіталу розміщено в нерухомість (майно)
5	Коефіцієнт захищеності дохідних активів	$K_{ЗДА} = \frac{K - НА_d - З_B}{A_d}$ де НА _д – недохідні актив А _д – дохідні активи З _б – збитки	Сигналізує про захист дохідних активів (що чутливі до зміни процентних ставок) мобільним власним капіталом
6	Коефіцієнт мультиплікатора капіталу	$K_{МК} = \frac{A}{K_a}$	Ступінь покриття активів (А) (акціонерним) капіталом (Ка)

В таблиці 1.3 наведено методику розрахунку й економічний зміст показників, що характеризують безпосередньо фінансову стійкість [7, с. 94].

В основу процесу розробки системи коефіцієнтів фінансової стійкості банку покладені наступні принципи їх відбору: комплексність — отримання узагальнюючої оцінки фінансової стійкості банку; спрямованість на характеристику фінансової стійкості за ключовими критеріями і напрямками діяльності банку; придатність для виявлення основних тенденцій зміни фінансової стійкості банку.

Але вивчення публікацій і досліджень різних авторів в сфері оцінки стійкості банків показало, що при всій багатоваріантності і багатофакторності існуючих методик в них на перший план, як правило, виходить обов'язковий аналіз показників, пов'язаних з оцінкою активів, достатності капіталу, ліквідності, ризиків, прибутковості, якості управління [36, с. 566].

Для досягнення об'єктивної оцінки фінансової стійкості банків у вітчизняній банківській практиці пропонуємо поєднувати два напрямки оцінки: 1) на макроекономічному рівні – зовнішня оцінка фінансової стійкості банківського сектору Національним банком України на основі розробленої цілісної системи оцінки та контролю за дотриманням встановлених економічних нормативів; 2) на рівні окремого банку – самооцінка на основі застосування внутрішньої системи оцінки фінансової стійкості, що містила б комплекс таких показників, які сповна відображали б усі аспекти та специфіку діяльності банку [15, с. 26]. У табл. 1.4 наведено показники, що необхідні для розрахунку та оцінювання фінансової стійкості банку.

Пропозиціями до проведення ефективної оцінки фінансової стійкості банків на мікроекономічному рівні є: 1) формування системи оцінки фінансової стійкості для окремого комерційного банку на такому комплексі показників, який відображав би всі аспекти діяльності банку; 2) забезпечення оцінки фінансової стійкості, що впливає з необхідності не лише кількісного, а й обов'язково якісного аналізу банку, з позиції не оцінки його фінансового стану в даний момент, а динаміки розвитку;

Таблиця 1.4

Фінансові показники, що характеризують загальну фінансову стійкість та ефективність діяльності банку

№ п/п	Найменування показника	Алгоритм визначення та економічний зміст показника
1	Індекс “чистого” капіталу	Розраховується як співвідношення суми балансового капіталу, позитивного сальдо неякісних активів, сформованих резервів під активні операції до чистих активів банку. Значення даного показника у певній мірі відображає рівень достатності капіталу банку.
2.	Імобілізація активів	Розраховується як співвідношення довгострокових вкладень, зокрема й основних засобів до балансового капіталу банку. Значення даного показника, з однієї сторони відображає рівень захищеності капіталу основними засобами банку, а з іншої, свідчить про величину імобілізації активів, що в загальному впливає на зниження рівня рентабельності активів банку.
3.	Коефіцієнт поточної ліквідності	Розраховується як співвідношення високоліквідних активів, державних цінних паперів до зобов'язань банку “до запитання”.
4.	Коефіцієнт короткострокової ліквідності	Визначається як співвідношення суми високоліквідних активів, державних цінних паперів, коштів залучених на міжбанківському ринку до чистих активів.
5.	Коефіцієнт співвідношення дохідних активів і платних пасивів	Якщо значення даного показника менше 1, то відповідно виникає ймовірність виникнення проблеми забезпечення такого рівня дохідності, який би був достатнім для виконання зобов'язань по платним пасивам у довгостроковому періоді.
6.	Коефіцієнт забезпеченості кредитів	Розраховується як співвідношення вартості отриманого та наданого забезпечення за кредитними операціями до загальної кредитної заборгованості банку (балансової та позабалансової).
7.	Коефіцієнт резервування під кредитні операції	Визначається як співвідношення сформованих резервів під кредитні операції до загального обсягу кредитного портфеля.
8.	Коефіцієнт балансової кредитної заборгованості	Розраховується як відношення кредитної заборгованості до загальної кредитної заборгованості – балансової та позабалансової.
9	Рентабельність активів	Розраховується як співвідношення чистого прибутку до загальних активів банку. Визначає рівень окупності чистим прибутком середньорічних загальних активів банку.
10.	Рентабельність балансового капіталу	Розраховується як співвідношення чистого прибутку та власного капіталу банку. Визначає рівень окупності чистим прибутком середньорічного власного капіталу банку.
11.	Дохідна маржа	Визначається як співвідношення чистого прибутку та доходу банку.
12.	Мультиплікатор капіталу	Розраховується як відношення чистих активів до балансового капіталу банку. Даний показник відображає загальний рівень фінансових ризиків банку.
13.	Чиста процентна маржа	Розраховується як співвідношення чистого процентного доходу і активів, що приносять дохід.
14.	Процентний спред	Розраховується як різниця між середнім рівнем відсотків, отриманих на дохідні активи, і середнім рівнем відсотків, сплачених за зобов'язаннями банку.
15.	“Фінансовий важіль”	Даний показник свідчить про ефективність використання банком залученого капіталу.

3) проведення аналітичної роботи, спрямованої на вивчення регресійної залежності фінансової стійкості від рівнів вибраних показників, що створюватиме можливість об'єктивно визначити значення кожного з показників і дасть змогу відсікати несуттєві з них [23, с.9].

Отже на підставі аналізу сучасних методик оцінки і аналізу фінансової стійкості банків які використовуються у вітчизняній та зарубіжній практиці, ми виявили систему показників, які комплексно оцінюють різні сторони діяльності банку і які будуть в подальшому використовуватись при вдосконаленні сукупної методики оцінки фінансової стійкості банків [18, с. 103].

До них належать достатність капіталу, ліквідність, платоспроможність, прибуток, прибутковість активів та капіталу. Основними недоліками діючих методик є те, що: по перше, всі вони базуються на здійсненні кількісного аналізу фактів і подій, що вже відбулись, тобто констатують статичну фінансову стійкість; по-друге, більшість з них не забезпечує об'єктивної оцінки бо не достатньо враховує реальні причини фінансової нестабільності вітчизняних банків. Для вирішення першої проблеми доцільно розробити більш досконалі методики оцінки фінансової стійкості банків, основою яких буде прогнозування та економіко-математичне моделювання. Другу проблему можна вирішити шляхом доповнення переліку показників фінансової стійкості, зокрема, такими як обсяг проблемних кредитів та рівень резервування за кредитними операціями [5].

Враховуючи зарубіжний досвід оцінки фінансової стійкості комерційних банків та результати практичної діяльності комерційних банків в Україні, можна запропонувати методику оцінки та прогнозування фінансової стійкості, яка базується на статистичних та економіко-математичних методах, використання яких, поки що, не знайшло належного відображення як в теоретичних дослідженнях, так і в практичних розробках [8, с. 34].

Методика передбачає використання наступних методів для оцінки фінансової стійкості комерційного банку.

1. Метод лінійного програмування, за допомогою якого визначається оптимальний розподіл ресурсів між окремими групами активів і забезпечується максимальний прибуток при нормативних обмеженнях ризику.

2. Комплекс методів рангових оцінок, кластерного аналізу та аналітичних групувань, за допомогою яких визначаються групи (кластери) банків за рівнем стійкості та граничних значень параметрів для кожної з виділених груп.

Віднесення конкретного банку за рівнем фінансової стійкості до однієї і тієї ж категорії, визначеної за допомогою різних методів, свідчить про об'єктивність такої оцінки і можливість її використання для прийняття управлінських рішень, тоді як неспівпадання результатів, отриманих за допомогою різних методів, потребує проведення поглибленого дослідження щодо рівня фінансової стійкості банку [7, с. 105].

3. Економіко-математичні методи і моделі, за допомогою яких визначається прогностична оцінка динамічної фінансової стійкості комерційного банку на коротко -, середньо - та довгострокову перспективу.

Прогноз можна здійснювати на підставі аналізу тенденцій динаміки та аналітичних залежностей основних показників діяльності банку: валюта балансу, кредитний портфель, робочі активи, прибуток [7, с. 107].

1.2. Алгоритм формування механізму забезпечення фінансової стійкості банків

Забезпечення фінансової стійкості банку досягається завдяки налагодженій системі управління фінансовою стійкістю. Безпосереднє управління здійснюється на мікрорівні топ-менеджерами банку, та опосередковано – Національним Банком України шляхом встановлення обов'язкових до виконання нормативів [14].

Механізм управління фінансовою стійкістю комерційних банків – це сукупність методів та інструментів управління, що суб'єкти управління застосовують і спрямовують на забезпечення фінансової стійкості комерційних

банків [4, с. 180]. Даний механізм є цілісною системою взаємопов'язаних елементів, що відображають відповідні заходи банківського менеджменту з управління фінансовою стійкістю банків. З метою чіткого розподілу методів управління та функціональних обов'язків суб'єктів управління фінансовою стійкістю у механізмі необхідно виділити відповідні блоки й елементи. Кожний блок даного механізму складається з певних елементів, які, в свою чергу, йому підпорядковані та визначають зміст того чи іншого блоку.

На рис. 1.3 зображено механізм управління фінансовою стійкістю комерційного банку [7, с.115].

Для чіткого розподілу функціональних обов'язків суб'єктів управління та методів регулювання фінансовою стійкістю необхідно виділити у механізмі управління фінансовою стійкістю банків відповідні блоки та елементи. Кожний блок даного механізму складається з певних елементів, які, в свою чергу, йому підпорядковані та визначають зміст того чи іншого блоку (рис. 1.3).

На нашу думку, складовими блоками механізму є наступні:

1. Суб'єкти механізму управління фінансовою стійкістю комерційних банків;
2. Об'єкт механізму управління фінансовою стійкістю комерційних банків;
3. Процес управління фінансовою стійкістю комерційних банків, що охоплює наступні елементи: а) методи управління (планування, аналіз, оцінка, регулювання та контроль); б) інструменти управління.

Перший блок даного механізму охоплює суб'єктів управління, якими є відповідальні особи чи групи осіб, органи банківського регулювання, котрі уповноважені приймати управлінські рішення та вживати відповідні заходи, щодо здійснення регулювання, контролю за всіма стадіями процесу управління фінансовою стійкістю банків. Суб'єкти управління мають відповідати за ефективність та безперервність функціонування механізму управління фінансовою стійкістю банків. Від компетентності управлінців, якості менеджменту залежатиме рівень фінансової стійкості кожного банку.

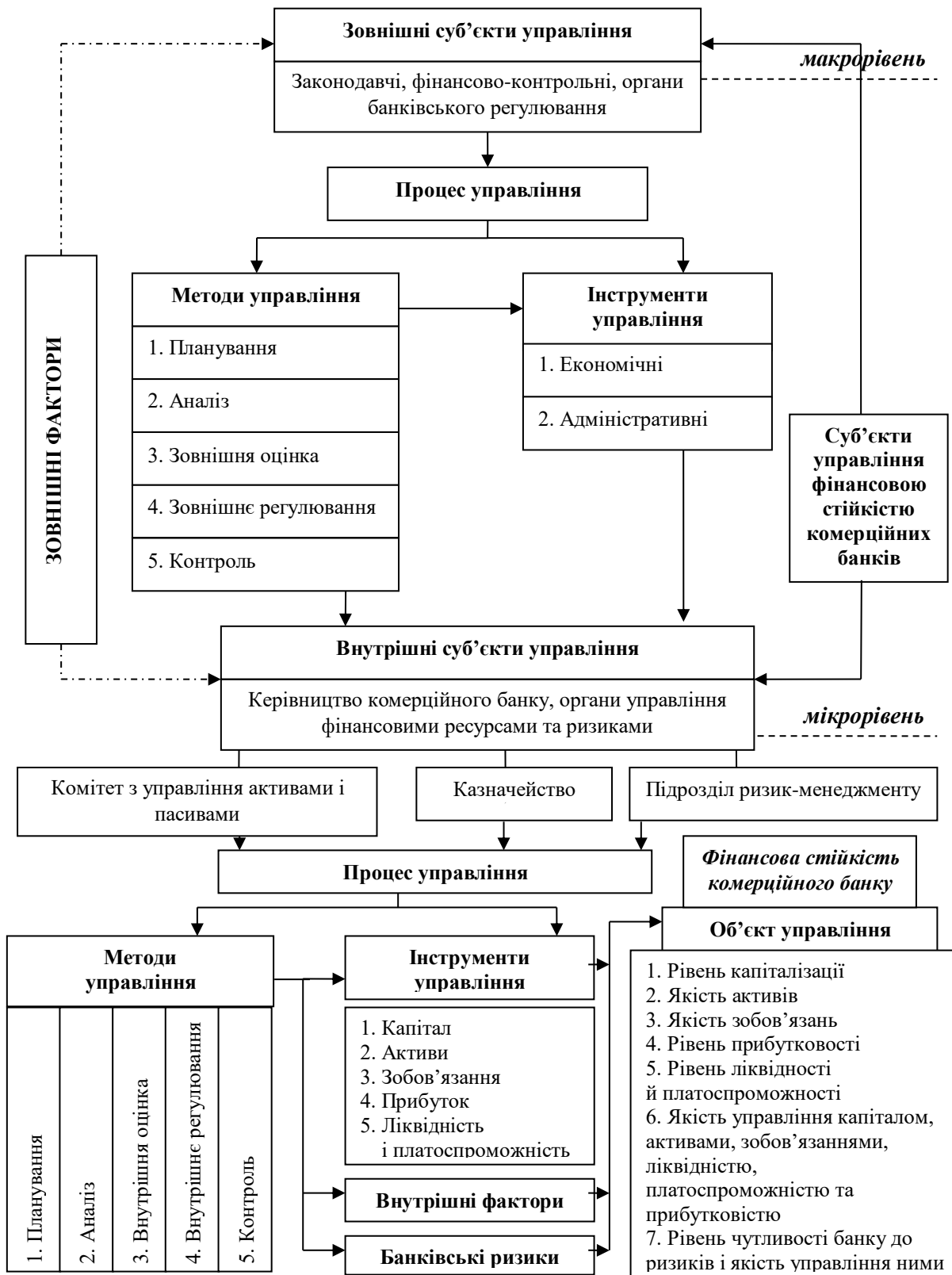

Рис. 1.3. Механізм управління фінансовою стійкістю комерційного банку

Складовими елементами даного блоку є наступні: по-перше, на мікроекономічному рівні, тобто рівні окремого комерційного банку (суб'єкти внутрішнього управління) – члени Правління банку і Ради директорів, особи, які обіймають керівні посади, команда менеджерів, котрі мають безпосереднє відношення до процесу управління фінансовими ресурсами та ризиками банку.

По-друге, на макроекономічному рівні (суб'єкти зовнішнього управління) головним суб'єктом управління виступає центральний банк, зокрема Національний банк України, що виконує функції регулювання і нагляду за діяльністю банків відповідно до Законів України «Про банки і банківську діяльність» та «Про Національний банк» [45].

Слід додати, що у більшості країн ринкового типу регулюючі й наглядові функції виконують, крім центральних банків, також спеціальні установи, підпорядковані міністерству фінансів, або ж незалежні установи, що підзвітні парламенту. Зокрема, діють наступні наглядові установи, які створені міністерством фінансів та знаходяться тісно співпрацюють із центральними банками: Федеральне відомство з контролю за банками (Німеччина); Бюро банків (Японія); Комітет банківської регламентації, Комітет кредитних установ і Банківська комісія, між якими розподілені регулятивно-наглядові повноваження (Франція).

Другий блок механізму охоплює об'єкт управління, яким є фінансова стійкість комерційного банку, котра визначається через наступні характеристики: 1) рівень капіталізації; 2) якість активів; 3) якість зобов'язань; 4) рівень платоспроможності та ліквідності; 5) рівень прибутковості; 6) якість управління капіталом, активами й зобов'язаннями, платоспроможністю, ліквідністю і прибутковістю; 7) рівень чутливості банку до ризиків і якість управління ними [23, с.165].

Третій блок механізму представлений процесом управління фінансовою стійкістю комерційних банків, котрий має місце та специфічні особливості, як на макроекономічному, так і на мікроекономічному рівні. Процес управління передбачає застосування певних методів, основними з яких є:

1. Планування – передбачає необхідність постановки цілей, визначення тактики і стратегії досягнення основної мети (забезпечення фінансової стійкості банку). Зважаючи на те, що стратегічною метою комерційного банку в даному випадку є забезпечення фінансової стійкості, то саме фінансове планування в механізмі, що розглядаємо слід спрямовувати, на нашу думку, на перетворення стратегічної мети у конкретні (абсолютні та відносні) значення фінансових показників через використання відповідних інструментів. Планування ґрунтоване на результатах попередньо здійсненого аналізу в сукупності факторів, що впливають на об'єкт управління даного механізму, зокрема внутрішніх факторів, факторів зовнішнього середовища, банківських ризиків.

2. Аналіз основних елементів, що визначають стійкий фінансовий стан комерційного банку. Аналіз дає змогу виявити причинно-наслідкові зв'язки різних аспектів діяльності банку. Саме за допомогою аналізу можна швидко розрахувати, як змінюються фінансові показники, що визначають рівень фінансової стійкості та відповідно до цього прийняти обґрунтоване управлінське рішення, спрямоване на її забезпечення [23, с. 168].

3. Оцінку та регулювання фінансової стійкості комерційних банків здійснюють за допомогою комплексу прийомів та методик. Слід підкреслити, що можна виділити напрямки оцінки фінансової стійкості комерційних банків та регулювання нею: по-перше, пряме (зовнішнє) регулювання й обов'язкова оцінка; по-друге, саморегулювання (внутрішнє регулювання) та самостійна (ініціативна) оцінка. Зовнішнє регулювання – це регулювання банківської діяльності за допомогою інструментів прямого та опосередкованого впливу з метою забезпечення стійкого фінансового стану комерційних банків. Дану функцію, як відомо, відповідно до законодавства виконує центральний банк, використовуючи обов'язкові економічні нормативи, що дають змогу регулювати та оцінити відповідність (невідповідність) окремих фінансових позицій банку нормам, а також виявити можливі ознаки незадовільного фінансового стану комерційного банку. А оцінка фінансової стійкості передбачає застосування відповідних систем та методик оцінки фінансового

стану банків. Зрозуміло, що за допомогою економічних нормативів належна оцінка фінансової стійкості банків неможлива, це, відповідно, потребує, щоби центробанк застосовував комплексні системи [31, с. 216].

Самостійну оцінку (ініціативну оцінку) здійснюють на основі самостійно обраної чи розробленої методики оцінки фінансової стійкості. Саморегулювання (внутрішнє регулювання) передбачає поточне, оперативне управління за допомогою відповідних методів управління власним капіталом, активами та зобов'язаннями, прибутком, ліквідністю й платоспроможністю, ризиками.

4. Контроль полягає у перевірці відповідності отриманих результатів запланованим показникам, оптимальні значення яких сприяють підвищенню рівня фінансової стійкості комерційного банку. Для належного контролю за рівнем фінансової стійкості банків та ефективного управління останньою слід дотримуватися проходження всіх стадій контролю (попередній, поточний, наступний), із боку як органів нагляду, так, і комерційних банків [8, с. 34].

Отже досягти фінансової стійкості можна лише за умови злагодженого функціонування цього механізму. Суб'єктами управління на макрорівні є органи банківського регулювання, на мікрорівні керівництво банку. В процесі управління кожен на своїй ланці використовує такі методи як планування, аналіз, зовнішня (внутрішня) оцінка, зовнішнє (внутрішнє) регулювання та контроль.

З боку державних органів банківського регулювання використовуються економічні та адміністративні інструменти управління. З боку керівництва банку використовують інструменти, що безпосередньо впливають на рівень капіталізації, якість активів, якість зобов'язань, рівень прибутковості, рівень ліквідності й платоспроможності, рівень чутливості банку до ризиків і якість управління ними [3, с. 40].

Отже, за результатами узагальнення внутрішніх факторів фінансової стійкості банку ми звели їх до трьох основних: стійкість ресурсної бази, якість активів та якість управління ризиками. Ресурсна стійкість банку визначається

через достатність його ресурсного потенціалу, що означає наявність ресурсів у даний період часу, можливості їх подальшого формування та забезпечення ефективного руху банківських ресурсів у перспективі. Якість активів характеризується такими показниками, як дохідність активів, рівень ризику, частка робочих та неробочих активів, коефіцієнт ділової активності[18, с. 188].

Необхідно також враховувати дію факторів, що мають зовнішні та внутрішні компоненти впливу на стан та розвиток банку рис.1.4.

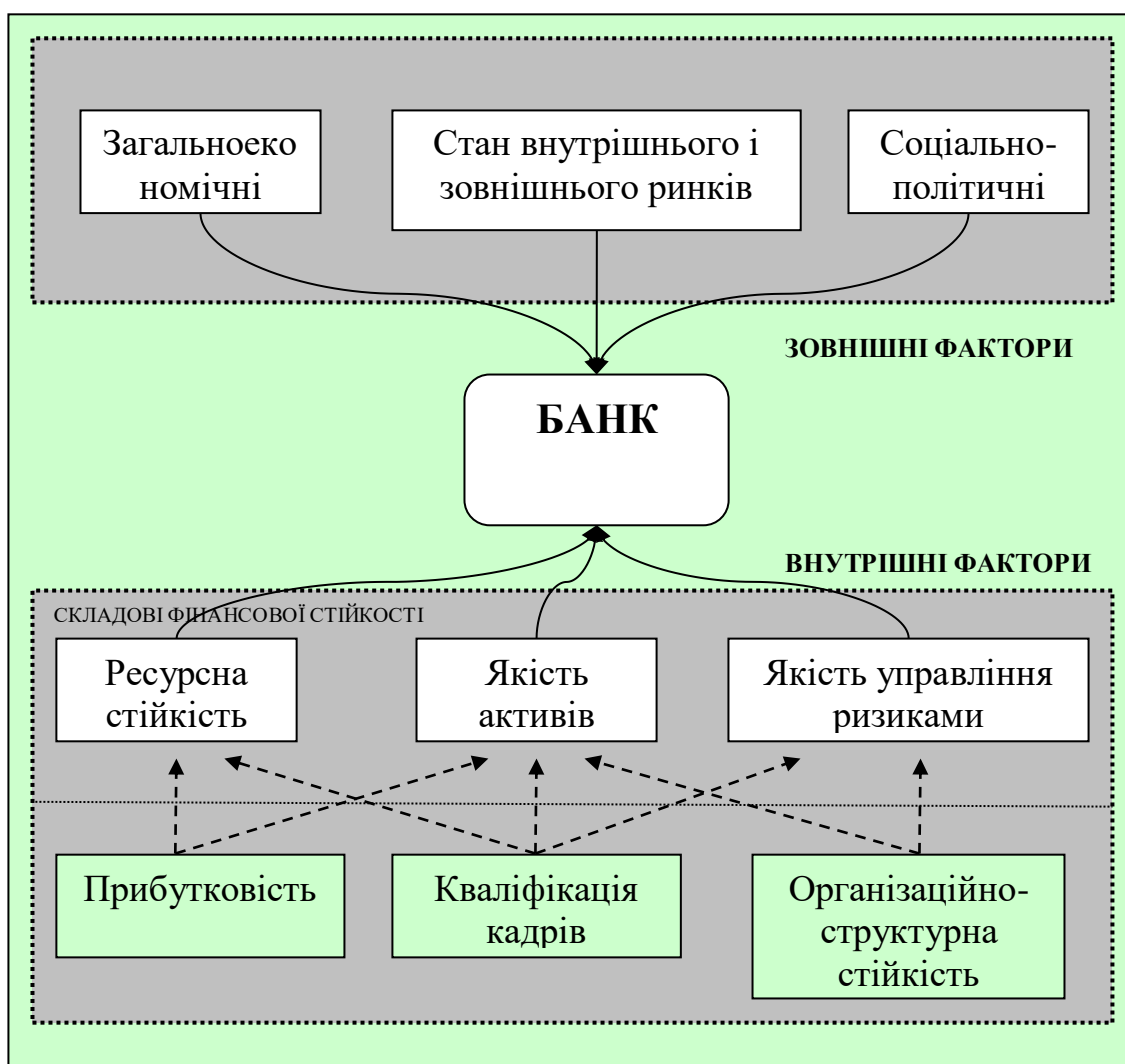

Рис.1.4. Фактори, що впливають на фінансову стійкість банку

Більш детально ефект впливу окремих факторів зображено в табл. 1.5[7, с. 288].

Таблиця 1.5

Зовнішні та внутрішні фактори впливу на фінансову стійкість комерційного банку

№ п/п	Назва блоку факторів	Характеристика блоку факторів
I.		Зовнішні фактори
1.	Економіка	У даному блоці необхідно враховувати наступне: 1) загальноекономічний стан країни (рівень ВВП; економічний ріст як в масштабі країни загалом, так і регіонів зокрема; рівень виробництва та дохідності різноманітних галузей промисловості (енергетики, транспорту та ін.); тенденції змін обсягів іноземних інвестицій; стан платіжного балансу); 2) стан та динаміка грошового ринку (фондовий ринок, валютний ринок, ринок позичкових зобов'язань, ринок страхових послуг), тенденції змін рівня інфляції; 3) стан світової економіки. Стабільність економічної бази країни є фундаментом та основою фінансової стійкості комерційних банків. Кризові ситуації в економіці країни негативно відображаються на стійкості суб'єктів економічного господарювання (клієнтів) банку, що спричиняє відплив коштів та зменшення банківських ресурсів, призводить до збільшення частки простроченої та безнадійної заборгованості і в кінцевому підсумку погіршує рівень фінансової стійкості комерційних банків.
2.	Законодавча база	До складу даного блоку належать: 1) загальноекономічна законодавча база та банківська законодавча база (закони, декрети, постанови), що визначається Верховною Радою України та урядом; 2) нормативно-правове забезпечення банківської діяльності з боку НБУ (рекомендації, положення, інструкції). В сукупності це створює межі діяльності банків, а також своєрідні "правила гри", яких повинні дотримуватись усі комерційні банки.
3.	Соціальні тенденції	Даний блок передбачає наявність відповідного ступеня довіри до банківської системи та його вплив на обсяги залучення коштів населення. Важливого значення також набуває імідж банку, рівень матеріального та соціального забезпечення населення, демографічна ситуація в країні.
4.	Політичні тенденції	Даний блок включає: ідеологічні погляди суспільства; рівень стабільності внутрішньої політичної ситуації у країні, зокрема рівень стійкості існуючого керівництва, вплив опозиції, а також політична стабільність у світовому масштабі. Зокрема, існуючі проблеми та їх негативний вплив на фінансову стійкість банку, може лише посилитися в умовах політичної нестабільності. Ситуація політичної нестабільності спричиняє зміни, що відбуваються у динаміці окремих показників, зокрема можливе скорочення строків залучення пасивів та розміщення активів, зростання попиту на іноземну валюту як джерело заощаджень, замороження довгострокових проектів. Реальний сектор економіки відчуває дефіцит ресурсів, населення втрачає довіру до банківських вкладів: у свою чергу банки зменшують обсяги кредитування фізичних осіб і зростають депозитні та кредитні ставки. Крім того, можна виокремити ряд умов в яких перебувають банки під час впливу політичних ризиків, а саме: 1) зменшуються можливості банків щодо підвищення рівня своєї капіталізації, оскільки спостерігається зменшення (припинення) припливу іноземних інвестицій у банківську сферу; 2) сповільнюється процес законодавчого регулювання банківської діяльності, що пояснюється концентрацією уваги законодавчої влади на політичних питаннях (йдеться про необхідність законодавчого врегулювання обігу фінансових інструментів; механізму іпотечного та фондового ринку); 3) інвестиційні операції банків на період передвиборчих кампаній скорочуються

Продовження табл. 1.5

II.		Внутрішні фактори
1.	Організаційні фактори	Вплив організаційних факторів на фінансову стійкість обумовлюється рівнем організаційної стійкості банку. Важливе значення має належна організація міцних та надійних зв'язків з іншими суб'єктами ринкової інфраструктури, взаємовідносини з державою, міжбанківські відносини, взаємозв'язки з клієнтами, дебіторами та кредиторами. Окрім цього, все більше пріоритетного значення набуває фактор ефективного банківського менеджменту в цілому та фінансового менеджменту зокрема. Надзвичайно важливою є оцінка якості управління банком. Вона здійснюється не на основі окремих показників, а після аналізу усієї системи управління, яка в свою чергу включає оцінку: кадрового потенціалу (компетентності, базової освіти, досвіду); кадрової політики (система оплати і премій, порядок кар'єрного росту); навчання, підвищення кваліфікації персоналу. Об'єктом вивчення в даному випадку є: кваліфікація та досвід адміністрації; здатність керівників середньої ланки у кризових ситуаціях взяти на себе відповідальність за прийняття рішень; якість контролю з боку керівництва; системи навчання та перекваліфікації; структура, склад та ефективність роботи відділів та комітетів; наявність аудиторських програм та аналітичних служб. Водночас, важливо оцінити менеджмент з точки зору здатності верхньої ланки управління банком до інновацій, перебудови, визначення відлагодженості взаємозв'язку структурних підрозділів банку. Висока якість управління безпосередньо відображається на рівні фінансових показників банку.
2.	Технологічні фактори	Вони орієнтують діяльність банку на розвиток та впровадження новітніх банківських технологій з метою збільшення обсягів операцій та зменшення витрат, а також задоволення потреб фінансового ринку в нових банківських продуктах. Окрім цього, використання інформаційних систем управління та автоматизованих банківських систем обслуговування з метою скорочення документообігу в паперовій формі. У сучасних умовах банківська діяльність неможлива без використання комп'ютерної техніки чи телекомунікаційних технологій. Використання ЕОМ та засобів автоматизації дає можливість банкам виконувати аналітичний огляд, робити фінансові прогнози, надавати консультації.

Якість управління ризиками включає комплекс заходів, спрямованих на виявлення та оцінювання банківських ризиків, порівняння отриманих результатів із установленими банком лімітами та обмеженнями, виявлення рівня адекватності системи управління тим ризикам, які приймає на себе банк, контроль за дотриманням визначених банком принципів, стандартів, процедур і положень щодо управління ризиками.

Система управління банківськими ризиками та їх вплив на фінансову стійкість комерційних банків Запорукою забезпечення фінансової стійкості комерційних банків слугує необхідність ефективного та високоорганізованого управління ризиками, котрі, як відомо, постійно супроводжують діяльність банку. Питанням теорії і практики управління ризиками в зарубіжних країнах протягом останнього півстоліття приділяють підвищену увагу, зокрема дані дослідження спрямовані на пошук ефективних методів аналізу й оцінки, моніторингу та контролю ризиків, створенню ефективних систем управління останніми [4, 7, 18, 20, 23, 31]. Проте далеко не всі рекомендації щодо ефективного управління банківськими ризиками доцільно використовувати у вітчизняній банківській практиці, зважаючи на специфіку розвитку українських банків, недостатню розвиненість окремих сегментів фінансового ринку (фондового, ринку страхування тощо). Вітчизняні науковці також зробили значний крок уперед у напрямку дослідження банківських ризиків та формування систем ризик-менеджменту (управління ризиками) в банках, свідченням чого є ряд праць. Коли йдеться про "систему управління ризиками", то мають на увазі систему процесів прийняття управлінських рішень, головним завданням яких є необхідність максимально знизити невизначеність, в якій приймають рішення. Серед основних причин необхідності формування комплексних систем управління банківськими ризиками варто відзначити, на нашу думку, наступні: 1) зростання регулятивних вимог, зокрема спрямування на виконання положень Базельського комітету посилює регулятивний тиск на ризик-менеджмент банку; 2) глобалізація ризику, мінливість та диверсифікація фінансових ринків, збільшення конкуренції; 3) стратегічне партнерство та

необхідність формування позитивного інвестиційного іміджу (потенційні інвестори і партнери, оцінюючи фінансову стійкість банку, вивчають і систему управління ризиками, тобто банки, які зацікавлені в інвестиціях та розвитку міжнародного співробітництва, просто зобов'язані вирішувати питання щодо побудови системи управління ризиками); 4) поліпшення зовнішнього рейтингу загалом та кредитного зокрема, що сприяє зниженню вартості залучених коштів та зростанню ринкової капіталізації; 5) зниження фінансових втрат, стабільне зростання прибутковості (ROE, чистої процентної маржі) та, як результат рух шляхом раціонального зростання і забезпечення фінансової стійкості (тобто, з метою підтримки вдалого співвідношення "дохідність - ризик" банк має побудувати власний ризиковий профіль (яким ризикам і які розміри ризиків менеджмент банку вважає прийнятними) і надалі забезпечувати контроль та підтримку ризиків на визначеному рівні. Ефективність роботи ризик-менеджменту позначається на рівні фінансової стійкості комерційного банку. Зокрема, здатність банку регулювати ризики, нейтралізувати їх негативний вплив позитивно відображається на основних чинниках фінансової стійкості, в протилежному випадку виникають передумови дестабілізації фінансового стану банку.

Серед ризиків, що найбільше впливають на базові характеристики фінансової стійкості комерційного банку є кредитний, відсотковий та ризик ліквідності. Зрозуміло, що банки в процесі діяльності натрапляють не лише на дані ризики, вагоме значення мають й інші ризики (операційний, валютний, ринковий), проте на кредитний, відсотковий та ризик ліквідності найбільше звертають увагу органи нагляду, та й комерційні банки вважають дані ризики найнебезпечнішими для свого фінансового становища, що підтверджують дані окремих експертних досліджень [18, с.46].

Основна мета процесу управління ризиками загалом зводиться до мінімізації (за рахунок пом'якшувальних заходів або перекладання ризику на інших осіб через похідні інструменти чи страхування) або уникнення ризику. Слід зауважити, що наявність прямої залежності між прибутком і ризиком

ускладнює чітке формулювання мети та її однозначність. Саме тому банк має зорієнтуватися не лише на зниження ризиків, а й на пошук оптимальних рішень щодо підтримки компромісного та оптимального співвідношення між ризиком і доходом, що позитивно відображається на загальному рівні його фінансової стійкості (рис. 1.5) [5].

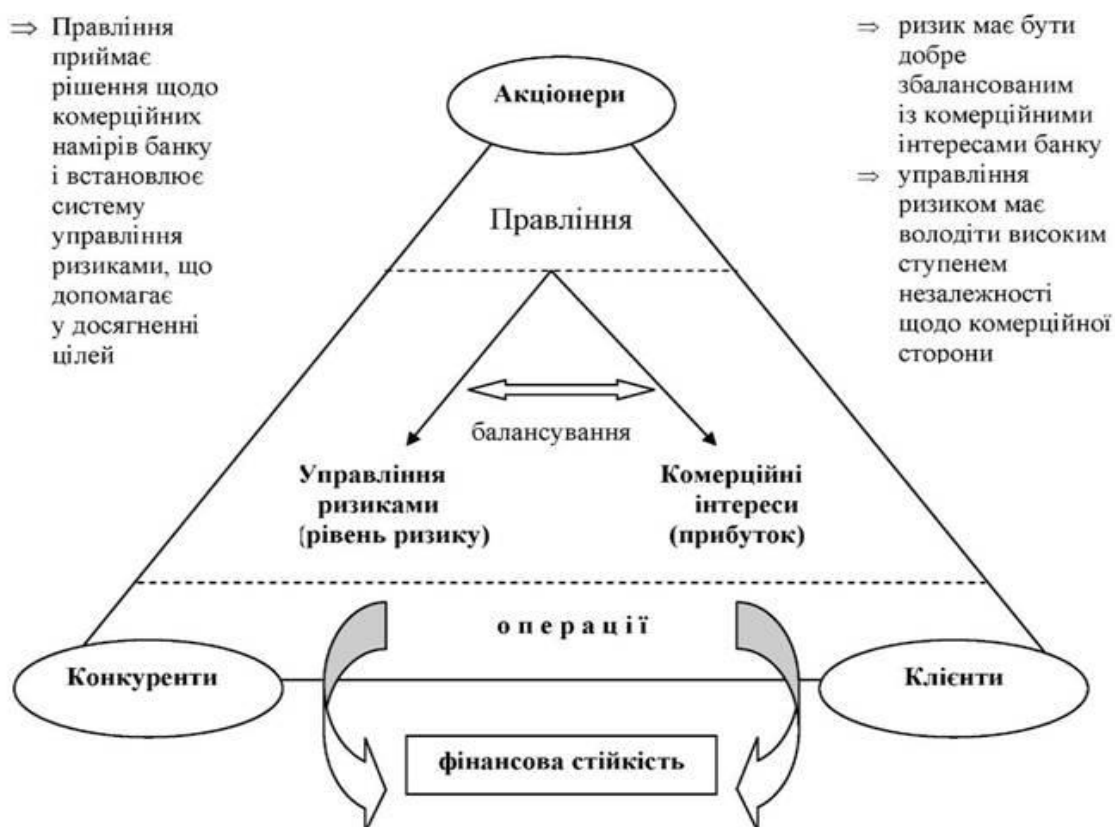

Рис. 1.5. Забезпечення фінансової стійкості банку

Основна відповідальність за ефективність управління ризиками лежить на самому банку, воно має стати складовою частиною щоденної роботи менеджерів усіх рівнів. Комплексна система ризик-менеджменту дає змогу суттєво підвищити прибутковість банку та його інвестиційну привабливість і фінансову стійкість у цілому [20, с. 216].

Враховуючи це, для аналізу показників, що характеризують фінансову стійкість банку, пропонуємо використовувати чотири групи показників. Першу групу показників фінансової стійкості банків утворюють показники, які

характеризують їх забезпеченість власним капіталом і незалежність у залученні вільних коштів грошового ринку [23, с. 268].

У другу групу об'єднані показники оцінки ділової активності, які дозволяють проаналізувати її рівень через взаємозв'язок оцінки ресурсного потенціалу банків та його використання як в цілому в активах, так і в окремих вкладеннях у кредитний портфель, в інвестиції і матеріально-технічне забезпечення. У третю групу входять показники, призначені для оцінки ліквідності банків, щодо їх здатності перетворювати активи в готівку для погашення зобов'язань перед кредиторами, інвесторами, акціонерами та клієнтами за їх поточними, депозитними і вкладними рахунками. У четвертій групі об'єднані показники, що застосовуються для оцінки ефективності управління банками. Основним чинником тут виступає прибутковість [5].

1.3. Дослідження фінансової стійкості комерційних банків України в сучасних кризових умовах

Потужна банківська система є атрибутом суверенності держави, запорукою її фінансової безпеки. Українська банківська система досить молода, особливо порівняно з банківськими системами розвинутих країн. Можна вважати, що вона перебуває на початковому етапі свого розвитку, бо її побудова, по суті, розпочалася з 1991 року. Становлення банківської системи України відбувалося в умовах відсутності повноцінних ринкових відносин. За останні декілька років а особливо у 2014-2015 роках банківська систем України зіткнулася спочатку зі світовою фінансовою кризою а потім із внутрішньою системною кризою, які нажалі призупинили розвиток банків та підірвали довіру до банківської системи в цілому. Банківські кризи, як і кризи будь-яких підприємств, - це нормальне явище ринкової економіки, в якій виживають найсильніші. Банк, який не відповідає вимогам зовнішнього середовища, повинен або адаптуватися і використовувати свої сильні сторони, або зникнути.

Нормальна банківська діяльність можлива тільки там, де існує довіра громадян до своєї держави та її фінансової системи. А на сьогоднішній день довіра громадян до банківської системи підірвана. Подальшу долю кожного банку визначають саме громадяни, що вже являються клієнтами банку чи можуть ними стати. Небезпечною для банків є ситуація яку можна було спостерігати в 2014 році, коли масові панічні дії населення ледь не знищили банківську систему України, яка, доречі, протягом попередніх років показувала значні темпи зростання. Тому сьогодні питання відновлення довіри до банківської системи є вкрай актуальним і потребує активних дій щодо його вирішення.

Підвищення ефективності діяльності банків є необхідною передумовою подальшого розвитку банківської системи України, а пошук шляхів її стабілізації зумовлює необхідність створення дієздатних програм та проектів у сфері банківництва [8, с. 35].

Проаналізуємо фінансову стійкість комерційних банків України на даному етапі. На рисунку 1.6 зображено кількісні зміни в банківській системі України протягом досліджуваного періоду.

Станом на кінець 2012 року банківська система України налічувала 174 банки. На кінець 2013 року цей показник збільшився на 6 одиниць і становив 180 банків. В 2014 році почалась масштабна криза й за підсумками 2014 року кількість банківських установ зменшилася на 35 банків.

Різке скорочення банків відбулося внаслідок кардинальної трансформації засад і механізмів роботи всієї вітчизняної банківської системи, подолання її застарілих хвороб. Зокрема, до 2014 р. НБУ навіть не володів повною інформацією про всіх кінцевих власників комерційних банків-резидентів України. Значно менш ефективним був і нагляд за діяльністю комерційних банків з боку НБУ [23].

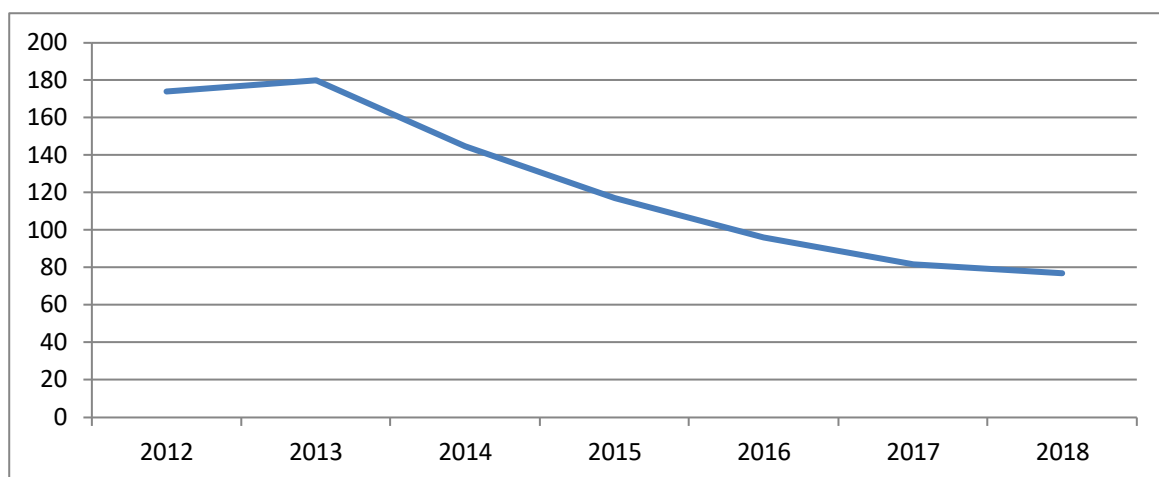

Рис.1.6. Динаміка кількісних змін банківських установ України за 2012-2018 роки

Впродовж 5 років кількість банків продовжувала зменшуватись і станом на кінець 2018 року в банківській системі України залишилося 77 банків.

Всього за період кризи в Україні було ліквідовано понад 100 банків.

На рис. 1.7. зображено динаміку загальних та чистих активів. Всього загальні активи збільшилися на 47,3%, а чисті активи на 27% починаючи з 2012 року. У грошовому виразі станом на кінець 2012 року загальні активи склали 1 264 млрд. грн, а чисті активи - 1 125 млрд. грн. Станом на кінець 2018 року загальні активи становили 1 911 млрд. грн, а чисті активи - 1 361 млрд. грн.

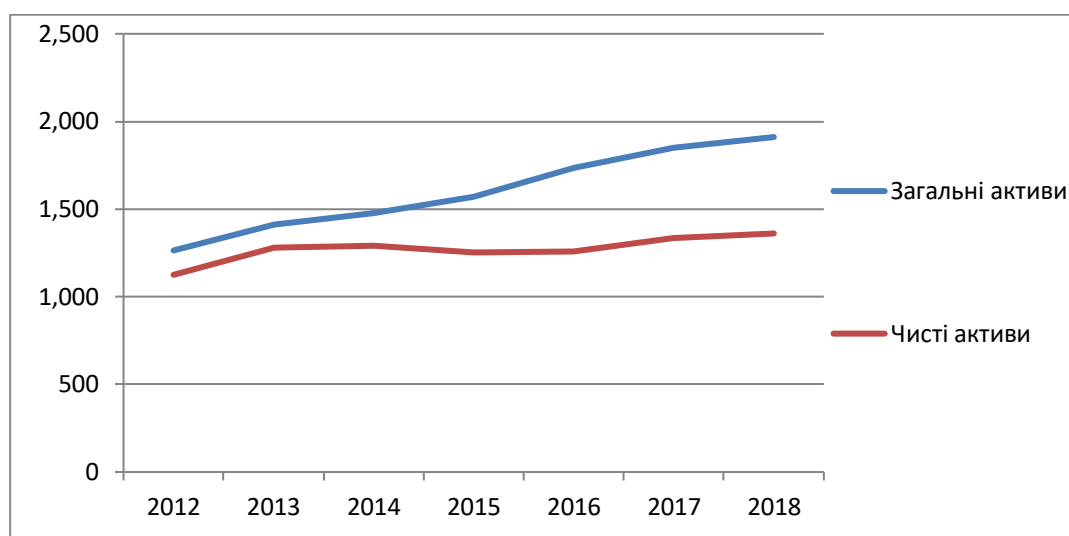

Рис.1.7. Загальні та чисті активи банків БСУ за 2012-2018 роки (млн.грн)

На рис.1.8 зображено динаміку наданих кредитів.

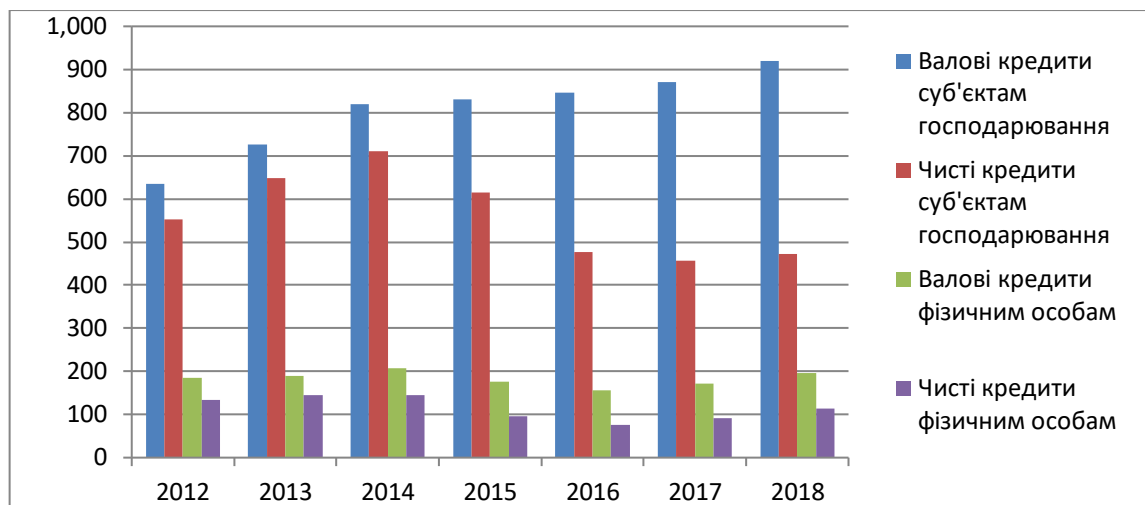

Рис.1.8. Валові та чисті кредити суб'єктам господарювання та фізичним особам надані банками БСУ за 2012-2018 роки

Протягом усього досліджуваного періоду валові кредити суб'єктам господарювання мали загальну тенденцію до збільшення. Проте чисті кредити почали різко скорочуватися починаючи із 2014 року. Це відбувалось через збільшення резервів під кредиторську заборгованість суб'єктів господарювання, що свідчить про погіршення якості кредитного портфелю та збільшення рівня кредитного ризику усієї банківської системи України. Валові кредити фізичним особам змінювалися пропорційно чистим кредитам.

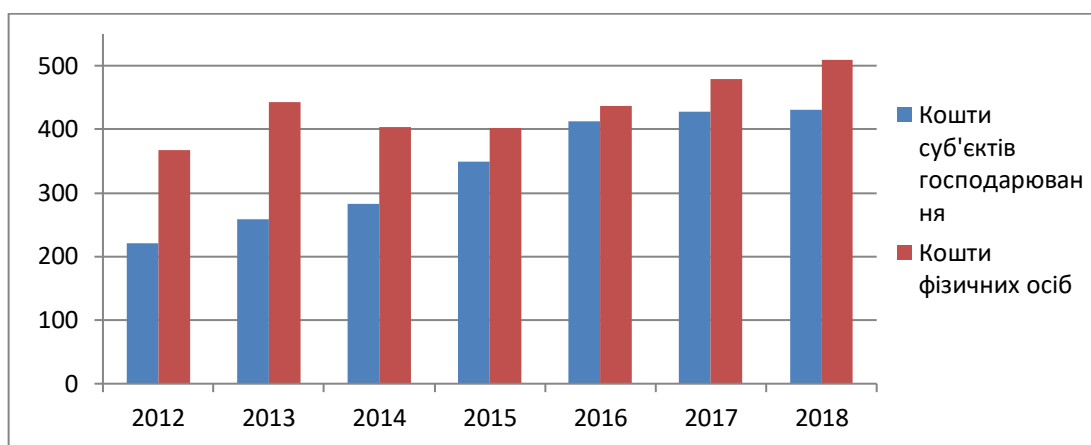

Рис 1.9. Кошти суб'єктів господарювання та фізичних осіб в банках БСУ за 2012-2018 р.

На рис. 1.9. представлена динаміка коштів суб'єктів господарювання та фізичних осіб на поточних та депозитних рахунках банків.

Стрімкий ріст коштів суб'єктів господарювання спостерігався в 2012-2016 роках. Кошти фізичних осіб значно зменшились в 2013-2014 роках через нестабільну політичну ситуацію в Україні. Проте починаючи з 2015 року показник поступово зростає.

На рис. 1.10. зображено структура валових кредитів суб'єктам господарювання станом на 31.12.12 та 31.12.18 відповідно.

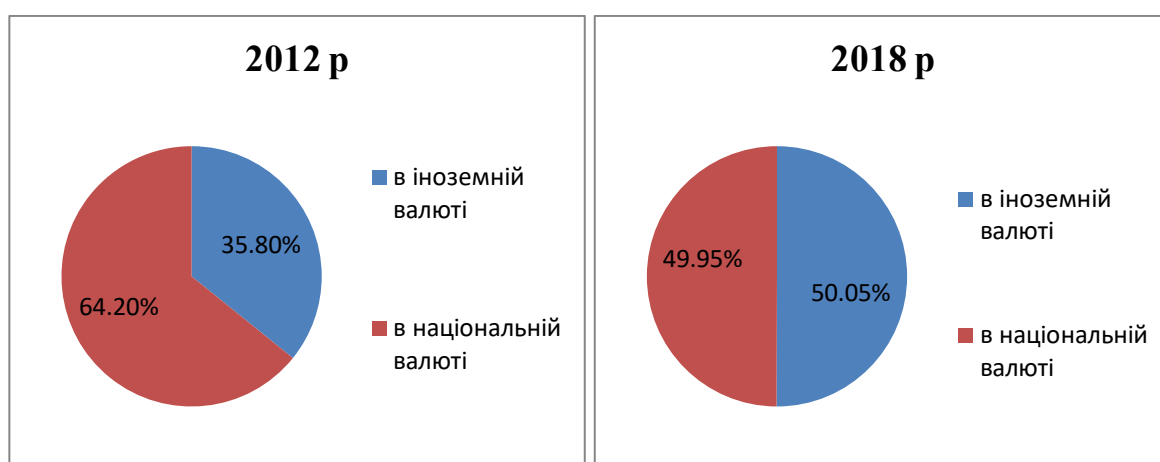

Рис. 1.10. Структура валових кредитів суб'єктам господарювання станом на 31.12.12р. та 31.12.18р.

В 2012 році більшу питому вагу в структурі займали кредити в національній валюті – 64,20%, частка кредитів в іноземній валюті складала 36,80%. В 2018 році структура змінилася наступним чином: більшу частку склали кредити в іноземній валюті – 50,05%, меншу частку в національній валюті – 49,95%.

На рис.1.11 зображено структуру валових кредитів фізичним особам у розрізі валют.

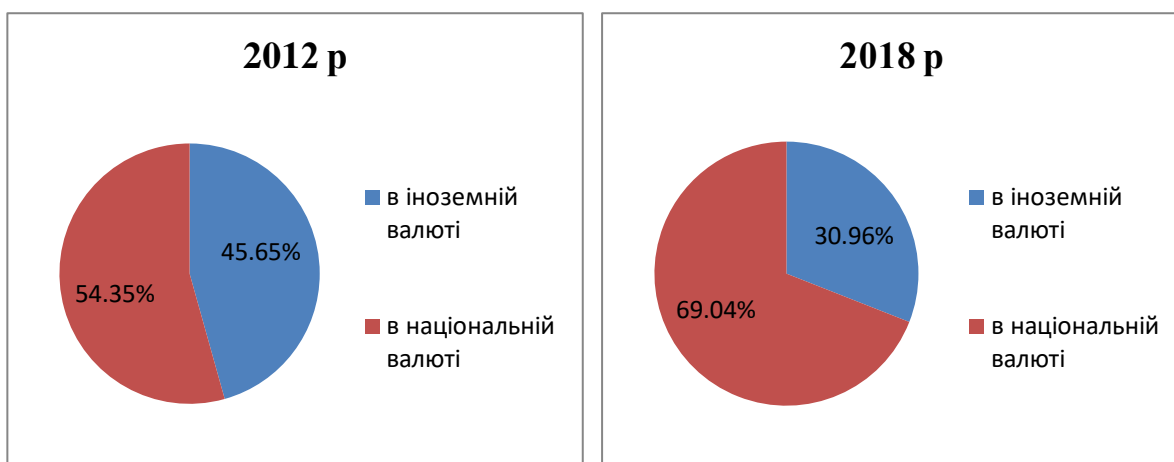

Рис 1.11. Структура валових кредитів фізичним особам станом на 31.12.12 р. та 31.12.18 р.

В структурі валових кредитів фізичним особам відбувалися протилежні зміни. В 2012 році частка кредитів в національній валюті складала 54,35%, а в іноземній валюті 45,65%. В 2018 році частка кредитів в національній валюті збільшилась до 69,04%, а в іноземній валюті зменшилась до 30,96%. Тобто спостерігається стійка тенденція дедоларизації кредитів фізичним особам.

Розглянемо структуру депозитів у розрізі валют. На рис.1.12 зображено структуру коштів на поточних та депозитних рахунках суб'єктів господарювання у розрізі валют.

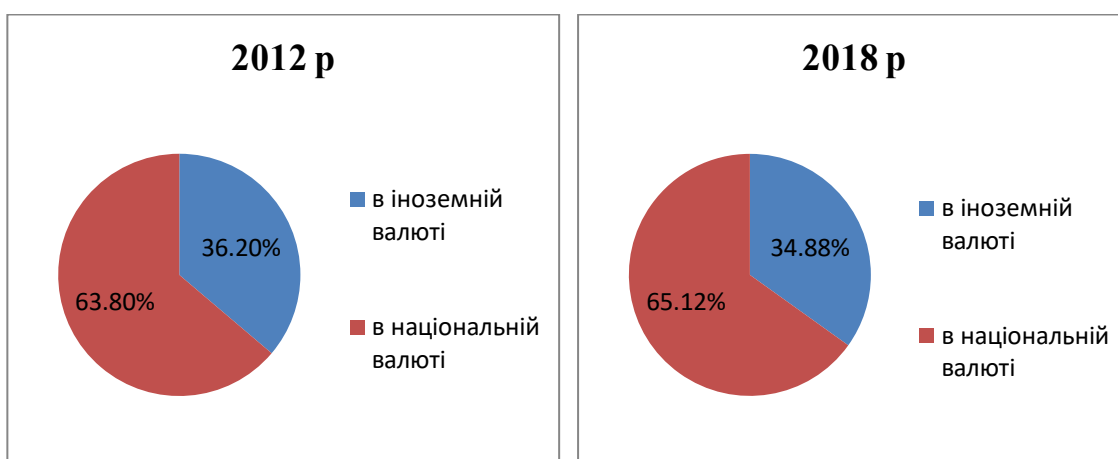

Рис. 1.12. Структура коштів суб'єктів господарювання станом на 31.12.12р. та 31.12.18р.

В 2012 році більшу питому вагу в структурі займали кошти в національній валюті – 63,80%, частка коштів в іноземній валюті складала 36,20%. В 2018 році структура суттєво не змінилася: частка коштів в національній валюті збільшилась до 65,12%, а в іноземній валюті – зменшилась до 34,88%.

На рис.1.13 зображено структуру коштів фізичних осіб на депозитних та поточних рахунках.

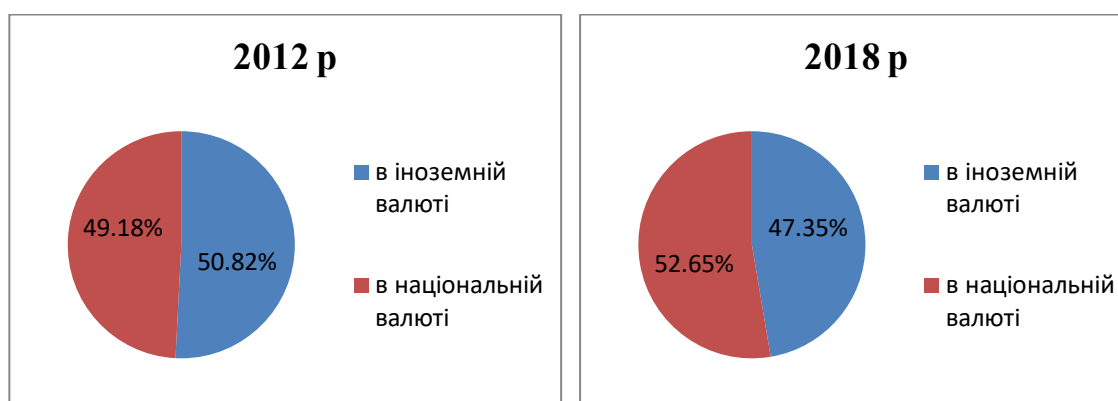

Рис. 1.13. Структура коштів фізичних осіб станом на 31.12.12р. та 31.12.18 р.

Структура коштів фізичних осіб мала схожу тенденцію змін що і структура валових кредитів фізичним особам. В 2012 році більшу частку у структурі мали кошти в іноземній валюті – 50,82%, а меншу в національній валюті – 49,18%. В 2018 році більшу питому вагу мали кошти фізичних осіб в національній валюті – 52,65%. Частка коштів в іноземній валюті зменшилась до 47,35%.

Характерною ознакою нинішнього етапу розвитку української банківської системи є перехід від збиткової до прибуткової роботи. Динаміка фінансових результатів банків представлена на рисунку 1.14.

В 2018 році банківський сектор отримав рекордний чистий прибуток - 10,8 млрд. грн., тоді як в 2017 році чистий збиток складав 26,5 млрд. грн.

Зростання прибутковості комерційних банків в Україні пов'язане зі скороченням їхніх витрат на резерви, які значно зменшилися. Так в 2016 році відрахування в резерви склали 198,3 млрд грн, а в 2018 році – 3,8 млрд грн.

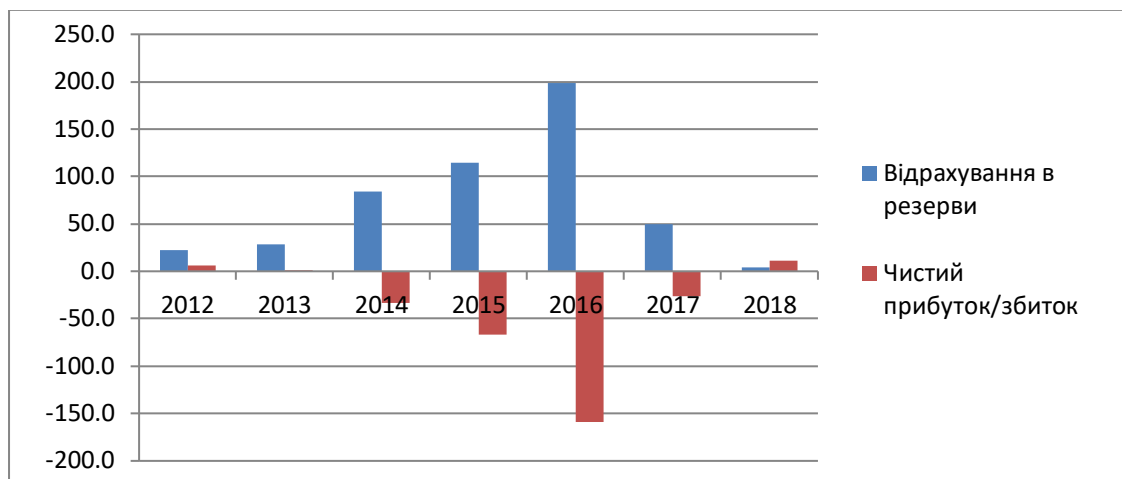

Рис.1.14. Динаміка фінансових результатів БСУ за 2012-2018 роки

Прибутки всієї системи українських комерційних банків концентрувалися насамперед у найбільших банках. Зокрема, наголошується, що найбільші 25 українських банків (за розміром чистих активів) за підсумками своєї комерційної діяльності у січні – червні 2018 р. отримали сукупний чистий прибуток у розмірі 7,5 млрд проти 1,7 млрд грн сукупного збитку за аналогічний період 2017 р.[23].

Проведений вище аналіз засвідчив, що банківська система України пододала кризовий стан і в цілому стабілізувала свою роботу. Отже, ситуація в банківському секторі поліпшилася, і після минулорічного дефіциту (-24,4 млрд грн) він знову став прибутковим (+21,7 млрд грн).

Із огляду на зазначене відзначимо, що у функціонуванні комерційних банків на сучасному етапі, як показують дані показників за аналізований період, виявлено ряд проблем та недоліків. Зокрема, актуальними залишаються наступні [9]:

1. Низький рівень капіталізації банків, який обмежуватиме можливості щодо нарощування обсягів кредитування (насамперед довготермінового) саме у

той період, коли реальна економіка, потребуватиме дедалі вагомішої фінансової підтримки.

2. Низька якість активів. Оскільки основною частиною активів є кредитні вкладення, то відповідно підвищуються кредитні ризиків. Банківська система країни поступово нагромаджує зростання сукупного кредитного ризику. Зокрема, більшу кредитну заборгованість мають великі банки, порівняно з меншими банками, що свідчить про вищий рівень кредитних ризиків «найбільших» банків.

3. Дисбаланс у термінах та структурі активів і пасивів, що призводить до зниження рівня банківської ліквідності. У групі великих банків – найнижчі значення показника короткотермінової ліквідності, що свідчить про ризик ліквідності.

Проблеми у діяльності комерційних банків негативно впливають на їх фінансову стійкість. Ситуація нестабільності, політичні коливання спричиняють зміни, що відбуваються у динаміці окремих показників, зокрема скорочення строків залучення пасивів та розміщення активів, зростання попиту на іноземну валюту як джерело заощаджень, замороження довгострокових проектів. Реальний сектор економіки відчуває дефіцит ресурсів, населення тільки відновлює довіру до банківських вкладів.

Отже, важливим для банків сьогодні й на перспективу є оперативне вирішення вищезазначених проблем, що сприятиме послабленню ступеня залежності від негативних зовнішньоекономічних змін.

Висновки до розділу 1

Системне дослідження підтвердило відсутність у вітчизняній банківській практиці єдиного підходу щодо оцінки фінансової стійкості комерційних банків. Для досягнення об'єктивної оцінки фінансової стійкості банків варто поєднувати два напрямки оцінки: на макроекономічному рівні та на рівні окремого банку. Управління фінансовою стійкістю комерційних банків

передбачає об'єктивне визначення її поточного й бажаного стану, скоординоване управління фінансами банківської установи, вибір таких управлінських рішень, котрі сприяли б фінансовій стійкості. Це впорядковано та відображено у сформованому цілісному механізмі. Механізм управління фінансовою стійкістю не є статичним утворенням, а постійно перебуває у динамічному розвитку. Необхідно враховувати конкретні економічні умови, в яких функціонує банк, і відповідно до змін в економічному середовищі вносити корективи до механізму управління фінансовою стійкістю. Результативність функціонування механізму управління фінансовою стійкістю банків залежить від ступеня впорядкованості його елементів, їх взаємодії та спрямованості щодо досягнення основної мети – забезпечення фінансової стійкості банку.

Для забезпечення фінансової стійкості комерційні банки мають застосовувати прогресивні методи, що спрямовані на підвищення рівня своєї капіталізації, поліпшення якості активів та фінансового менеджменту, оптимізацію управління активами і зобов'язаннями. Дані методи мають забезпечити такі умови функціонування комерційного банку, за яких його взаємодія з навколишнім середовищем не суперечила б специфіці банку як особливого грошово-кредитного інституту та його ролі в суспільному розвитку.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНЮВАННЯ ТА АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ВАТ «ОЩАДБАНК»

2.1. Економічно-організаційна характеристика ВАТ «Ощадбанк»

ПАТ «Ощадбанк» є правонаступником Державного спеціалізованого комерційного ощадного банку України, зареєстрованого Національним банком України (надалі – «НБУ») 31 грудня 1991 року за №4. Відкрите акціонерне товариство «Державний ощадний банк України» було утворене відповідно до Розпорядження Президента України № 106 від 20 травня 1999 року та Постанови Кабінету Міністрів України № 876 від 21 травня 1999 року шляхом перетворення Державного спеціалізованого комерційного ощадного банку України в Державний ощадний банк України у формі відкритого акціонерного товариства. Відкрите акціонерне товариство «Державний ощадний банк України» було зареєстровано НБУ 26 травня 1999 року за № 4. Зміна назви Банку на публічне акціонерне товариство «Державний ощадний банк України» була зареєстрована 7 червня 2011 року.

Ощадний банк - універсальна банківська установа, яка зосереджує свої зусилля на створенні сприятливих та вигідних умов обслуговування клієнтів, розширенні переліку банківських продуктів та послуг, збільшенні присутності на ринку.

Державний банк сьогодні – символ стабільності та надійності. За основними показниками своєї діяльності він входить у трійку лідерів вітчизняного банківського ринку.

За роки свого існування Ощадбанк завоював репутацію бездоганного ділового партнера, який спроможний виконувати взяті на себе зобов'язання незалежно від впливу зовнішніх або внутрішніх факторів.

Банк працює на підставі банківської ліцензії, виданої Національним банком України. Банк має генеральну ліцензію Національного банку України на

здійснення валютних операцій та ліцензію Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (надалі – «НКЦПФР») на здійснення операцій із цінними паперами.

Основна діяльність банку полягає у веденні банківських рахунків та залученні депозитів юридичних та фізичних осіб, наданні кредитів, здійсненні платежів, емісії банківських платіжних карток, розвитку торгового еквайрингу та альтернативних каналів продаж, торгівлі цінними паперами та у здійсненні операцій з іноземними валютами.

Організаційно АТ «Ощадбанк» є «пірамідою», вершина якої - правління банку в Києві підстава – філії банку, розташовані в місцях компактного мешкання населення, а між вершиною і підставою - структури обласного міського, районного рівнів.

Фінансова структура ПАТ «Ощадний банк України» має наступний вигляд:

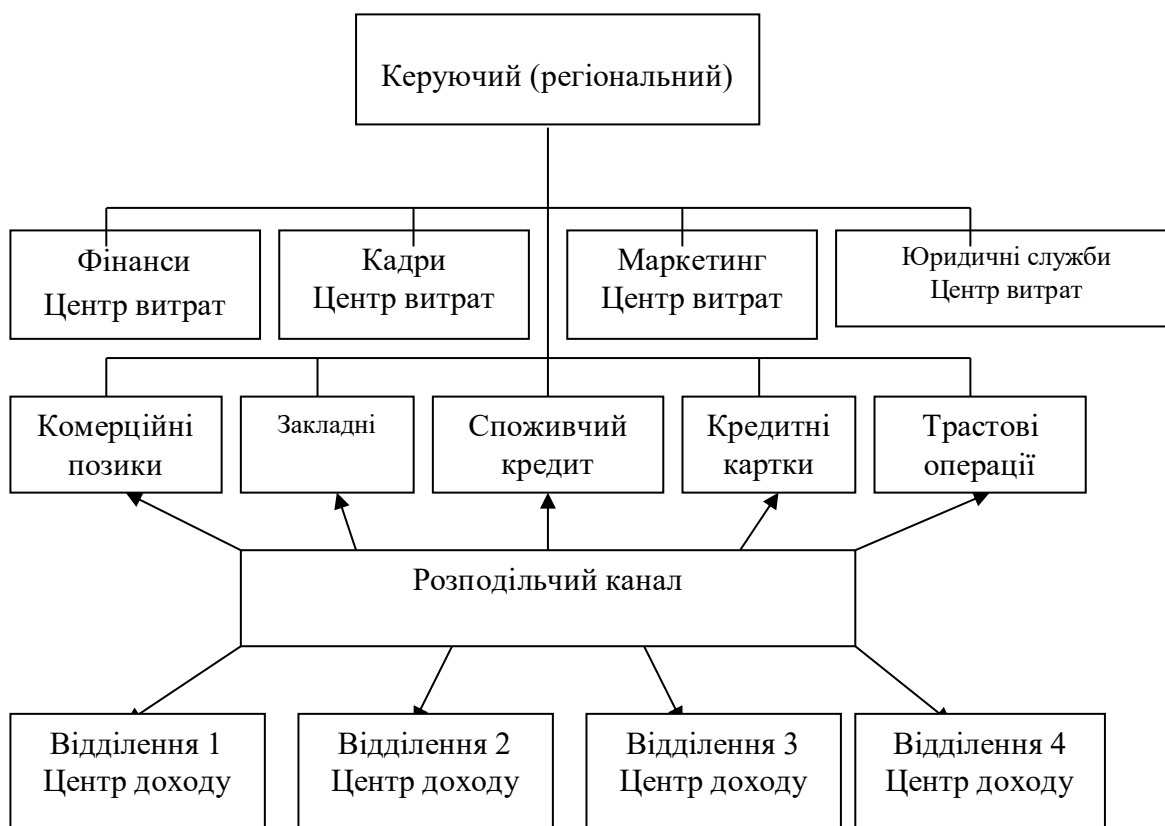

Рис.2.1 Фінансова структура ВАТ «Ощадний банк України»

Організаційна структура ВАТ «Ощадбанк» збудована відповідно до адміністративно-територіального ділення України і тому враховує як історично господарські, що склалися, торговельні і тому подібне зв'язки усередині регіонів, так і реальності сучасних структур державного управління.

Організаційна структура управління ВАТ «Ощадбанк» включає всі необхідні форми контролю для побудови ефективного і злагодженого механізму: з боку акціонерів, Наглядової ради, Правління, Ревізійної Комісії, Служби внутрішнього аудиту над різними напрямками діяльності банку. Розподіл повноважень, компетенцій та підпорядкованості органів управління, а також принципи їх взаємодії, закріплені в Статуті банку та положеннях про органи управління.

Місія банку – відтворення ідеї тривалого заощадження коштів населення на принципах справедливої доходності та надзвичайної надійності. Ощадбанк має на меті відновити довіру населення, як запоруку стабільності національної банківської системи, економічного зростання країни та підвищення добробуту громадян. Стратегічна мета Банку – залишаючись банком загальнонаціонального рівня, відтворити позиції стабільної, прозорої, конкурентоздатної фінансової установи, яка співпрацює як з системними державними підприємствам, так і на традиційному для банку сегменті бізнесу – роздрібному. Крім того місія ВАТ «Ощадбанк» - забезпечення населення надійним фінансовим інструментом тривалого та гарантованого заощадження, а також підтримка економічного розвитку держави шляхом надання сучасних банківських послуг.

Банк активно працює практично в усіх секторах українського фінансового ринку, на сучасному рівні обслуговує великих корпоративних клієнтів. Його фінансова надійність – головний аргумент на користь того, що клієнтами Ощадбанку сьогодні є такі поважні системні клієнти, як установи Пенсійного фонду України, ДП «Енергоринок», НАК «Нафтогаз України», НАЕК «Енергоатом», УДППЗ «Укрпошта», ВАТ «Укртелеком». ПАТ «Ощадбанк»

забезпечує корпоративним клієнтам комплекс стандартних банківських послуг, у тому числі:

- надання грошових коштів шляхом використання різних типів кредитних продуктів (овердрафт, кредитування у разовому порядку, відновлювана та невідновлювальні кредитні лінії тощо);
- реструктуризація кредитів корпоративних клієнтів, які відчувають тимчасові фінансові труднощі;
- надання гарантій і поручительств та інших зобов'язань від третіх осіб, які передбачають їх виконання у грошовій формі;
- залучення грошових коштів як за існуючими, так і за новими депозитними продуктами;
- надання консультаційних та інформаційних послуг щодо банківських операцій;
- надання стандартних послуг через Системи віддаленого доступу («Інтернет-клієнт банк»)

Кредитування корпоративних клієнтів традиційно є важливим напрямком діяльності та передумовою комплексних відносин з корпоративними клієнтами, при цьому банк вживає всі можливі заходи до мінімізації ризиків. Зниження ризиків по кредитах досягається шляхом:

- оптимізації параметрів кредитних продуктів;
- оптимізації бізнес-процесів, особливо щодо прийняття рішень по кредитах;
- реструктуризації кредитів корпоративних клієнтів, які відчувають тимчасові фінансові труднощі;
- посилення контролів за процесами класифікації кредитного портфеля за групами ризику та формування відповідних резервів;
- посилення моніторингу стану кредитного портфеля та процедур виявлення потенційно проблемних кредитів.

Корпоративний бізнес, обслуговуючи підприємства різних форм власності, здійснює політику диверсифікації клієнтської бази шляхом вживання заходів до зниження концентрації обсягів активів та пасивів великих клієнтів.

Ощадбанк є емітентом електронних грошей платіжної системи «ГлобалМані». Електронні гроші забезпечені реальною гривнею і мають стовідсоткову ліквідність. Перша емісія відбулася 21 жовтня 2011 року.

ВАТ «Ощадбанк» - активний учасник ринку грошових переказів фізичних осіб і співпрацює з банками близького і далекого зарубіжжя, країн СНД. Для максимально якісного та швидкого обслуговування клієнтів пропонує різні види грошових переказів: з відкриттям рахунку; без відкриття рахунку; у національній валюті; іноземній валюті; на користь фізичних осіб; на користь юридичних осіб; по всій Україні; за кордон.

Але на даний момент існує дуже багато банків, які виконують ті самі операції, тому вважаю необхідно, знизити тарифи, та саме головне повернути довіру клієнтів до Ощадбанку, адже частина людей, дивлячись на положення в країні остерігається зв'язуватися з державними банками. Основним джерелом збільшення ресурсної бази ВАТ «Ощадбанк» є залучення коштів на строкові депозити.

Банк не є учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, оскільки усі вклади фізичних осіб в Банку гарантовано державою. Станом на 31 грудня 2017 та 2016 років 100% акцій Банку належали державі.

Ощадбанк – єдиний банк, який у відповідності до Закону України «Про банки і банківську діяльність» має державну гарантію по вкладах населення. Банк здійснює свою діяльність на підставі отриманих: Банківської Ліцензії № 148 від 16.01.2002р.; Дозволу №148-2 на проведення банківських операцій та додатку №148-2 до нього від 29.04.2002 року.

За підсумками роботи у 2017 році Ощадбанком забезпечено збереження провідних ринкових позицій. Банк входить до трійки лідерів банківської системи за рядом основних показників: за обсягами комісійного доходу – II місце; за обсягами активів – II місце; за обсягом кредитів наданих юридичним

особам – I місце; за обсягом депозитного портфелю – II місце; за обсягом власного капіталу – I місце.

Стратегія Банку. У 2018 році Банк успішно завершив виконання стратегічного плану діяльності 2017-2018 роки, в рамках якого було проведено низку реформ, пов'язаних із забезпеченням модернізації та комерціалізації банку. Відповідно до Зasad стратегічного розвитку державного банківського сектору розроблено проект Стратегії розвитку Ощадбанку на 2018-2022 роки за участі міжнародної консалтингової компанії, яка входить до «Великої трійки». Стратегія отримала підтримку Європейського банку реконструкції та розвитку, та була схвалена Кабінетом Міністрів України у лютому 2018 року.

Ключовими стратегічними задачами Банку є: збільшити цінність для власників за рахунок підвищення ефективності, використовуючи свою мережу для цілей сприяння загальнодоступності фінансування; зберегти свою позицію як універсального банку №1 в країні; підготуватися до часткової приватизації до 2020 року.

Проаналізуємо основні економічні показники діяльності ВАТ «Ощадбанк» за 2016-2018 роки (табл. 2.1.). Активи банку продовж трьох років, що аналізуються, зростали. Станом на 31.12.2016 р. вони становили 210607214 тис. грн.. За 2017 р. вони збільшилися на 23235282 тис. грн., темп росту склав 111%. У 2018 році цей показник зменшився на 16090527 тис.грн., темп росту – 93%, тобто на 7 % зменшився. За результатами трьох років зріст склав 3%. Розглянемо складові статті активів банку. Високоліквідні активи, що обліковуються за статтею «Готівкові кошти та рахунки у НБУ» за три роки збільшилися на 2 %. Станом на 2016 р. вони становили 10438941 тис.грн. за результатами 2018 р. високоліквідні активи становили 10600815 тис.грн. Кошти в банках впродовж трьох років зменшувалися. Так станом на 2016 р. вони склали 31150549 тис. грн.. Станом на 2018 р. – 10910047 тис.грн. Темп росту – 35%. Тобто кошти в банках за три роки зменшилися майже втричі. Це свідчить про скорочення міжбанківських розрахунків, у тому числі зменшення обсягів надання міжбанківських кредитів внаслідок зменшення на них попиту.

Таблиця 2.1.

Аналіз основних показників діяльності ВАТ «Ощадбанк» за 2016-2018 роки

Найменування статей	Абсолютні величини			Відхилення					
	31.12.2016	31.12.2017	31.12.2018	2017 від 2016		2018 від 2017		2018 від 2016	
	рік	рік	рік	Абсол.	Тзр., %	Абсол.	Тзр., %	Абсол.	Тзр., %
Готівкові кошти та рахунки у Національному банку України	10438941	12228420	10600815	1789479	117	-1627605	87	161874	102
Кошти в банках	31150549	17028838	10910047	-14121711	55	-6118791	64	-20240502	35
Кредити, надані клієнтам	65946584	74502538	67543176	8555954	113	-6959362	91	1596592	102
Інвестиції, наявні для продажу	65009361	72901636	116590238	7892275	112	43688602	160	51580877	179
Основні засоби та нематеріальні активи	6535809	7614578	8953527	1078769	117	1338949	118	2417718	137
Активи	210607214	233842496	217751969	23235282	111	-16090527	93	7144755	103
Кошти банків	4639317	6435248	54074	1795931	139	-6381174	1	-4585243	1
Зобов'язання	194867027	202590867	199209255	7723840	104	-3381612	98	4342228	102
Власний капітал	15740187	31251629	18542714	15511442	199	-12708915	59	2802527	118
Процентні доходи	19488683	19740677	16683325	251994	101	-3057352	85	-2805358	86
Процентні витрати	-13608785	-14228173	-13894739	-619388	105	333434	98	-285954	102
Чистий процентний дохід	2677146	3577839	6625402	900693	134	3047563	185	3948256	247
Комісійні доходи	2912483	4001099	5236359	1088616	137	1235260	131	2323876	180
Комісійні витрати	-787641	-1305079	-1771336	-517438	166	-466257	136	-983695	225
Прибуток/(збиток)	464085	558523	162239	94438	120	-396284	29	-301846	35

Динаміку ресурсних показників зображено на рис.2.2.

Кредити банку, надані клієнтам, змінювалися не суттєво. Так у 2016 р. їх обсяг складав 65946584 тис.грн. За 2017 р. відбулося зростання на 8555954 тис.грн., або на 13%. У 2018 р. обсяг кредитів наданих клієнтам зменшився на 6959362 тис.грн, або на 9%, темп росту склав 91%. Це свідчить про фактичне заморожування кредитної діяльності, що є негативною тенденцією. Натомість у банку збільшилися інвестиції, наявні для продажу. Їх темп росту за три аналізовані роки склав 179 %, що свідчить про активізацію інвестиційної діяльності, яка нівелює зменшення кредитного портфелю. Основні засоби також зростали. Станом на 2016 р. вони склали 6535809 тис.грн. Станом на 2018 р. – 8953527 тис.грн. Темп росту за три роки склав 137%.

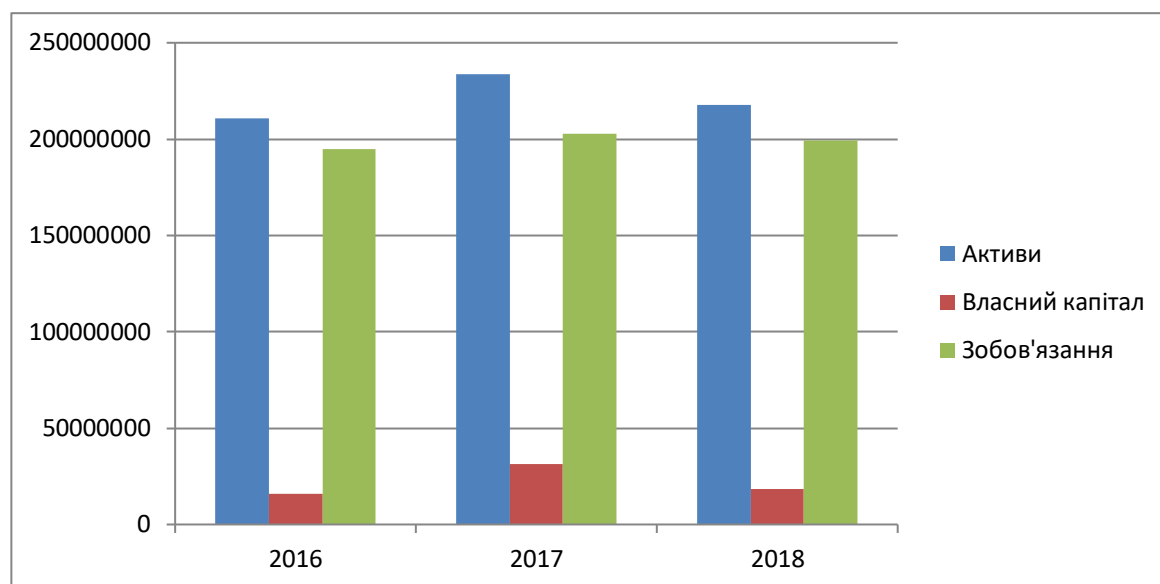

Рис.2.2. Динаміка основних показників ПАТ «Ощадбанк» за 2016-2018р.р.

Власний капітал банку станом на 2016 р. становив 15740187 тис. грн.. За 2017 р. він зріс до 31251629 тис. грн., темп росту склав 199%. Це відбулося за рахунок збільшення статутного капіталу на 42%, збільшення резервного фонду на 26%, та зменшення непокритого збитку минулих років на 4%. Впродовж 2018 р. власний капітал зменшився на 12708925 тис.грн., тобто на на 41 %. Станом на 31.12.2018 р. власний капітал склав 18542714 тис. грн..

Зобов'язання банку впродовж 2016-2018 років коливалися. За 2017 рік зобов'язання банку зросли на 7723840 тис.грн, темп росту склав 104%. За 2018 рік зобов'язання банку зменшилися на 3381612 тис.грн, падіння склало 2%, що свідчить про зменшення ресурсної бази банку.

На рис.2.3. зображено динаміку показників, що формують фінансовий результат банку.

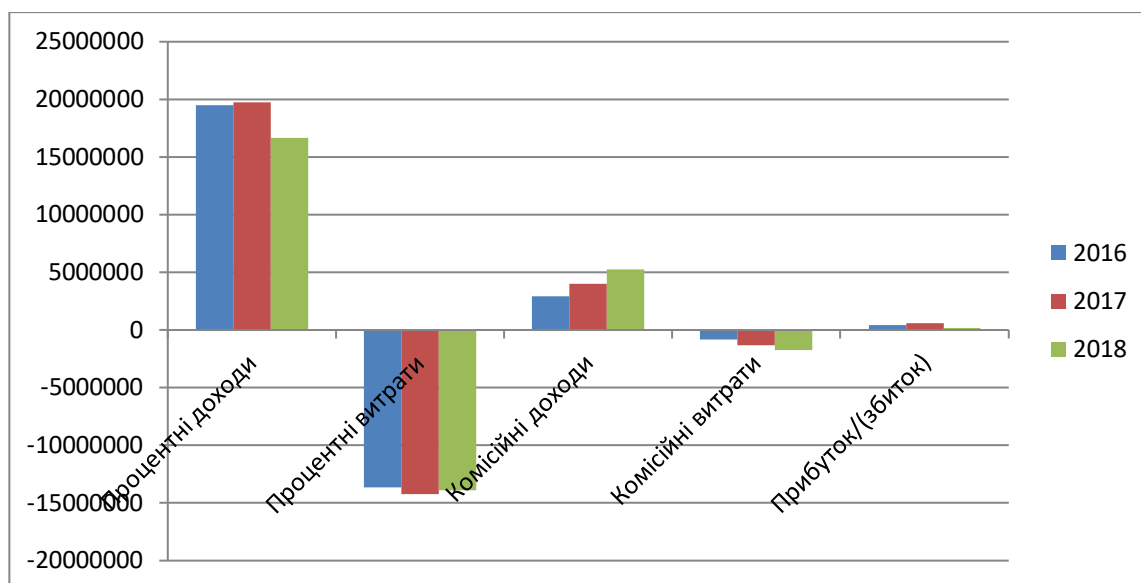

Рис.2.3. Динаміка фінансових результатів ПАТ «Ощадбанк» за 2016-2018 р.р.

Процентні доходи у 2016-2017 р.р. залишалися на одному рівні, а у 2018 році вони знизилися на 14%, що підтверджується висновком про скорочення та заморожування кредитної діяльності. Проте у 2018 році на 31% по відношенню до 2017 р. зросли комісійні доходи, що свідчить про активізацію впровадження не процентних послуг банку, що є позитивним фактором.

Чистий прибуток банку у 2016 р. складав 464085 тис.грн., рентабельність активів – 0,22%. У 2017 році чистий прибуток склав 558523 тис. грн., відповідно рентабельність активів склала 0,24%. У 2018 р. чистий прибуток – 162239 тис.грн., рентабельність активів – 0,07%. Рентабельність активів зменшилась.

Отримані висновки свідчать про зниження ефективності діяльності банку у 2018 р. Тому, з метою визначення рівня фінансової стійкості банку та визначення проблемних зон у роботі банку, у п.2.2. проведемо більш змістовний аналіз фінансового стану досліджуваного банку.

2.2. Аналіз фінансових ресурсів та джерел їх формування ВАТ «Ощадбанк»

Аналіз джерел, які стосуються оцінки фінансової стійкості банків, дає змогу зазначити, що методи оцінки фінансової стійкості – це складові моніторингу фінансового стану банків. Зокрема, як зазначила Е. В. Корольова, моніторинг фінансового стану комерційного банку є “системою заходів, яка охоплює безперервне спостереження за важливими показниками фінансового стану, їх оцінку, аналіз і прогноз із метою прийняття своєчасних та ефективних управлінських рішень для забезпечення фінансової стійкості банку” [110, с. 34]. Методи та прийоми оцінки фінансової стійкості комерційних банків постійно змінюються і вдосконалюються, оскільки можуть змінюватися цілі моніторингу, розширюватися перелік підходів, а також сфера їх застосування. У рамках дипломного дослідження ми проаналізуємо фінансову стійкість банку, починаючи з аналізу фінансової звітності. Метою аналізу балансу банку є, з одного боку, оцінка раціональності фактичної структури активів і пасивів з погляду забезпечення прибутковості та стабільності роботи банку, а з іншого - визначення шляхів оптимізації структури банківських ресурсів та напрямків їх ефективного розміщення. Аналіз доцільно розпочати із вертикального та горизонтального аналізу балансу ВАТ «Ощадбанк» за 2016-2018 роки.

У таблиці 2.2 представлено аналіз активів за 2016 р.

Активи банку у 2016р. збільшились на 51474203,00 тис. грн, при темпі росту 132,35%. що склали на кінець 2016р. 210607214,00 тис. грн.

Таблиця 2.2

Аналіз динаміки та структури активів ПАТ «Ощадбанк» за 2016р., тис. грн.

Найменування статті	На початок року		На кінець року		Відхилення		Темп росту, %
	тис.грн	Пит. ваги, %	тис.грн	Пит. ваги, %	тис.грн	Пит. ваги, %	
Грошові кошти та їх еквіваленти	22769615,00	14,31	41011907	19,47	18242292	5,16	180,12
Фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	10095933,00	6,34	17148763	8,14	7052830	1,80	169,86
Кошти в інших банках	637939,00	0,40	577583	0,27	-60356	-0,13	90,54
Кредити та заборгованість клієнтів	65462189,00	41,14	65946584	31,31	484395	-9,82	100,74
Цінні папери в портфелі банку на продаж	47441862,00	29,81	65009361	30,87	17567499	1,05	137,03
Цінні папери в портфелі банку до погашення	7195975,00	4,52	12640713	6,00	5444738	1,48	175,66
Інвестиції в асоційовані/асоційовані та дочірні компанії	24800,00	0,02	24800	0,01	0	0	100
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	299817,00	0,19	271521	0,13	-28296	-0,06	90,56
Відстрочений податковий актив	80672,00	0,05	0	0,00	-80672	-0,05	0
Основні засоби та нематеріальні активи	3945327,00	2,48	6535809	3,10	2590482	0,62	165,66
Інші фінансові активи	755749,00	0,47	282424	0,13	-473325	-0,34	37,37
Інші активи	423133,00	0,27	1157749	0,55	734616	0,28	273,61
Усього активів:	159133011,00	100,00	210607214	100,00	51474203	0	132,35

На рис.2.4 та 2.5 зображено структуру активів банку станом на початок та кінець 2016 р.

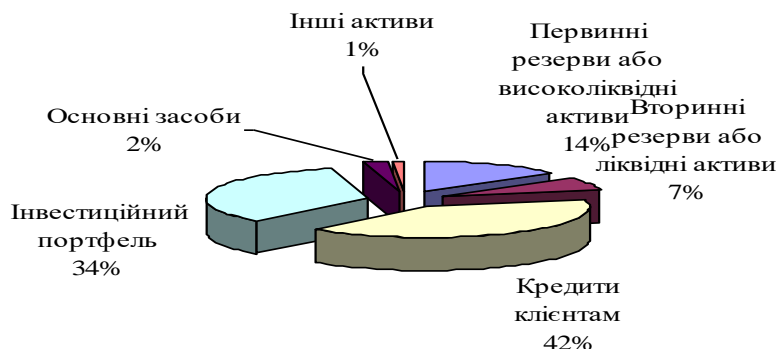

Рис.2.4. Структура активів ПАТ «Ощадбанк» станом на 01.01.2016 р

Впродовж року відбулося збільшення грошових коштів та їх еквівалентів на 18242292,00 тис. грн. при темпі росту 180,12%, що склали 41011907,00 тис. грн. питома вага збільшилась на 5,16% (з 14,31% до 19,47%).

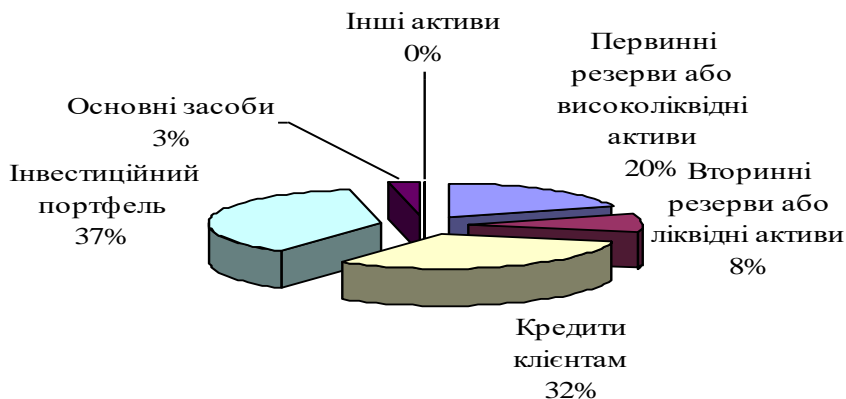

Рис.2.5. Структура активів ПАТ «Ощадбанк» станом на 31.12.2016 р.

Фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток збільшились на 7052830,00 тис. грн. при темпі росту 169,86%, що склали 17148763,00 тис. грн. питома вага збільшилась на 1,80% (з 6,34% до 8,14%). Кошти в інших банках зменшились на 60356,00 тис. грн. при

темпі росту 90,54%, що склало 577583,00 тис. грн.; питома вага зменшилась на 0,13% (з 0,40% до 0,27%).

Кредити та заборгованість клієнтів збільшилась на 484395,00 тис. грн. при темпі росту 100,74% , що склали 65946584,00 тис. грн., питома вага зменшилась на 9,82% (з 41,14% до 31,31%).

Цінні папери в портфелі банку на продаж збільшились на 5444738,00 тис. грн. при темпі росту 175,66%, що склали 12640713,00 тис. грн. питома вага збільшилась на 1,48% (з 4,52% до 6,00%).

Інвестиції в асоційовані/асоційовані та дочірні компанії не змінювались у 2015р. та залишились 24800,00 тис. грн. питома вага склала 0,02% на початок та 0,01% на кінець.

Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток зменшилась на 28296,00 тис. грн. при темпі росту 90,56%, що склала 271521,00 тис. грн. питома вага зменшилась на 0,06% (з 0,19% до 0,13%).

Відстрочених податкових актив на кінець 2016р. не було.

Основні засоби та нематеріальні активи збільшились на 2590482,00 тис. грн. при темпі росту 165,66%, що склали 6535809,00 тис. грн. питома вага збільшилась на 0,62% (з 2,48% до 3,10%).

Інші фінансові активи зменшились на 473325,00 тис. грн., при темпі росту 37,37%, що склали 282424,00 тис. грн., питома вага зменшилась на 0,34% (з 0,47% до 0,13%).

Інші активи збільшились на 734616,00 тис. грн. при темпі росту 273,61%, що склали 1157749,00 тис. грн., питома вага збільшилась на 0,28% (з 0,27% до 0,55%).

Порівнявши структуру активів на початок та кінець 2016 року, можна зробити такі висновки: на початок року основну частину активу становив кредитний портфель, але на кінець року його обсяг знизився на 9,8%. Це свідчить про заморожування кредитної діяльності банку. Таким чином в кінці року основну частину активу склав інвестиційний портфель, який протягом року зріс на 2,4%, вторинні резерви зросли на 5,4% також зросли і первинні

резерви на 1,6%, основні засоби збільшилися на 0,6%, інші активи зменшилися на 0,2%.

Проаналізуємо пасиви банку за 2016 р. У табл. 2.3 зображено динаміку та структуру джерел формування ресурсів ПАТ «Ощадбанк».

Проаналізувавши динаміку зобов'язань за 2016 рік можна зробити такі висновки: міжбанківський кредит знизився на 11917771 грн або на 72%; кошти клієнтів збільшилися на 51316512 грн, приріст склав 54,4%, кредитні міжбанківські організації збільшилися на 3920706 грн, інші зобов'язання зменшилися на 515982 грн, субординований борг зріс на 270955 грн. або на 10,7%. Загальна сума зобов'язань зросла на 43074420 грн або на 28,3%.

На рис.2.6 та 2.7 зображено структуру зобов'язань банку станом на початок та кінець 2016 року.

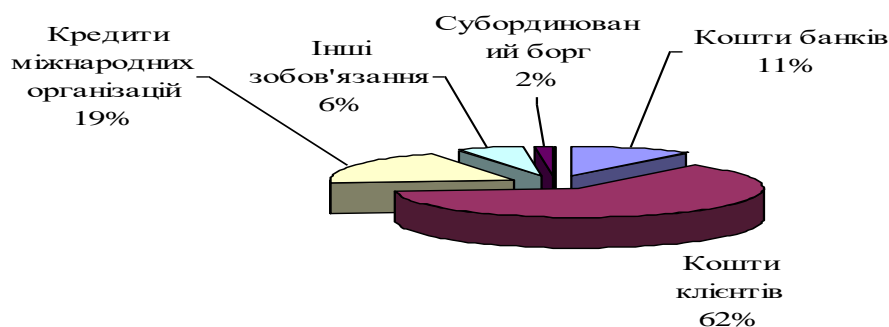

Рис.2.6. Структура зобов'язань ПАТ «Ощадбанк» станом на 01.01.2016р.

Станом на 01.01.2016 р. структура зобов'язань банку має наступний вигляд: кошти клієнтів – 62,1%, міжбанківський ринок становить – 10,9%, кредити міжбанківських організацій - 19,4%, інші зобов'язання – 5,9%, субординований борг займає – 1,7%. Розглядаючи структуру зобов'язань на кінець 2016 року, бачимо, що основну частину займають кошти клієнтів – 74,7%, міжбанківський ринок становить – 2,4%, кредити міжбанківських організацій – 17,2%, інші зобов'язання – 4,3%, субординований борг займає – 1,4%.

Таблиця 2.3.

Аналіз динаміки та структури пасивів ПАТ «Ощадбанк» за 2016 рік

Показники	01.01.2016		31.12.2016		Абсолютне відхилення	Темп росту	Темп приросту	Відхилення по структурі
	Грн	%	Грн	%				
Кошти банків	16557088	10,9	4639317	2,4	-11917771	28	-72	-8,6
Кошти клієнтів	94269726	62,1	145586238	74,7	51316512	154,4	54,4	12,6
Кредити міжнародних організацій	29498132	19,4	33418838	17,2	3920706	113,3	13,3	-2,2
Інші зобов'язання	8931528	5,9	8415546	4,3	-515982	94,2	-5,8	-1,5
Субординований борг	2536133	1,7	2807088	1,4	270955	110,7	10,7	-0,3
Всього зобов'язань:	151792607	95,4	194867027	92,5	43074420	128,3	28,3	-2,9
Уставний капітал	30153460	410,8	35108980	223,1	4955520	116,4	16,4	-187,6
Резерви	393215	5,4	2397749	15,2	2004534	609,7	509,7	9,8
Нерозподілений прибуток або збиток	-23206271	-316,1	-21766542	-138,3	-44972813	93,8	-6,2	-454,4
Всього власного капіталу:	7340404	4,6	15740187	7,5	8399783	214,4	114,4	2,9
Всього пасивів:	159133011	100	210607214	100	51474203	132,3	32,3	

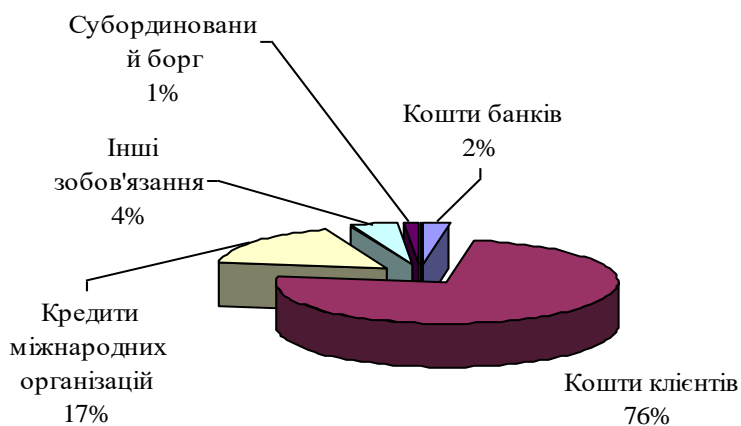

Рис.2.7. Структура зобов'язань ПАТ «Ощадбанк» станом на 31.12.2016р.

Порівнюючи структуру зобов'язань за 2016 рік можна зробити такі висновки: основна частина зобов'язань, а саме кошти клієнтів збільшилися на 12,6%, частина, яку займають міжбанківські організації зменшилася на 2,2%, міжбанківський ринок зменшився на 8,6%, а субординований борг та інші зобов'язання зросли на 0,3% та 1,5% відповідно.

Проаналізуємо власний капітал банку за 2016 р. Динаміку складових власного капіталу зображено на рис.2.8.

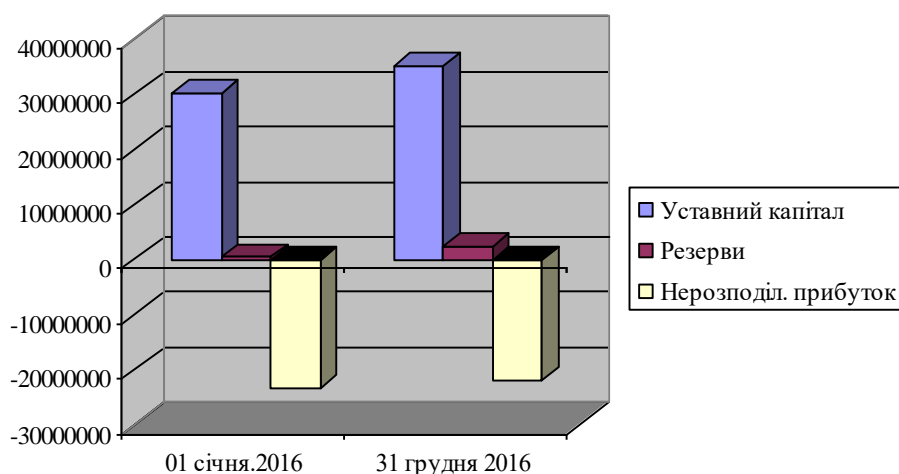

Рис.2.8. Динаміка складових власного капіталу ПАТ «Ощадбанк» за 2016

р.

Уставний капітал збільшився на 4955520 грн., темп росту склав 116,4%, або на 16,4%. Резерви також зросли на 2004534 грн, що є позитивним фактором. Нерозподілений збиток зменшився на 1439729 грн. Загальна сума власного капіталу зросла на 8399783 грн. або на 32,3%.

Розглядаючи структуру власного капіталу на кінець 2016 року, бачимо, що: основну частину займає уставний капітал – 223,1%, резерви складають – 15,2%, а збиток становить –(138,3)%.

Порівнюючи структуру власного капіталу за 2016 рік, можна зробити такі висновки: основна частина уставного капіталу на кінець року зменшилася на 187,6%, резерви в свою чергу зросли на 10,1%, а збиток зменшився на 177,8%.

Співвідношення власного капіталу до зобов'язань на початок 2016 р становило 4,6% на 95,4% відповідно. На кінець аналізованого періоду ситуація поліпшилася і співвідношення склало 7,5% власного капіталу та 92,5% зобов'язань.

Розглянемо результати аналізу активів ПАТ «Ощадбанк» за 2017р. (табл.2.4) більш детально. На рис.2.9 наочно зображено структуру активів досліджуваного банку станом на 31.12.2017 р.

Активи банку у 2017р. збільшились на 23235282,00 тис. грн, при темпі росту 111,03%. що склали на кінець 2017р. 233842496,00 тис. грн. На збільшення активів вплинуло:

Зменшення грошових коштів та їх еквіваленту на 12093104,00 тис. грн. при темпі росту 70,51%, що склали 28918803,00 тис. грн. питома вага зменшилась на 7,11% (з 19,47% до 12,37%).

Фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток збільшились на 4618661,00 тис. грн. при темпі росту 126,93%, що склали 21767424,00 тис. грн. питома вага збільшилась на 1,17% (з 8,14% до 9,13%).

Кошти в інших банках зменшились на 239128,00 тис. грн. при темпі росту 58,60%, що склали 338455,00 тис. грн. питома вага зменшилась на 0,13% (з 0,27% до 0,14%).

Таблиця 2.4

Аналіз динаміки та структури активів ПАТ «Ощадбанк» за 2017р., тис. грн.

Найменування статті	На початок року		На кінець року		Відхилення		Темп росту,%
	тис.грн	Пит. ваги, %	тис.грн	Пит. ваги, %	тис.грн	Пит. ваги, %	
Грошові кошти та їх еквіваленти	41011907,00	19,47	28918803,00	12,37	-12093104,00	-7,11	70,51
Фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	17148763,00	8,14	21767424,00	9,31	4618661,00	1,17	126,93
Кошти в інших банках	577583,00	0,27	338455,00	0,14	-239128,00	-0,13	58,60
Кредити та заборгованість клієнтів	65946584,00	31,31	74502538,00	31,86	8555954,00	0,55	112,97
Цінні папери в портфелі банку на продаж	65009361,00	30,87	72901636,00	31,18	7892275,00	0,31	112,14
Цінні папери в портфелі банку до погашення	12640713,00	6,00	25202757,00	10,78	12562044,00	4,78	199,38
Інвестиції в асоційовані/асоційовані та дочірні компанії	24800,00	0,01	24800,00	0,01	0,00	0,00	100,00
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	271521,00	0,13	294694,00	0,13	23173,00	0,00	108,53
Відстрочений податковий актив	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-
Основні засоби та нематеріальні активи	6535809,00	3,10	7614578,00	3,26	1078769,00	0,15	116,51
Інші фінансові активи	282424,00	0,13	417872,00	0,18	135448,00	0,04	147,96
Інші активи	1157749,00	0,55	1858939,00	0,79	701190,00	0,25	160,56
Усього активів:	210607214,00	100,00	233842496,00	100,00	23235282,00	0,00	111,03

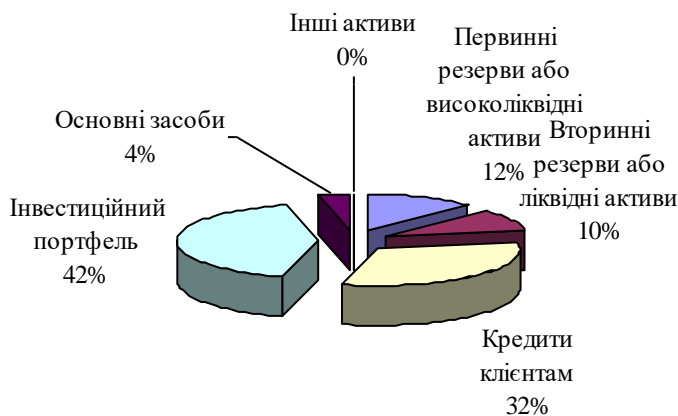

Рис.2.9. Структура активів банку ПАТ «Ощадбанк» станом на 31.12.2017р.

Кредити та заборгованість клієнтів збільшилась на 8555954,00 тис. грн. при темпі росту 112,97% , що склали 74502538,00 тис. грн., питома вага збільшилась на 0,55% (з 31,31% до 31,86%).

Цінні папери в портфелі банку на продаж збільшились на 7892275,00 тис. грн. при темпі росту 112,14%, що склали 25202757,00 тис. грн. питома вага збільшилась на 0,31% (з 30,387% до 31,18%).

Інвестиції в асоційовані/асоційовані та дочірні компанії не змінювались у 2015р. та залишились 24800,00 тис. грн. питома вага склала 0,01%.

Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток збільшилась на 23173,00 тис. грн. при темпі росту 108,53%, що склала 294694,00 тис. грн. питома вага скала на 0,13% на початок та на кінець року.

Відстрочених податкових актив на кінець 2017р. не було.

Основні засоби та нематеріальні активи збільшились на 1078769,00 тис. грн. при темпі росту 116,51%, що склали 7614578,00 тис. грн. питома вага збільшилась на 0,15 % (з 3,10% до 3,26%). Інші фінансові активи збільшились на 135448,00 тис. грн., при темпі росту 147,96%, що склали 417872,00 тис. грн., питома вага збільшилась на 0,04% (з 0,13% до 0,18%).

Інші активи збільшились на 701190,00 тис. грн. при темпі росту 160,56%, що склали 1858939,00 тис. грн., питома вага збільшилась на 0,25% (з 0,55% до 0,79%).

У таблиці 2.5 відображено аналіз пасивів ПАТ «Ощадбанк» за 2017 р.

На рис. 2.10 наочно зображено структуру зобов'язань банку станом на 31.12.2017 р. Усього зобов'язання та власний капітал у 2017р. збільшились на 23235282,00 тис. грн. при темпі росту 111,03%, що склало на кінець року 233842496,00 тис. грн. На збільшення вплинуло:

Кошти банків збільшились на 1795931,00 тис. грн. при темпі росту 138,71%, що склали 6435248,00 тис. грн., питома вага збільшилась на 0,55% (з 2,20% до 2,75%).

Кошти клієнтів збільшились на 4564940,00 тис. грн. при темпі росту 103,14%. що склали 150151178,00 тис. грн. питома вага зменшилась на 4,92% (з 69,13% до 64,21%).

Інші залучені кошти збільшились на 1389244,00 тис. грн. при темпі росту 103,43%, що склали 41847951,00 тис. грн. питома вага зменшилась на 1,31% (з 19,21% до 17,90%).

Відстрочені податкові зобов'язання збільшились на 159506,00 тис. грн., при темпі росту 142,64%, що склали 533569,00, питома вага збільшилась на 0,05% (з 0,18% до 0,23%).

Резерви за зобов'язаннями зменшились на 546832,00 тис. грн., при темпі росту 11,64%, що склали 72010,00 тис. грн., питома вага зменшилась на 0,26% (з 0,29% до 0,03%). Інші фінансові зобов'язання збільшились на 167102,00 тис. грн. при темпі росту 508,37%, питома вага збільшилась на 0,07% (з 0,02% до 0,09%). Інші зобов'язання збільшились на 97574,00 тис. грн при темпі росту 128,54%, що склали 439427,00 тис. грн. питома вага збільшилась на 0,03% (з 0,16% до 0,19%).

Таблиця 2.5

Аналіз динаміки та структури пасивів ПАТ «Ощадбанк» за 2017 р.

Пасиви	На 01.01.2017		На 31.12.2017		Абсолютний приріст, тис. грн.	Темп росту, %	Зміна у структурі, %
	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %			
Кошти банків	4639317	2,4	6435248	3,2	1795931	138,7	-0,8
Кошти клієнтів	145586238	74,7	150151178	74,1	4564940	103,1	0,6
Кредити, що отримані від інших міжнародних кредитних організацій	33418838	17,1	34548265	17,1	1129427	103,4	0,1
Інші залучені кошти	7039869	3,6	7299686	3,6	259817	103,7	0,0
Інші фінансові зобов'язання	1001614	0,5	719458	0,4	-282156	71,8	0,2
Субординований борг	2807088	1,4	2903463	1,4	96375	103,4	0,0
Відстрочені зобов'язання з податку на прибуток	374063	0,2	533569	0,3	159506	142,6	-0,1
Усього зобов'язань	194867027	92,5	202590867	86,6	7723840	104,0	5,9
Акціонерний капітал	35108980	223,1	49724980	159,1	14616000	141,6	63,9
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-21766542	-138,3	-21020893	-67,3	745649	96,6	-71,0
Резервні та інші фонди банку	576751	3,7	725456	2,3	148705	125,8	1,3
Резерви переоцінки	1820998	11,6	1822086	5,8	1088	100,1	5,7
Усього власного капіталу	15740187	7,5	31251629	13,4	15511442	198,5	-5,9

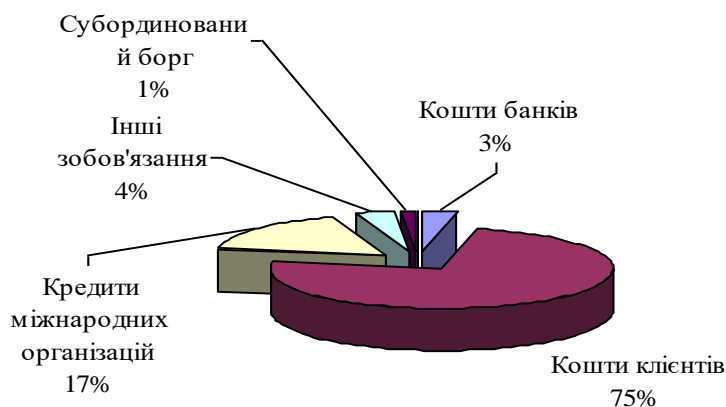

Рис.2.10. Структура зобов'язань ПАТ «Ощадбанк» станом на 31.12.2017р.

Субординований борг збільшився на 96375,00 тис. грн. при темпі росту 103,43%, що склав 2903463,00 тис. грн., питома вага зменшилась на 0,09% (з 1,33% до 1,24%). Загалом зобов'язання збільшились на 7723840,00 тис. грн., при темпі росту 103,96%, що склали 202590867,00 тис. грн., питома вага зменшилась на 5,89% (з 92,53% до 86,64%).

На рис. 2.11 зображено динаміку складових власного капіталу банку за 2017 р.

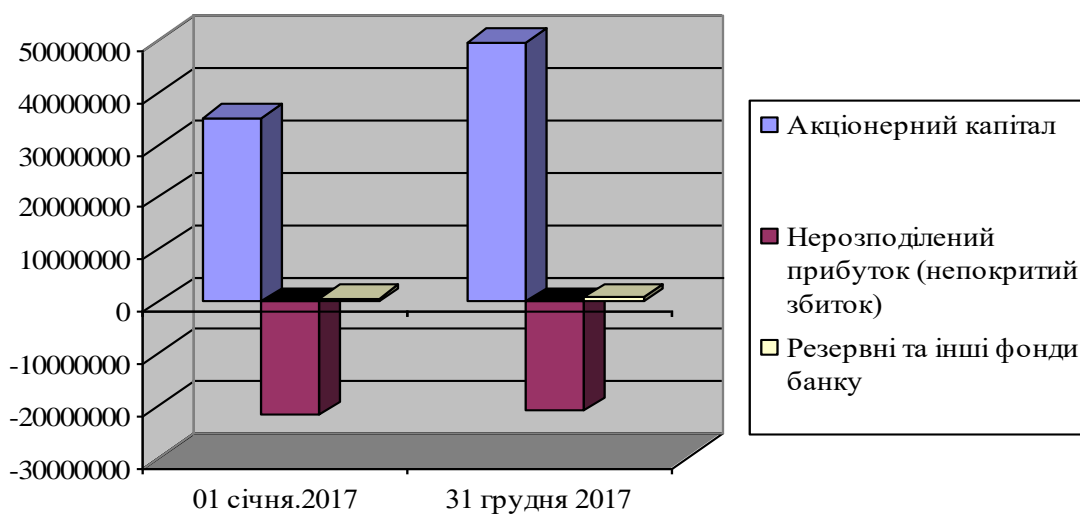

Рис.2.11. Динаміка складових власного капіталу ПАТ «Ощадбанк» за 2017 р.

Статутний капітал збільшився на 14616000 тис. грн., при темпі росту 141,63%, що склав 49724980,00 тис. грн, питома вага збільшилась на 4,59% (з 16,67% до 21,26%).

Резерви переоцінки збільшилися на 149793,00 тис. грн., при темпі росту 106,25%, що склали 2547542,00 тис. грн., питома вага зменшилась на 0,05% (з 1,14% до 1,09%).

Непокритий збиток зменшився на 745649,00 тис. грн. при темпі росту 96,57%, питома вага зменшилась на 1,35% (з 10,34% до 8,99%).

Загалом власний капітал збільшився на 15511442,00 тис. грн. при темпі росту 198,55% , що склав 31251629,00 тис. грн., питома вага збільшилась на 5,89% (з 7,47% до 13,36%).

Проаналізуємо активи досліджуваного банку у 2018 році (табл.2.6)

Активи банку продовж трьох років, що аналізуються, зростали. Станом на 31.12.2016 р. вони становили 210607214 тис. грн.. За 2017 р. вони збільшилися на 23235282 тис. грн., темп росту склав 111%. У 2018 році цей показник зменшився на 16090527 тис.грн., темп росту – 93%, тобто на 7 % зменшився. За результатами трьох років зріст склав 3%. Розглянемо складові статті активів банку. Високоліквідні активи, що обліковуються за статтею «Готівкові кошти та рахунки у НБУ» за три роки збільшилися на 2 %. Станом на 2016 р. вони становили 10438941 тис.грн. за результатами 2018 р. високоліквідні активи становили 10600815 тис.грн. Кошти в банках впродовж трьох років зменшувалися. Так станом на 2016 р. вони складали 31150549 тис. грн.. Станом на 2018 р. – 10910047 тис.грн. Темп росту – 35%. Тобто кошти в банках за три роки зменшилися майже втричі. Це свідчить про скорочення міжбанківських розрахунків, у тому числі зменшення обсягів надання міжбанківських кредитів внаслідок зменшення на них попиту. Кредити банку, надані клієнтам, змінювалися не суттєво. Так у 2016 р. їх обсяг складав 65946584 тис.грн. За 2017 р. відбулося зростання на 8555954 тис.грн., або на 13%. У 2018 р. обсяг кредитів наданих клієнтам зменшився на 6959362 тис.грн, або на 9%, темп росту склав 91%.

Аналіз активів ВАТ «Ощадбанк» за 2018 рік

Найменування статті	На початок року		На кінець року		Відхилення		Темп росту,%
	тис.грн	Пит. ваги, %	тис.грн	Пит. ваги, %	тис.грн	Пит. ваги, %	
Грошові кошти та їх еквіваленти	28918803	12,37	10600815	4,87	-18317988	-8	37
Фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	21767424	9,31	0	0,00	-21767424	-9	0
Кошти в інших банках	338455	0,14	10910047	5,01	10571592	5	3223
Кредити та заборгованість клієнтів	74502538	31,86	67543176	31,02	-6959362	-1	91
Цінні папери в портфелі банку на продаж	72901636	31,18	116590238	53,54	43688602	22	160
Цінні папери в портфелі банку до погашення	25202757	10,78	796869	0,37	-24405888	-10	3
Інвестиції в асоційовані/асоційовані та дочірні компанії	24800	0,01	24800	0,01	0	0	100
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	294694	0,13	267324	0,12	-27370	0	91
Основні засоби та нематеріальні активи	7614578	3,26	8953527	4,11	1338949	1	118
Інші фінансові активи	417872	0,18	0	0,00	-417872	0	0
Інші активи	1858939	0,79	2065173	0,95	206234	0	111
Усього активів:	233842496	100	217751969	100	-16090527	0	93

Це свідчить про фактичне заморожування кредитної діяльності, що є негативною тенденцією. Натомість у банку збільшилися інвестиції, наявні для продажу. Їх темп росту за три аналізовані роки склав 179 %, що свідчить про активізацію інвестиційної діяльності, яка нівелює зменшення кредитного портфелю. Основні засоби також зростали. Станом на 2016 р. вони склали 6535809 тис.грн. Станом на 2018 р. – 8953527 тис.грн. Темп росту за три роки склав 137%.

На рис. 2.12 зображено структуру активів станом на 31.12.2018 р.

Це свідчить про фактичне заморожування кредитної діяльності, що є негативною тенденцією. Натомість у банку збільшилися інвестиції, наявні для продажу. Їх темп росту за три аналізовані роки склав 179 %, що свідчить про активізацію інвестиційної діяльності, яка нівелює зменшення кредитного портфелю. Основні засоби також зростали. Станом на 2016 р. вони склали 6535809 тис.грн. Станом на 2018 р. – 8953527 тис.грн. Темп росту за три роки склав 137%.

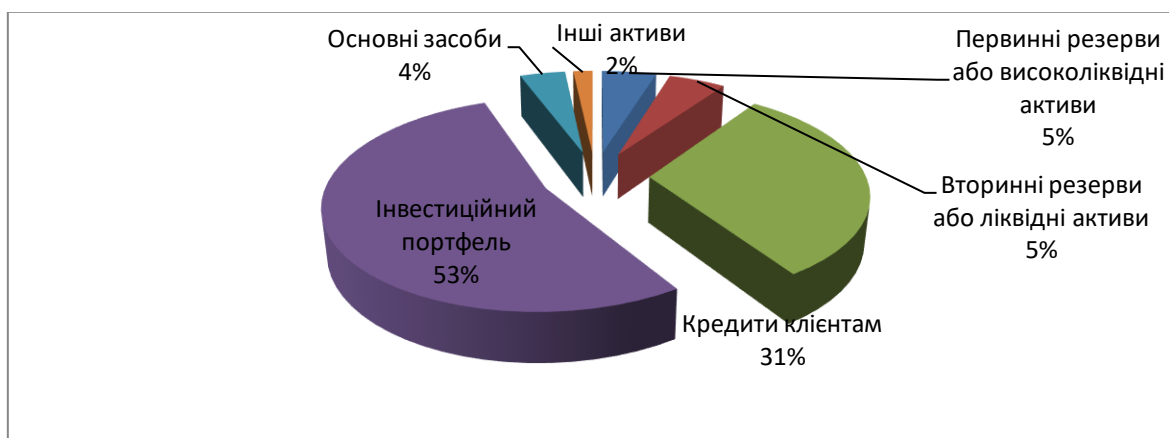

Рис. 2.12. Структура активів ВАТ «Ощадбанк» станом на 31.12.2018 р.

Структура активів банку за 2018 р. суттєво змінилася. Зменшилася питома вага первинних резервів із 12% до 5%, вторинні резерви також зменшилися із 10% до 5%. Доля кредитного портфелю залишилася без змін. Проте зріс інвестиційний портфель банку із 42% до 53%. Це свідчить про те, що ВАТ «Ощадбанк» активно розвиває інвестиційну діяльність і станом на кінець

аналізованого періоду інвестиційний портфель має найбільшу питому вагу у структурі банківських активів.

Аналіз пасивів банку за 2018 р. відображено у таблиці 2.7.

Спочатку проаналізуємо власний капітал. Власний капітал за рік зменшився на 12708915 тис. грн.. Це відбулося внаслідок збільшення непокритого збитку. Банк презентує додатковий окремий звіт про прибутки та збитки 2018 р. Згідно цього звіту банк має статті, які в подальшому будуть рекласифіковані у склад прибутків та збитків, а саме: чиста зміна справедливої вартості інвестицій, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід/інвестицій, наявних для продажу за вирахуванням ефекту відстроченого податку на прибутку у сумі -2614309 тис.грн. Статутний капітал залишився без змін. Резервні та інші фонди банку зменшилися майже на 70% та станом на 31.12.2018 р. вони становлять 215554 тис.грн.

Зобов'язання банку за рік також зменшилися на 33181612 тис.грн, тобто на 2%. Кошти банків зменшилися на 6381174 тис.грн., та станом на кінець року вони становили 54074 тис. грн.. Кошти клієнтів зросли на 2,6% і станом на 31.12.2018р. становили 154016454 тис. грн.. Кредити, що отримані від інших міжнародних кредитних організацій, залишилися без змін та станом на кінець аналізованого періоду становили 34496675 тис. грн..

На рис. 2.13 зображено структуру зобов'язань банку станом на 31.12.2018 р.

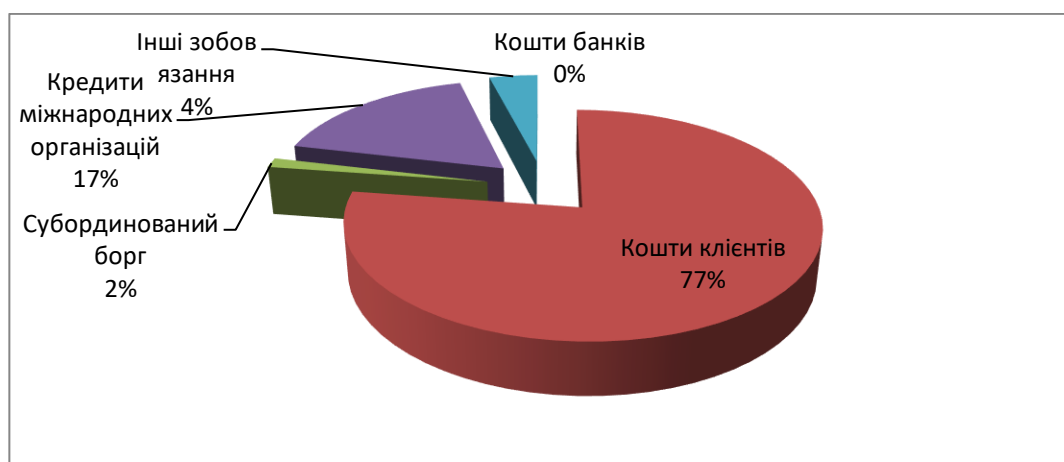

Рис. 2.13 Структура зобов'язань ВАТ «Ощадбанк» станом на 31.12.2018

р.

Аналіз пасивів ВАТ «Ощадбанк» за 2018 р.

Пасиви	На 01.01.2018		На 31.12.2018		Абсолютний приріст, тис. грн..	Темп росту, %	Зміна у структурі,%
	сума, тис. грн.	питома вага,%	сума, тис. грн.	питома вага,%			
Капітал							
Акціонерний капітал	49724980	159,1	49724980	268,2	0	100,0	109,1
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-21020893	-67,3	-33219707	-179,2	-12198814	158,0	-111,9
Резервні та інші фонди банку	725456	2,3	215554	1,2	-509902	29,7	-1,2
Резерви переоцінки	1822086	5,8	1821887	9,8	-199	100,0	4,0
Усього власного капіталу	31251629	13,4	18542714	8,5	-12708915	59,3	-4,8
Зобов'язання							0,0
Кошти банків	6435248	3,2	54074	0,0	-6381174	0,8	-3,1
Кошти клієнтів	150151178	74,1	154016454	77,3	3865276	102,6	3,2
Кредити, що отримані від інших міжнародних кредитних організацій	34548265	17,1	34496675	17,3	-51590	99,9	0,3
Інші залучені кошти	7299686	3,6	6618734	3,3	-680952	90,7	-0,3
Інші фінансові зобов'язання	719458	0,4	1013391	0,5	293933	140,9	0,2
Субординований борг	2903463	1,4	2879790	1,4	-23673	99,2	0,0
Відстрочені зобов'язання з податку на прибуток	533569	0,3	130137	0,1	-403432	24,4	-0,2
Усього зобов'язань	202590867	86,6	199209255	91,5	-3381612	98,3	4,8
Усього пасивів	233842496	100	217751969	100	-16090527	93,1	

Згідно рис.2.13 питома вага належить статті кошти клієнтам -77%. По відношенню до початку року їх вага збільшилася на 3,2%. Кошти банків зменшилися на 3,1% та станом на 31.12.2018 майже відсутні. Питома вага кредитів міжнародних організацій залишилася без змін.

На наступному етапі необхідно провести коефіцієнтний аналіз показників, що характеризують фінансово-господарський стан банку.

2.3. Дослідження системи показників фінансової стійкості ВАТ «Ощадбанк» та оцінка діючого механізму її забезпечення

Як вже зазначалося, поняття фінансової стійкості банку не обмежується лише розрахунком її показників. Це комплексне поняття. Робити висновки стосовно того чи є банк фінансово стійким можна лише проаналізувавши показники ліквідності, рентабельності, ділової активності ВАТ «Ощадбанку».

Основними коефіцієнтами, які характеризують фінансову стійкість банку є: коефіцієнт надійності; коефіцієнт фінансового важеля; коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів; коефіцієнт захищеності дохідних активів власним капіталом; коефіцієнт мультиплікатора капіталу.

Також додатково до вищеперерахованих показників, ми розрахуємо коефіцієнт залежності від засновників, коефіцієнт мінімального статутного фонду, коефіцієнт мобільності власного капіталу, коефіцієнт захищеності продуктивних активів, коефіцієнт розвитку клієнтської бази, коефіцієнт мобільності депозитної бази (табл.2.8).

З наведених у таблиці 2.8 даних видно, що коефіцієнт надійності (співвідношення капіталу банку і залучених коштів за мінімально допустимого значення не менше 5,0 %) на 31.12.2018 зріс порівняно з 2016 роком на 1%, але знизився порівняно з 2017 роком на 3%.

Таблиця 2.8

Аналіз фінансової стійкості ВАТ «Ощадбанк»

№	Найменування показника	Позначення	31.12. 2016р	31.12. 2017р	31.12. 2018р	Оптимальне значення	Абсолютне відхилення	
							2017/2016	2018/2017
1	Коефіцієнт надійності	Кн	0,11	0,15	0,01	>5%	0,04	-0,03
2	Коефіцієнт фінансового важеля	Кфв	8:46	6:49	8:08	у межах 1:20	-0,08	0,05
3	Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів - достатність капіталу	Кук	24,58	18,51	6,29	>10%	-6,07	-12,22
4	Коефіцієнт захищеності власного капіталу	Кзк	0,179	0,128	0,152	х	-0,05	0,02
5	Співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів (%)	Крса	23,05	17,95	4,49	Не <9	-5,1	-13,46
6	Коефіцієнт захищеності дохідних активів	Кза	-0,03	-0,11	-0,15	х	-0,08	-0,04
7	Коефіцієнт мультиплікатора капіталу	Кмк	14,1	11,02	12,8	12,0-15,0	-3,08	1,78
8	Коефіцієнт залежності від засновників	Кзз	0,59	0,5	0,42		-0,09	-0,08
9	Коефіцієнт мінімального статутного фонду	Кмсф	0,05	0,04	0,04		-0,01	0,00
10	Коефіцієнт мобільності власного капіталу	Кмвк	0,5	0,48	0,46		-0,02	-0,02
11	Коефіцієнт захищеності продуктивних активів	Кзпа	0,05	0,04	0,04		-0,01	0,00
12	Коефіцієнт розвитку клієнтської бази	Кркб	0,26	0,2	0,14		-0,06	-0,06
13	Коефіцієнт мобільності депозитної бази	Кмдб	1,2	1,4	1,5		0,20	0,10

Можна сказати, що у банку невисока забезпеченість власним капіталом, й не висока надійність, але й ще не має гострої потреби в залученні вільних коштів грошового ринку. Аритмія показника свідчить про ризик втрат по формуванню стійкої ресурсної бази. Аритмія може бути також свідченням можливих проблем з поточною ліквідністю.

Коефіцієнт фінансового важеля показує здатність банку залучати кошти на фінансовому ринку. Банк ВАТ «Ощадбанк» має високе значення цього показника лише у 2017 році залучені кошти перевищували власний капітал у 8 раз, у 2016 році в 6 разів та у 2018 році знову у 8 раз. Це свідчить про те, що банк постійно підвищує свою активність щодо залучення вільних коштів на грошовому ринку, навіть за умови нормального забезпечення власними коштами. Таке перевищення оптимального значення 1:20, говорить, що банк фінансово нестабільний.

Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів постійно коливається, знову спостерігається аритмія показника. Банк дотримується оптимального значення, але все рівно залишається низьким.

За три роки не зробивши значних зусиль для його покращення, коефіцієнт майже не змінився, про що й говорить нам показник фінансового важеля, банк є фінансово нестабільним.

Коефіцієнт захищеності власного капіталу показує, наскільки банк ураховує інфляційні процеси і яку частку своїх активів розміщує в нерухомість, цінності, обладнання. Як видно, показник знизився за три роки на 2,7%, але порівняно з 2016 роком він зріс на 2,4%. Банк турбується за своє майбутнє, розміщуючи свої кошти в нерухомість, цінності та ін., лише на 2018 рік цей показник становив 15,2%.

Коефіцієнт захищеності дохідних активів постійно знижується, це свідчить про нездатність банку захистити свої дохідні активи (чутливих до зміни процентних ставок) мобільними власними коштами, тобто розмір власного капіталу за мінусом недоходних активів не може покрити дохідні активи. Отже,

банк за три роки погіршив менеджмент активів через стрімке зростання обсягу недохідних активів.

Нарешті, коефіцієнт мультиплікатора капіталу, що характеризує ступінь покриття активів акціонерним капіталом, то за оптимального співвідношенні 12,0—15,0 разів він на 31.12.2016 становив 14,10, на 31.12.2017 скоротився до 11,02 та на 31.12.2018 знову зріс до 12,80. Спостерігається постійне коливання, але воно коливається в рамках оптимального значення. Чим вище значення цього показника, тим менш стабільний банк, але зростання цього коефіцієнта є фактором зростання прибутковості акціонерного капіталу. У зростанні даного коефіцієнта зацікавлені акціонери, оскільки прибуток заробляється всім капіталом, включаючи і залучений, а дивіденди отримують лише акціонери.

Коефіцієнт залежності від засновників у 2016 році перевищував норму (складав 0,59), у 2018 році він знаходиться в межах норми (0,42), що вказує на те, що банк в своїй діяльності стає менш залежний від засновників.

Коефіцієнт мінімального статутного фонду тісно пов'язаний з попереднім показником і свідчить про потенційні можливості банку щодо обсягів ліцензійної діяльності з формування активів і пасивів. «Ощадбанк» має значення цього показника в межах нормативів.

Банк володіє 0,5 частиною мобільного чистого власного капіталу в 2016 р., і 0,46 – в 2018 р., тобто мобільність власного капіталу знижується, що є негативною тенденцією.

Таким чином, можна зробити наступний висновок. Банк ВАТ «Ощадбанк» за три роки мав невисоку забезпеченість власним капіталом, й не високу надійність, постійно підвищував свою активність щодо залучення вільних коштів на грошовому ринку та був фінансово нестійким, але позитивним було те, що банк турбувався про своє майбутнє, розміщуючи свої кошти в нерухомість, цінності та ін. активи., та мав позитивний коефіцієнт мультиплікатора, що говорить про його відносну стабільність.

Ділова активність банку характеризується його спроможністю залучати кошти й ефективністю та раціональністю їх розміщення. Ділова активність

банку може бути визначена як за допомогою аналізу окремих показників, так і через оцінювання відповідних співвідношень між окремими статтями активів, пасивів та кількісним узгодженням змін в активах та пасивах.

Показники ділової активності дають змогу інтерпретувати стан і використання банком економічного потенціалу, тобто наявних і прихованих можливостей, і вагомість взятих на себе ризиків господарювання [24, с. 125].

Розрахунки ділової активності ВАТ «Ощадбанк» проведемо в табл. 2.9

Коефіцієнт активності використання депозитної бази знаходиться в нормі 1,15 у 2016 р., у 2018р. значно поліпшився – 1,3. Коефіцієнт активності вкладення ресурсів у кредитний портфель знаходиться в межах норми, але спостерігається його зниження: з 0,96 до 0,93, що є причиною більш інтенсивного залучення і запозичення коштів. Що ж стосується коефіцієнта активності залучення депозитів, то він в межах нормативів, але негативним є його зменшення в динаміці. Отже, виходячи з того, що значна частина знаходиться в межах нормативів, а деякі перевищують її, то банк має високу ділову активність, та його політика наближається до агресивної.

Про що свідчить перевищення коефіцієнтів лівої межі оптимальних значень, що може загрожувати фінансовій стійкості банку. Ліквідність та платоспроможність комерційного банку є одним з найважливіших показників, що характеризують фінансову стійкість банківської установи, вони показують достатність власних коштів того чи іншого банку для забезпечення захисту інтересів його вкладників та інших кредиторів, а також характеризують здатність банківської установи забезпечувати своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань. Ліквідність — це здатність банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань. Вона визначається збалансованістю між термінами і сумами погашення активів та термінами і сумами виконання зобов'язань банку, а також термінами та сумами інших джерел та напрямів використання коштів типу видачі кредитів та понесених витрат. Платоспроможність — здатність юридичної чи фізичної особи своєчасно і повністю виконати свої платіжні зобов'язання.

Таблиця 2.9

Коефіцієнтний аналіз ділової активності ВАТ «Ощадбанк»

Показник	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Абсолютне відхилення	
				2017/2016	2018/2017
Коефіцієнт активності залучення і запозичення коштів	0,87	0,87	0,88	0,00	0,01
Коефіцієнт активності залучення депозитів	0,73	0,67	0,63	-0,06	-0,04
Коефіцієнт активності залучення строкових депозитів	0,29	0,31	0,29	0,02	-0,02
Коефіцієнт активності залучення коштів до запитання	0,44	0,37	0,33	-0,07	-0,04
Коефіцієнт активності використання ресурсів	0,97	0,95	0,93	-0,02	-0,02
Коефіцієнт активності використання депозитної бази	1,15	1,2	1,3	0,05	0,10
Коефіцієнт активності вкладення ресурсів у кредитний портфель	0,96	0,95	0,93	-0,01	-0,02
Коефіцієнт активності вкладення строкових депозитів у кредитний портфель	2,86	2,7	2,78	-0,16	0,08
Коефіцієнт продуктивного використання ділових активів	0,85	0,84	0,83	-0,01	-0,01
Коефіцієнт інвестицій у кредитний портфель	0,85	0,84	0,71	-0,01	-0,02
Коефіцієнт інвестицій у цінні папери та спільну господарську діяльність	0,005	0,005	0,03	0,00	0,00

У таблиці 2.10 відображено розраховані показники, що характеризують ліквідність та платоспроможність банку.

Таблиця 2.10

Коефіцієнтний аналіз ліквідності ВАТ «Ощадбанк»

Показник	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Абсолютне відхилення	
				2017/2016	2018/2017
Коефіцієнт миттєвої ліквідності	57	32	24	-25	-8
Коефіцієнт поточної ліквідності	78	82	80	4	-2
Коефіцієнт високоліквідних активів	0,1	0,1	0,12	0	0,02
Коефіцієнт мобільності високоліквідних активів	0,61	0,54	0,47	-0,07	-0,07
Коефіцієнт ліквідності робочих активів	0,1	0,14	0,13	0,04	-0,01
Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку	108	154	109	46	-45
Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань	98	139	98	41	-41
Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань	25	24	15	0	-9
Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів	97	91	78	-7	-13

За результатами Табл. 2.10. коефіцієнт миттєвої ліквідності станом на 31.12.2018р. становить 57% і протягом трьох років поступово зменшується до 24%, але все ще залишається у межах норми. При розрахунку частки високоліквідних активів спостерігається незначне підвищення з 0,1 у 2016 році до 0,12 у 2017 році, тобто, позитивна динаміка в перспективі дає змогу сподіватися на дотримання нормативних вимог. Причиною цьому є значне збільшення коштів, що знаходились на рахунках в інших банках.

Коефіцієнт ліквідності робочих активів характеризує вірогідність використання наявних коштів для кредитно-інвестиційної діяльності банку. Значення даного коефіцієнта є низькими 0,10 у 2016 р. та 0,13 у 2017 р., тобто існує мала вірогідність використання коштів для кредитно-інвестиційної діяльності банку.

Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку має оптимальне значення, що вказує на максимальну можливість банку в погашенні зобов'язань наявним майном.

Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань свідчить про те, що банк має малу здатність погасити зобов'язання наявними коштами та шляхом продажу нерухомості і обладнання, що становить 0,16 на початок періоду і 0,19 на кінець періоду, проте, з іншого боку, розміщення коштів в високоліквідні активи та основні засоби є неприбутковим, тому такі показники вказують на достатньо ефективне розміщення ресурсів, високу ризикованість і спроможність банку максимізувати прибуток.

Більшість показників перевищують нормативні значення, це свідчить про високий рівень ліквідності, а отже і платоспроможності банку. Такі коефіцієнти як коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку є в межах нормативного значення.

Така ситуація ймовірно свідчить про високу ділову активність банку й бажання підвищувати рівень прибутковості.

Проведемо коефіцієнтний аналіз прибутковості та рентабельності ВАТ «Ощадбанк»(табл. 2.11).

Таблиця 2.11

Коефіцієнтний аналіз прибутковості та рентабельності ВАТ «Ощадбанк»

Показник	31.12. 2016р.	31.12. 2017 р.	31.12. 2018 р.	Абсолютне відхилення	
				2017/2016	2018/2017
Рентабельність активів ROA	0,22	0,23	0,07	0,01	-0,16
Рентабельність статутного капіталу ROE	1,32	1,12	0,32	-0,2	-0,8
Чиста процентна маржа	18	15	14	-3	-2
Чистий спред	50	47	40	-3	-8

Показник прибутку на активи *ROA* визначається відношенням чистого прибутку (після оподаткування) до середньої вартості загальних активів у %.

ROA може застосовуватися як показник ефективності роботи керівництва банку. У досліджуваному банку цей показник станом на 31.12.2016р становив 0,22, станом на 31.12.2017р. – 0,23%, і на кінець періоду 0,07%. Отже можна констатувати, що ефективність діяльності банку знижується. Показник прибутку на капітал *ROE* визначається відношенням чистого прибутку до вартості акціонерного капіталу банку у %. *ROE* показує рівень дохідності вкладених акціонерами коштів і може слугувати орієнтиром при виборі найпривабливішого напрямку інвестування. При цьому слід пам'ятати, що високий рівень дохідності пов'язується з високим ризиком. У «Ощадбанку» цей показник становив 1,32%, 1,12%, 0,32% відповідно. Тобто рентабельність статутного капіталу також зменшилась. Чиста процентна маржа визначається як відношення різниці між процентними доходами і процентними витратами до активів. Чиста процентна маржа може обчислюватися щодо працюючих або загальних активів. Ми розрахували щодо загальних активів. Показник чистої процентної маржі в «Ощадбанку» станом на 31.12.2016р. становив 18%, у 2017р. 15% і станом на кінець періоду – 14%. Показник задовільний але із динамікою до зменшення.

Висновки до 2 розділу

Для аналізу було обрано ВАТ КБ «Ощадбанк». Це один із найбільших системоутворюючих банків, що належить державі. В ході виконання дослідження, ми провели вертикальний та горизонтальний аналіз фінансових ресурсів банку та джерел їх формування, а також розрахували показники, що характеризують його фінансову стійкість. В результаті аналізу ми можемо зробити висновок, що на кінець аналізованого періоду банк є фінансово нестійким, існує тенденція до погіршення ситуації.

РОЗДІЛ 3

ОПТИМІЗАЦІЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ВАТ «ОЩАДБАНК»

3.1. Європейський досвід та особливості забезпечення фінансової стійкості державних банків

Обраний для дослідження ВАТ «Ощадбанк» є державним банком, а тому результати, отримані в результаті проведеного у другому розділі аналізу, необхідно трактувати з урахуванням загальнодержавних факторів, що впливають на діяльність всіх державних банків. У Європі державні банки рідко є ключовими учасниками фінансового сектору. В Україні ж вони відіграють системну роль. Висока частка державного капіталу в українському банківському секторі – наслідок криз. Нині держбанки, насамперед «Ощадбанк» та «Укрексімбанк», мають ряд фундаментальних проблем, зокрема незадовільну якість активів, низькі процентну маржу та операційну ефективність. Унаслідок цього вони неспроможні самостійно генерувати капітал. Оскільки ці банки є великими гравцями, виникають системні ризики для всього сектору. Основною метою держбанків має стати максимізація вартості для власника та потенційних інвесторів. Очікується, що новопризначені незалежні наглядові ради належно трансформують стратегії банків. У підсумку за кілька років держава має суттєво знизити свою участь у капіталі фінансових установ.

Європейські уряди переважно мінімізують частку держави у банківському секторі. Державні банки часто вразливі до політичного впливу та мають нижчу порівняно з приватними установами ефективність. Нещодавне дослідження МВФ підтвердило останню тезу для Центральної та Східної Європи (ЦСЄ) . Саме тому в багатьох європейських країнах такі банки не створювалися або були приватизовані, наприклад, у Грузії, Молдові, Литві, Албанії. Є аргументи і на користь часткової присутності держави у

банківському секторі. Наприклад, кредитна активність державних банків часто менш проциклічна. В окремих країнах державні банки є «нішевими» і займаються підтримкою експортерів, малих підприємств, проектів розвитку та іпотечного кредитування, як у Чехії, Словаччині, Румунії, Болгарії. Однак у такому разі держбанки не посідають визначального місця в системі ні за обсягами активів, ні за кількістю. Принциповими рисами державних банків у країнах, де їхня частка матеріальна, є операційна ефективність, прибутковість та самостійність. Частка держави нерідко зростає внаслідок криз, коли уряди змушені підтримувати проблемні банки. Найпоказовіші приклади в регіоні ЦСЄ – Словенія, Латвія, в цілому в Європі – Бельгія, Нідерланди, Велика Британія. Уряди цих країн змушені були рятувати системно важливі банки для збереження стабільності фінансової системи. Згодом держава продавала свої частки в банках. Осібно стоять Польща та Угорщина, де зростання частки держбанків зумовлено передусім політичними міркуваннями. В Україні частка держави у банківському секторі зростала в періоди криз. До 2008 року частка держбанків за активами становила близько 10%. Після кризи вона подвоїлась, що на той час було зіставним із показниками Польщі та Сербії. Проте від початку 2015 року вона стрімко зросла до 50%. Ключовими факторами стали націоналізація «Приватбанку» та перехід багатьох клієнтів у державні банки, адже ті сприймалися як «тиха гавань» в період кризи.

Наразі проаналізуємо діяльність та індекси фінансової стійкості усього банківського сектору України і потім визначимо головні проблеми у роботі держбанків (табл. 3.1).

Банки України достатньо капіталізовані та прибуткові в поточних макроекономічних умовах. Стійкість сектору до системних ризиків також зростає. Проте банки повинні усвідомлювати слабкі місця власних балансів та бізнес-моделей – в умовах кризи їх негативний вплив на фінансову стійкість мультиплікується.

Основні Індекси Фінансової Стійкості банківського сектору України

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Співвідношення регулятивного капіталу до зважених за ризиком активів	18,26	15,6	12,31	12,69	16,1	16,18
Співвідношення регулятивного капіталу 1 рівня до зважених за ризиком активів	13,89	11,21	8,3	8,96	12,12	10,52
Співвідношення недіючих кредитів без урахування резервів до капіталу	30,65	61,07	129,02	89,37	70,18	60,2
Співвідношення недіючих кредитів до сукупних валових кредитів	12,89	18,98	28,03	30,47	54,54	52,85
Співвідношення кредитів за секторами економіки до сукупних валових кредитів						
Частка в сукупних валових кредитах: Резиденти	98,72	96,05	94,54	95,92	94,21	93,47
Частка в сукупних валових кредитах: Депозитні корпорації	1,99	1,14	0,72	0,49	0,54	0,9
Частка в сукупних валових кредитах: Центральний банк	0	0	0	0	0	0
Частка в сукупних валових кредитах: Інші фінансові корпорації	2,05	2,38	1,49	1,11	1,01	0,8
Частка в сукупних валових кредитах: Сектор загального державного управління	0,63	0,46	0,32	0,14	0,14	0,25
Частка в сукупних валових кредитах: Нефінансові корпорації	73,48	72,42	75,29	78,55	76,47	74,16
Частка в сукупних валових кредитах: Інші сектори-резиденти	20,57	19,65	16,72	15,63	16,06	17,36
Частка в сукупних валових кредитах: Нерезиденти	1,28	3,95	5,46	4,08	5,79	6,53
Норма прибутку на активи	0,26	-4,24	-5,54	-12,47	-1,76	1,6
Норма прибутку на капітал	1,72	-31,95	-65,51	-122,17	-15,34	14,61
Співвідношення процентної маржі до валового доходу	58,56	48,46	39	45,94	50,2	52,02
Співвідношення непроцентних витрат до валового доходу	65,95	59,85	54,4	60,91	76,14	61,92
Співвідношення ліквідних активів до сукупних активів	20,63	26,4	33	48,53	53,94	51,14
Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань	89,11	86,14	92,87	92,09	98,37	93,52
Співвідношення чистої відкритої позиції в іноземній валюті до капіталу	19,83	35,47	36,15	57,07	43,31	46,99

Ризики для капіталу за умови гіпотетичної кризи спричиняють такі фактори: недостатньо консервативна оцінка платоспроможності клієнтів, коротка строковість фондування, значна валютна складова у балансах банків та недостатня операційна ефективність. Щоб мінімізувати негативні ефекти від реалізації цих ризиків, фінустанови повинні підтримувати показники достатності капіталу на рівні, визначеному за результатами оцінки стійкості. Забезпечення встановленого рівня нормативів та поступове впровадження нових вимог до капіталу посилить стійкість банків до можливих криз. Банківська система нині достатньо капіталізована. Показники діяльності фінустанов поліпшуються: зростає обсяг кредитного портфеля, його якість покращується, відрахування до резервів найнижчі за більш як десятиліття, банки високоприбуткові. Тому адекватність капіталу фінустанов значно вища від мінімальних нормативів. Середнє значення достатності регулятивного капіталу зараз становить 19,4%, основного – 13,6%. Такі показники за поточних макроекономічних умов створюють комфорт більшості банків та регулятора, а запас капіталу забезпечить виконання підвищених вимог і надалі, не сповільнюючи темпи кредитування. Водночас високі поточні показники достатності капіталу не дають повної гарантії того, що банк матиме достатній запас міцності за будь-яких обставин. Криза може призвести до втрати значної частини капіталу за кілька місяців, а це створить загрози платоспроможності. Тому НБУ, як і регуляторів у інших країнах, цікавить не лише поточний стан справ, а й потенційна стійкість банків до криз. Для цього НБУ щорічно проводить стрестестування. У сценарії стрес-тесту закладають найбільш релевантні ризики, які майже гарантовано реалізуються в несприятливих умовах. На сьогодні такими факторами ризику є недостатньо консервативна оцінка платоспроможності позичальників, коротка строковість фондування, значна валютна складова у балансах банків та низька операційна ефективність. Основна загроза капіталу банків за поточних умов – амортизація застави за непрацюючими кредитами. Значна потреба в капіталі виникає через амортизацію застави за непрацюючими кредитами. Хоча загалом по системі

непрацюючі кредити значною мірою зарезервовані, на балансах державних, російських та окремих приватних банків усе ще залишилися дефолтні активи, що частково покриті заставою. Тому резерви за ними сформовано не на всю суму кредиту. Заставне майно в таких випадках мало би бути стягнене і реалізоване. Але оскільки цього не сталося, банки мають визнати збитки і повністю зарезервувати активи. Норми, якими передбачається поступова амортизація застави за непрацюючими більш як два роки кредитами, запроваджено 2018 року і цього року уперше враховано у стрес-тестуванні. Це погіршило результати оцінки стійкості банків, проте дало чітке уявлення про додаткову потребу в капіталі, яка виникне в банків у майбутньому. Кредитний ризик може суттєво зрости в умовах кризи. У результаті моделювання наслідків несприятливого сценарію для 18 банків виникає потреба в капіталі на загальну суму 73.8 млрд грн. Негативний ефект усіх перелічених факторів для системи призводить до зменшення достатності капіталу на 7.5 в. п.

Досі суттєву загрозу для капіталу банків становить кредитний ризик великих корпоративних позичальників. Частково він реалізується через згаданий ефект амортизації застави. Крім того, результати моделювання свідчать, що в разі погіршення макроекономічних умов частина боржників не матиме достатньо операційних грошових потоків для обслуговування боргів. Збитки від реалізації кредитного ризику для банків виникають також через значну валютну складову. У випадку девальвації не лише зростає боргове навантаження позичальників, а й різко скорочується покриття кредитів заставою, вартість якої визначається у гривні. Щоб забезпечити стійкість до шоків, банки повинні зменшувати концентрацію корпоративного портфеля, кредитувати боржників із прийнятним борговим навантаженням та прозорою структурою власності. Цьогоріч у фокусі уваги оцінки стійкості були кредити домогосподарствам через їхнє стрімке зростання протягом останніх років. Якість цього портфеля дуже залежить від макроекономічних умов. Під час попередніх криз частка споживчих кредитів, що ставали дефолтними, сягала 21%. Саме ці параметри використано у несприятливому сценарії стрес-тесту.

Унаслідок результати оцінки стійкості для роздрібних банків виявилися гіршими, ніж торік. Урахування змін макросередовища критично важливе для оцінки ризиків сегмента. Не лише правила НБУ, а й МСФЗ вимагають, щоб банки поклалися як на поточні, так і на прогнозні макроумови для оцінки резервів. Отже, банки мають удосконалювати підходи до моделювання очікуваних збитків та підвищувати чутливість розрахунків до макроекономічних факторів. Це дасть змогу своєчасно відображати прогнозне погіршення якості роздрібною портфеля і тримати належний запас капіталу під неочікувані збитки. Рівень збитків банків унаслідок погіршення якості портфеля залежить не лише від імовірності дефолту, а й від втрат у разі його настання (LGD). Через юридичні ризики та шахрайство банки часто не мають можливості відшкодувати втрати шляхом стягнення застави. А під час кризових явищ спостерігається також зниження ліквідності забезпечення, що зменшує можливості реалізувати стягнене майно. За незабезпеченими ж кредитами, згідно зі статистикою, банки отримують відшкодування тільки протягом першого року після дефолту позичальника і щонайбільше – п'яту частину боргу. Всі ці фактори було відображено у стрес тестуванні.

Процентний ризик, операційна неефективність та доларизація загрожують капіталу низки банків. Велика частка короткого фондування означає, що під час кризи банки змушені протягом кількох місяців переоцінити більшу частину пасивів. Це створює для них процентний ризик, негативний ефект від якого у несприятливому сценарії сягає 6 в. п. достатності капіталу порівняно з базовим. За скорочення чистих процентних доходів на перший план виходить операційна рентабельність. Для банків, які за результатами стрес-тесту не мають потреби в капіталі, відношення адміністративних витрат до операційних доходів CIR (Cost-Income Ratio) становить у середньому 47% і дещо зростає у стрес-тесті. Натомість для банків із потребою в капіталі CIR стартував із 84% та зростав до більш як 100%. Низька операційна ефективність створює загрози достатності капіталу навіть у поточних умовах, коли комерційні ставки та процентна маржа банків почали знижуватися.

Значні ризики досі несе доларизація балансів банків. Валютний ризик погіршує платоспроможність боржників у разі несприятливих подій, а банки зазнають втрат від переоцінки незарезервованих дефолтних активів. За несприятливого сценарію вони забезпечують більше половини загального зростання кредитного ризику корпоративних боржників. Загалом через диспропорції у валютній структурі активів та зобов'язань окремих банків ефект валютного шоку сягає 5 в. п. достатності капіталу порівняно з базовим сценарієм. Для посилення стійкості банки мають поступово наростити запас капіталу Стрес-тестування засвідчило, що нині загрозою для капіталу є амортизація застави за непрацюючими кредитами. Проте ці збитки є прогнозованими і мають бути покриті в рамках капітального планування. Фундаментальні ризики, відображені у несприятливому сценарії, можуть вразити низку банків. Щоб уберегтися від них, деякі банки мають підтримувати показники достатності капіталу навіть на вищому рівні, ніж мінімальні нормативи НБУ. За результатами стрестестування такі рівні було визначено для низки банків. Тепер вони повинні сформувавши необхідний запас капіталу. Водночас не менш важливим завданням є підвищення операційної ефективності – якщо банк не здатний генерувати достатньо доходів для покриття операційних витрат і втрат від кредитного ризику, він не має довгострокових перспектив роботи на ринку.

Основна проблема українських державних банків – низька якість активів Корпоративний портфель двох найстаріших із них – Ощадбанку та Укресімбанку – на сьогодні на 20% складається з кредитів державним компаніям та на 60% – із кредитів ТОП-20 відомим приватним бізнес-групам. Така структура кредитного портфеля не випадкова. В минулому кредитні рішення цих банків часто приймалися з урахуванням побажань політиків та не були економічно обґрунтованими. Значне кредитування державних монополій, хоч і є небажаним, не мало суттєвого негативного впливу на якість кредитного портфеля. Натомість позики бізнесгрупам надавалися в інтересах їхніх власників, а не банків. Частка непрацюючих кредитів у корпоративному

портфелі державних банків нині становить 56.8% (у інших банках, крім російських, – 13.4%). Практично всі кредити, що на сьогодні визнані непрацюючими, були видані до 2015 року. Нехтування базовими стандартами ризикменеджменту призвело до суттєвих втрат за такими кредитами під час кризи 2014 – 2016 років. У 2016 році обсяги непрацюючих кредитів державних банків різко зросли за рахунок Приватбанку. Кредити, надані “компаніям-оболонкам” колишніх власників банку, були визнані непрацюючими після націоналізації. Практично всі вони були зарезервовані на 100%, а нестача капіталу профінансована за рахунок держави. Загалом витрати уряду на підтримку банків та націоналізацію Приватбанку у 2014 – 2017 роках становили понад 200 млрд грн, або 8.7% ВВП відповідних років (без урахування сплачених купонів). Оскільки капітал банків поповнювався шляхом вливання ОВДП, вони досі залишаються вагомою складовою активів фінустанов. Навіть на четвертий рік після кризи держбанки не в змозі суттєво знизити рівень непрацюючих кредитів. Впливові боржники успішно протистоять спробам банків повернути борг. Іноді причиною неналежного обслуговування боргу є не фінансові труднощі, а небажання повертати кредити. З іншого боку, менеджмент державних банків має обмежений інструментарій роботи з проблемними боргами, низку важливих рішень було відтерміновано до формування наглядових рад. Повільна робота з проблемними активами призводить до нових збитків – банки мають доформовувати пруденційні резерви через поступову амортизацію застави. Нові позики державних банків переважно прийнятної якості. Проте кредитна політика має бути більш виваженою. Все ще зберігається висока концентрація в окремих галузях та групах. Зростає частка інвестиційних проектів, які несуть вищі ризики, ніж працюючі бізнеси. Банки продовжують активно кредитувати державні монополії. Після призначення наглядових рад фінустанови мають сформулювати стратегію кредитування та дотримуватися її. Структура активів державних банків суттєво відрізняється від структури приватних. Крім корпоративних кредитів, матеріальну частку активів становлять цінні папери. Це наслідок

попередніх докапіталізацій цих фінустанов за рахунок ОВДП. Сукупні надходження від цінних паперів формують 30% процентних доходів в Укресімбанку, по 36% – у Приватбанку та Укргазбанку і 47% – в Ощадбанку. Роздрібні кредити є вагомою складовою портфеля тільки у Приватбанку. Інша особливість державних банків полягає в тому, що вони мають значні зовнішні фінансові взаємозв'язки та формують ядро міжбанківського ринку в Україні. Приватбанк є беззаперечним лідером за сумами платежів, здійснених із використанням карток – понад 60%. Ціноутворення держбанків має бути гнучкішим Чиста процентна маржа Ощадбанку та Укресімбанку низька – менше 3%, хоча для приватних банків вона становить близько 7%. Це результат подвійної проблеми. З одного боку, значна частина портфеля не генерує ринкових процентних доходів. З іншого боку, вартість пасивів держбанків тривалий час залишалася високою, попри зниження ключової ставки НБУ. Дорогим є фондування і в іноземній валюті. Банки тримали ставки вищими за ринкові, незважаючи на те, що мають обмежені напрями використання валютних коштів, крім інвестування в державні цінні папери. Державні банки є “маркет-мейкерами” в сегменті роздрібних та корпоративних депозитів, вони визначають вартість ресурсів для системи. Приватні банки змушені відштовхуватися від їхніх ставок у власній практиці ціноутворення. При цьому держбанки мають значну конкурентну перевагу – пряму або непряму гарантію збереження вкладів від держави, адже уряд завжди підтримував банки капіталом у кризові періоди. Оскільки через це держбанки сприймаються як надійніші, ставки за вкладами у них мають бути нижчими. Проте це не завжди так. У зв'язку з цим потребує вирішення ще одне питання – повна гарантія вкладів фізичних осіб у Ощадбанку. Ця гарантія для банку безкоштовна, тоді як інші банки сплачують регулярні внески до ФГВФО, щоб їхні клієнти мали гарантію на суму до 200 тис. грн. Ощадбанк повинен стати учасником системи гарантування вкладів на загальних умовах. Це є зокрема необхідною умовою для майбутнього залучення нових інвесторів у капітал. До парламенту вже

подано законопроект, яким включає Ощадбанк до загальної системи гарантування вкладів.

3.2. Вдосконалення моделі комплексної оцінки фінансової стійкості ВАТ «Ощадбанк»

У вітчизняній банківській практиці застосовують різноманітні методи оцінки діяльності комерційних банків – залежно від мети, яку ставлять перед собою дослідники. Зрозуміло, що єдиної універсальної методики немає, оскільки усі банки різняться за функціональним призначенням, за комплексом виконуваних операцій та послуг, за складом клієнтів, а також залежно від типу здійснюваної політики на фінансовому ринку. Найбільш поширеними, є підходи до оцінювання фінансового стану банківських установ, що базуються на коефіцієнтному аналізі, рейтингових оцінках тощо.

Зокрема, аналіз методів оцінки фінансової стійкості вітчизняних комерційних банків свідчить про те, що багато внутрішніх банківських методик застосовуваних в Україні побудовані на основі коефіцієнтного аналізу. Дані методики передбачають:

- структурний аналіз для виявлення ризиків, викликаних особливостями структури активів, пасивів, позабалансовою позицією банку;
- оцінку рентабельності діяльності банку, а також його окремих операцій;
- оцінку достатності власного капіталу;
- аналіз кредитного ризику, ринкового ризику, ризику ліквідності.

Для кожного з коефіцієнтів емпіричним шляхом визначають діапазон значень, вихід за межі якого є тривожним сигналом. Зокрема, на основі такого підходу побудовано коефіцієнтний аналіз офіційних економічних нормативів НБУ. Проте не завжди факт дотримання економічних нормативів дає змогу зробити обґрунтований та достовірний висновок щодо належного рівня фінансової стійкості певного комерційного банку.

Системи коефіцієнтного аналізу потребують значного обсягу інформації, проте перевагою є те, що їх можна здійснювати за допомогою нескладних математичних розрахунків. Методики, базовані на коефіцієнтному аналізі, доцільно застосовувати як “генератори” тривожних сигналів для глибшого дослідження стійкості фінансового стану банку за допомогою перевірок на місяцях чи статистичного аналізу.

Сукупність даних показників спрямована на оцінку рівня капіталізації, ліквідності, прибутковості, кредитної заборгованості та ризику банків.

Аналіз фінансової стійкості банку зачіпає всі аспекти діяльності банку, але, базуючись на загальновідомих методах та інструментах, має власну методологію, обумовлену специфікою змісту даної характеристики банку. Звертаючи увагу на те, що критерії стійкості діяльності в економіці застосовуються для характеристики складних динамічних систем, діяльність банку, яка зазнає впливу великої кількості випадкових і невідповідних факторів, слід оцінювати саме із застосуванням критерію стійкості. Причому для оцінки фінансової стійкості доцільно враховувати не статичний стан банку, а його динамічну характеристику.

Отже, для оцінки фінансової стійкості доцільно використовувати не тільки показники, що характеризують фінансовий стан, а й досліджувати стабільність діяльності банку. Залежно від значень базових показників та критерію їх динамічної стабільності банки можна поділити на чотири групи:

- 1) стабільно задовільний фінансовий стан – базові показники знаходяться в межах рекомендованих значень, значення цих показників є стабільними;
- 2) нестабільно задовільний фінансовий стан – значення базових показників знаходяться в межах рекомендованих, але є нестабільними;
- 3) стабільно незадовільний фінансовий стан – значення базових показників виходять за межі рекомендованих і є стабільними;
- 4) нестабільно незадовільний фінансовий стан – значення базових показників виходять за межі рекомендованих і є нестабільними.

При цьому фінансово стійкими є лише банки, що відповідають характеристикам першої групи, банки наступних трьох груп є фінансово нестійкими. Ми пропонуємо вдосконалену методику комплексної оцінки фінансової стійкості банків на основі визначення рейтингу. Ця методика є продовженням пошуку в напрямку відбору оптимального інструментарію оцінки фінансової стійкості банків.

Запропонована методика має ряд вдосконалень. По-перше, концепція передбачає, що вибір показників для оцінки фінансової стійкості банків повинен спиратися не на суб'єктивні судження аналітиків, а на встановлення залежності фінансової стійкості від показників, що її характеризують. Тому, не намагаючись винаходити нові показники для оцінки ліквідності, прибутковості, достатності капіталу, якості активів і ресурсів, ми досліджуємо статистичну залежність стану й динаміки, використовуваних у різних методиках показників, і стану й динаміки обраного базисного критерію фінансової стійкості банку. По-друге, методика визначення вагових коефіцієнтів заснована на теорії дискримінантного аналізу. Як базову модель для проведення використано ВАТ «Ощадбанк». Критерієм оптимальності зазначеної структури є досягнення визначеної норми прибутку при дотриманні встановлених органами нагляду вимог до банку. По-третє, модель передбачає врахування стабільності розвитку банку як передумови його фінансової стійкості, для чого при визначенні комплексної оцінки фінансової стійкості отримане рейтингове значення пропонується коригувати на коефіцієнт, який є функцією від варіації рейтингового значення по банку за період, що передує оцінці.

Для того, щоб модель комплексної оцінки фінансової стійкості на основі рейтингу одночасно була репрезентативною, всеохоплюючою і збалансованою, тобто відображала всі основні сторони фінансової стійкості й у той же час була компактною, ясною, прозорою, необхідно, щоб вона включала найбільш істотні показники з кожної підгрупи. Для їхнього вибору необхідно визначити ступінь впливу кожного з перерахованих вище показників на фінансову стійкість банку.

При синтезі підсумкової формули моделі комплексної оцінки фінансової стійкості банків використовуємо показники, що характеризують ліквідність банку, достатність капіталу, якість активів, якість пасивів, рентабельність банку. З метою добору показників для включення в рейтингову модель обирається критерій, що характеризує залежність між достатністю капіталу й опосередковано прибутковістю банку в аспекті збільшення власних коштів і його ліквідністю. Даний критерій базується на концепції рівноваги у віддаленій перспективі або довгострокової рівноваги, що припускає, що чим вище ліквідність, тим більш стійким є фінансовий стан банку, його капітальна адекватність, і, навпаки, чим нижче ліквідність, тим менш стійкий банк із погляду платоспроможності. Для визначення впливу різних показників розраховується коефіцієнт кореляції між зміною значення критерію і зміною відповідних показників, що характеризують фактори фінансової стійкості (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Парні коефіцієнти кореляції між змінами коефіцієнтів, що характеризують фінансову стійкість ВАТ «Ощадбанк», та змінами загального критерію фінансової стійкості

Період	Достатність капіталу (генеральний коефіцієнт надійності)	Ліквідність		Якість активів	Якість пасивів (коефіцієнт стабільності ресурсної бази)	Рентабельність (коефіцієнт ефективності використання залучених коштів)
		поточна	загальна			
1	2	3	4	5	6	7
IV кв. 2018 р.	0,399	0,399	0,399	0,399	0,412	0,181
III кв. 2018 р.	0,411	0,804	0,160	0,405	0,451	0,276
II кв. 2018 р.	0,403	0,399	0,029	0,402	0,399	0,186
I кв. 2018 р.	0,407	0,747	0,210	0,355	0,349	0,187
IV кв. 2017 р.	0,399	0,745	0,695	0,714	0,399	0,233
III кв. 2017 р.	0,399	0,471	0,240	0,431	0,455	0,175
II кв. 2017 р.	0,401	0,999	0,576	0,356	0,413	0,264
I кв. 2017 р.	0,490	-0,981	0,401	0,416	0,467	0,264

Продовження табл.3.2

1	2	3	4	5	6	7
IV кв. 2016 р.	0,399	-0,999	0,422	0,364	0,516	0,203
III кв. 2016 р.	0,406	0,405	0,237	0,456	0,274	0,165
II кв. 2016 р.	0,486	0,401	0,314	0,421	0,320	0,267
I кв. 2016 р.	0,452	0,964	0,723	0,387	0,398	0,119
IV кв. 2015р.	0,403	0,646	0,547	0,411	0,531	0,187
III кв. 2015 р.	0,415	0,960	0,123	0,421	0,661	0,280
II кв. 2015 р.	0,399	0,945	0,238	0,435	0,520	0,196
I кв. 2015 р.	0,423	0,999	0,309	0,457	0,399	0,185

Слід зазначити, що при виборі коефіцієнтів було проведено аналіз за квартальними даними ВАТ «Ощадбанк» за 2015 -2018 рр. і для більшості періодів, що були досліджені, можна виділити єдину систему показників. За результатами проведеного кореляційного аналізу можна сформувавши єдину систему показників для комплексної оцінки фінансової стійкості. Але слід звернути увагу на показники ліквідності. Так, зокрема, в IV кварталі 2016 р. та I кварталі 2017 р. серед показників ліквідності більше значення мав показник загальної ліквідності. Криза ліквідності в банківській системі в цей період призвела до зниження показників поточної ліквідності і ВАТ «Ощадбанк», і в такі періоди кращим індикатором для оцінки загального рівня ліквідності є показник загальної ліквідності.

Для включення в модель комплексної оцінки фінансової стійкості на основі рейтингу за результатами обчислень за описаним вище алгоритмом були відібрані коефіцієнти:

- поточної ліквідності, що характеризує здатність банку розраховуватися за зобов'язаннями до 30 днів в найкоротші строки (k_1);
- генеральний коефіцієнт надійності капіталу, що показує наскільки вкладення банку, активи захищені власним капіталом та наскільки ефективно використовуються власні ресурси банку (k_2);
- структури пасивів, що характеризує стабільність ресурсної бази та її залежність від зобов'язань до запитання (k_3);

- структури активів, що показує частку кредитів у сумі робочих активів (k_4);
- рентабельності, що характеризує ефективність використання залучених ресурсів (k_5).

Визначення системи показників, виходячи з теоретичного обґрунтування факторів фінансової стійкості, а також на основі аналізу коефіцієнта кореляції, є лише одним етапом побудови моделі комплексної оцінки фінансової стійкості банку на основі рейтингу. Для показників, що відібрані для включення в модель, необхідно обчислити вагові коефіцієнти.

Формалізувати процес одержання вагових коефіцієнтів вдається в тому випадку, якщо скористатися методикою вивчення впливу вагових коефіцієнтів на величину узагальненого критерію. Ми пропонуємо визначати вагові коефіцієнти за допомогою лінійного дискримінантного аналізу. Цей метод дозволяє визначити набір ваг для коефіцієнтів, які найкраще поділяють елементи сукупності на групи – на фінансово стійкі банки та фінансово нестійкі банки.

За результатами проведеного дискримінантного аналізу було розраховано вагові коефіцієнти для п'яти відібраних вище показників. Отже формула для визначення рейтингової оцінки R фінансової стійкості банків матиме вигляд:

$$R = 0,372 \cdot k_1 + 1,614 \cdot k_2 + 3,851 \cdot k_3 + 2,857 \cdot k_4 + 1,126 \cdot k_5. \quad (3.1)$$

З метою врахування стабільності розвитку банку пропонуємо коригувати отриманий результат на коефіцієнт k_k , що є функцією від варіації $F(V)$ рейтингового значення по банку за період, що передує оцінці. Причому, якщо значення коефіцієнта варіації V знаходиться в інтервалі від 0 до 33, то функція має параболічний вигляд із максимумом при значенні варіації 0, що означає повільне зниження комплексної оцінки фінансової стійкості банку, а при значенні коефіцієнта варіації в інтервалі від 33 до ∞ функція має

експоненційний вигляд і наближується до нуля при зростанні значення варіації, що означає суттєве зниження комплексної оцінки фінансової стійкості банку.

Отже, формула для визначення комплексної оцінки фінансової стійкості банку на основі рейтингу R_k має наступний вигляд:

$$R_k = [0,372 \cdot k_1 + 1,614 \cdot k_2 + 3,851 \cdot k_3 + 2,857 \cdot k_4 + 1,126 \cdot k_5] \cdot k_k. \quad (3.2)$$

Таким чином, комплексну оцінку фінансової стійкості банків на основі рейтингу можна інтерпретувати як своєрідний індикатор і використовувати як інструмент оцінки фінансової стійкості банків-контрагентів, конкурентів, а також для визначення місця власного банку в банківській системі.

3.3. Застосування стратегії управління ліквідністю та прибутковістю ВАТ «Ощадбанк» у механізмі забезпечення його фінансової стійкості

Зважаючи на результати аналізу окремих фінансових показників, що характеризують фінансовий стан ВАТ «Ощадбанк», було виявлено, що банк відчуває проблеми з ліквідністю та рентабельністю, адже діяльність банку є збитковою.

Із огляду на зазначене, а також на значимість рівня ліквідності та прибутковості у забезпеченні фінансової стійкості, банк має здійснювати ефективне управління ліквідністю та прибутковістю.

Варто зауважити, що сучасні умови ведення банківського бізнесу потребують від менеджменту банку розроблення нових та ефективного застосування перевірених часом підходів до управління ліквідністю і прибутковістю, відповідних захисних заходів для зменшення негативного впливу на рівень останніх, зважаючи на швидкозмінність перебігу економічних процесів та необхідність постійної підтримки належного рівня фінансової

стійкості банку. При цьому, на нашу думку, необхідно застосовувати системний підхід і забезпечити комплексне управління ліквідністю та прибутковістю, зважаючи на тісний взаємозв'язок між ними.

Проте банк досі приділяє недостатньо уваги системному аналізу, діагностиці та прогнозуванню своєї діяльності й, відповідно, розробленню ефективних стратегій, зокрема стратегії управління ліквідністю й прибутковістю.

Розроблення стратегії – своєрідний пошук балансу між внутрішніми можливостями банку та зовнішніми чинниками впливу на його діяльність. Чітко визначена й оптимально обрана стратегія є визначальним фактором успіху банку.

У сучасному трактуванні термін “стратегічний” варто розуміти як “такий, що містить загальні, основні установки для виконання якогось завдання” [16, с. 767]. Саме в такому розумінні він входить у термінологію управління економічними процесами загалом й банківською діяльністю зокрема.

Стратегія є багатогранним поняттям, зокрема М. Мінцберг, Б. Альстренд, Д. Лемпел [36, с. 24] визначили його за п'ятьма напрямками, як п'ять “П”:

- стратегія – це план, керівництво, орієнтир;
- стратегія – це принципи поведіння або модель поведіння;
- стратегія – це позиція;
- стратегія – це перспектива;
- стратегія – це прийом, маневр із метою перехитрити суперника.

Тобто, поняття “стратегії” є системою довготермінових цілей та способів їх досягнення, що характеризують напрямок розвитку комерційного банку.

Стратегія управління ліквідністю та прибутковістю комерційного банку має, бути представленою, на нашу думку, у вигляді окремого документа, котрий чітко визначав би основи банківського менеджменту щодо забезпечення належного рівня ліквідності та прибутковості. Стратегію управління ліквідністю та прибутковістю слід розглядати як процес реалізації певної послідовності заходів, а також завчасно підготовлених варіантів рішень на

випадок суттєвих зовнішніх чи внутрішніх змін, котрі б у кінцевому підсумку забезпечували належний рівень ліквідності та отримання максимального прибутку.

Зважаючи на специфіку кожного банку, зокрема його величину, обсяги діяльності, особливості операцій, різноманітність клієнтури та репутацію, стратегія управління ліквідністю і прибутковістю, яку обере банк також відрізнятиметься.

Слід зауважити, що Рада директорів банку має схвалити дану стратегію та інші важливі положення, що стосуються процесу управління ліквідністю та прибутковістю. Завдання менеджменту банку – забезпечити функціонування відлагодженої структури щодо ефективного управління ліквідністю і прибутковістю відповідно до затвердженої стратегії. Зокрема, відповідальність за належне управління ліквідністю і прибутковістю покладають зазвичай на Комітет з управління активами і пасивами банку (КУАП), а також на Казначейство банку. Усі підрозділи банку мають працювати згідно з розробленою стратегією, зокрема дотримуватися встановлених процедур та лімітів.

I. Визначимо загальні положення стратегії управління ліквідністю та прибутковістю комерційного банку.

1. Управління ліквідністю є сукупністю методів та прийомів генерування банком необхідної суми ліквідних коштів на визначений момент часу і за прийнятною ціною.

2. Управління ліквідністю визначають у короткотерміновому та довгостроковому періоді, зокрема в короткотерміновому періоді передбачає управління грошовими потоками банку для виконання зобов'язань банку, а в довготерміновому – необхідність забезпечення оптимальної структури балансу, враховуючи раціональне співвідношення між ліквідністю та прибутковістю. Варто зауважити, що у короткотерміновому періоді важливого значення набуває проблема належного прогнозування залишків на депозитах “до запитання”, оскільки вони становлять основну частку залучених ресурсів, є, з

одного боку, найдешевшим ресурсом, а з іншого найнестабільнішим. А в довготерміновому періоді основним завданням є необхідність формування такого портфеля, який був би достатньою мірою диверсифікованим, прогнозованим та прийнятним за вартістю.

3. У процесі управління ліквідністю перед банком постає необхідність виконати ряд заходів, зокрема: визначити обсяг необхідних ліквідних коштів, обрати джерела та методи управління ліквідністю, оптимізувати обрані методи з точки зору мінімізації витрат і максимізації прибутку.

4. Стратегічним завданням, яке мають вирішувати банки в процесі управління ліквідністю, – це необхідність уникати як дефіциту, так і надлишку ліквідних коштів. Оскільки дефіцит призводить до виникнення ризику втрати ліквідності банку та всіх наслідків, що випливають із цього (порушення нормативних вимог, штрафні санкції, втрата платоспроможності, порушення фінансової стійкості, ймовірність банкрутства), а надлишок ліквідних коштів є наслідком нераціонального розміщення коштів банку і прямим чинником втрати його майбутнього прибутку. Саме тому з метою уникнення чи хоча б мінімізації ризику незбалансованої ліквідності, зміст якого впливає зі зазначеного, кожний банк зобов'язаний підтримувати оптимальне співвідношення між рівнем ліквідності та прибутковості, сукупність основних прийомів, методів і заходів, які повинні чітко формулюватися у стратегії управління ліквідністю та прибутковістю.

5. Управління прибутковістю передбачає необхідність забезпечення максимального прибутку та ринкової вартості банку, при дотриманні у той же час достатнього рівня ліквідності. З метою досягнення поставленого завдання банк має здійснювати систематичний та жорсткий контроль за вартістю залучених ресурсів, розміщення ресурсів за ставками, що відшкодували б їх вартість та достатню для утримання і розвитку банку відсоткову маржу, а також дотримувати систем лімітів, які обмежують рівень ризиків, що приймають.

II. Визначимо комплекс послідовних і практичних дій банківського менеджменту, які сукупно передбачають ефективне управління ліквідністю та прибутковістю банку.

1. Процес управління ліквідністю та прибутковістю слід починати з їх аналізу, оцінки, визначення потенційних можливостей зростання прибутковості та збереження оптимального рівня ліквідності. За результатами аналізу фактичних даних та прогнозування майбутнього стану банку розробляють фінансові плани. У плані мають бути чітко відображені цільові значення показників банківської ліквідності та прибутковості. Також варто зазначити проблемні операції, що супроводжуються підвищенням ризиком. Плани, що стають основою стратегії управління ліквідністю та прибутковістю, повинні не перешкоджати загально обраній банківській стратегії, бути об'єктивними та реально оціненими. Раціональне планування ліквідності варто базувати на: 1) вимірюванні ліквідної позиції як за “нагромадженою”, так і за “купленою” ліквідністю; 2) планах щодо підтримки ліквідності у випадку непередбачуваних обставин, які сформовані на основі стрес-тестів; 3) визначенні граничних меж відхилення ризику ліквідності.

2. Вимірювання ліквідної позиції банку. Зокрема, відомо ряд методів, спрямованих на визначення потреби в ліквідних коштах, серед них наступні: 1) метод структурування фондів, який передбачає забезпечення співвідношення між обсягом необхідних резервів ліквідності та заявок за кредитами з обсягом ліквідних активів; 2) метод коефіцієнтів, котрий передбачає розрахунок співвідношення обсягу активів різних видів та згрупованих належним чином пасивів; 3) метод джерел та використання коштів, передбачає розрахунок обсягу ліквідних активів на основі вивчення грошових потоків за всіма договорами та угодами банку.

Перших два методи зорієнтовані на визначення поточної потреби в ліквідних коштах, тобто пов'язані з управлінням поточною ліквідністю. Останній метод дає змогу спрогнозувати динаміку дефіциту чи надлишку

ліквідності, і його можна вважати найефективнішим щодо прийняття рішень із управління ліквідністю.

Докладніше зупинимося на визначенні сутності даних методів, їх переваг та недоліків. Зокрема, метод структурування фондів передбачає поділ джерел коштів на категорії, що здійснюються із урахуванням рівня ймовірності їх вилучення. А саме, на першому етапі класифікують ресурси за ступенем їх стабільності, зокрема, як один із варіантів можливий такий поділ на групи: поточних зобов'язань (позики “овернайт”, міжбанківські позики з нефіксованим терміном погашення); мінливі зобов'язання (кошти “до запитання”, коррахунки інших банків, кошти бюджетних та позабюджетних фондів); стабільні зобов'язання (депозитні сертифікати, строкові депозити, ощадні рахунки тощо); безстрокові пасиви (власний капітал банку, нерозподілений прибуток, резерви).

На другому етапі визначають рівень резерву коштів у ліквідній формі за кожною групою ресурсів (стабільних ресурсів, мінливих зобов'язань, поточних зобов'язань). Варто зауважити, що дані частки слід визначати на основі не лише суб'єктивних чинників (міркувань, припущень та досвіду менеджерів банку), а й об'єктивних – ретельного аналізу стабільності ресурсної бази за визначеними групами зобов'язань. Аналіз має виявити рівень осідання коштів та визначити стабільні залишки за кожною групою зобов'язань. У кінцевому підсумку це дасть змогу виявити загальні тенденції зміни стабільної ресурсної бази й точніше спрогнозувати потребу банку в ліквідних коштах. На третьому етапі необхідно чітко розподілити кошти з кожної групи зобов'язань на фінансування відповідної групи активів.

Недоліком даного методу є недостатнє приділення уваги термінам закінчення конкретних депозитів та кредитів при формуванні резерву ліквідності, що може спричинити його надмірність або дефіцит.

Метод показників ліквідності передбачає розрахунок комплексу показників, що сприяє аналізу потреб банку в ліквідних коштах та визначенню рівня забезпеченості банку останніми, а також точніше оцінити ризик

незбалансованої ліквідності. Банки застосовують окремі коефіцієнти ліквідності (додаток Н) порівнюють їх із середньогалузевими значеннями, з нормативними. Центральні банки окремих країн також вдаються до даного методу з метою оцінки рівня ліквідності банківської системи, зокрема НБУ визначає норматив миттєвої ліквідності (Н4), норматив поточної ліквідності (Н5) та норматив короткотермінової ліквідності (Н6).

Застосування методу показників ліквідності є загалом малоефективним для управління ліквідністю, оскільки, аналізуючи окремі коефіцієнти і загальні коефіцієнти не завжди можна точно оцінити ситуацію, що склалася на той чи інший момент. Метод показників забезпечує можливість визначити співвідношення різних складових структури балансу, та, тільки здійснений далі факторний аналіз дає уяву про вплив тих чи інших чинників на кінцевий результат, і лише після його проведення спеціалісти банку можуть вжити відповідних заходів щодо управління ліквідністю. Даний метод можна застосовувати, як додатковий, у комплексі з іншими методами управління ліквідністю.

Щодо методу джерел та використання коштів, то він передбачає оцінку обсягу ліквідних коштів із урахуванням вхідних та вихідних грошових потоків (погашення і видачі кредитів, залучення й повернення депозитів), а також відсоткових платежів за ними. Слід зауважити, що при розрахунку враховують не лише балансові активи і пасиви, а й позабалансові вимоги та зобов'язання.

Саме шляхом підрахунку вхідних та вихідних грошових потоків можна розрахувати ліквідну позицію банку (ЛПБ) за наступною формулою:

$$\text{ЛПБ} = K + K_k + \text{ПК} - \text{ПБ} \quad (3.3)$$

де K – залишок коштів у касі; K_k – залишок коштів на кореспондентському рахунку банку; ПК – платежі клієнтів на користь банку за активними операціями (в т. ч.: повернення коштів за кредитними операціями; надходження від сплати клієнтами відсотків за кредитами; частка

спекулятивного портфеля, яку передбачають реалізувати на найближчих торгах; отримання комісійної винагороди за надання послуг) і платежі клієнтів за пасивними операціями (приплив коштів клієнтів на розрахункові, поточні, депозитні рахунки; приплив коштів за рахунок продажу власних боргових зобов'язань банку, до яких належать депозитні й ощадні сертифікати, облігації; збільшення статутного капіталу банку); *ПБ* – платежі банку за активними операціями (в т. ч.: виплата заробітної плати, орендні виплати, видача кредитів) і пасивними операціями (у т. ч.: погашення кредитів центробанку, погашення міжбанківських кредитів, погашення боргових зобов'язань, що випустив банк, за якими закінчився термін обігу (депозитні сертифікати, ощадні сертифікати), облігації, виплата відсотків та комісійні винагороди, виплата дивідендів акціонерам).

Показником, що характеризує стан ЛПБ, є розрив ліквідності, або нетто-ліквідна позиція банку (тобто різниця між обсягом ліквідних коштів, що є в банку, та попитом на них). Банк має бути здатним оперативного залучати кошти у випадку від'ємного розриву (дефіциту) ліквідності та розміщувати в дохідні активи у випадку додатного розриву (надлишку) ліквідності.

Для максимально точного прогнозу при використанні даного методу застосовують імітаційне моделювання процесу руху грошових коштів банку, що враховує не лише ситуації, які можна точно передбачити, а й середньостатистичні показники зміни ресурсної бази та робочих активів. Важливі параметри, котрі слід враховувати – це приріст основних депозитів та збільшення попиту на кредити, що є найскладнішими для прогнозування, оскільки залежать здебільшого від зовнішніх факторів (темнів і стабільності економічного зростання, рівня міжбанківської конкуренції, доходності альтернативних секторів фінансового ринку).

Для оцінки рівня прибутку банку використовують наступні підходи: аналіз системи фінансових коефіцієнтів, факторний аналіз та структурний аналіз джерел прибутку. Застосування даних прийомів забезпечує достатній

рівень аналітичної інформації щодо оцінки рівня прибутковості комерційного банку.

Стратегічне завданням щодо прибутковості – досягти конкурентоспроможної рентабельності активів (ROA) за її мінімальної волатильності. ROA та ступінь її мінливості залежать від чистої процентної маржі (ЧПМ) та її мінливості. Рівень ROA, ЧПМ та їх мінливості показано у табл. 3.2.

Зважаючи на дані табл. 3.3, можна зазначити, що протягом 01. 01. 2013–01. 01. 2019 рр. спостерігалася більша мінливість значень ЧПМ порівняно зі значеннями ROA. Зокрема, середнє значення ЧПМ становило 5,60% при стандартному відхиленні 0,73%, а середнє значення ROA – 1,11% при стандартному відхиленні 0,216%. Стандартне відхилення показує, наскільки широкий розрив між значеннями конкретного спостереження (у даному випадку ЧПМ чи ROA) та середнім значенням ряду.

Таблиця 3.3

Волатильність чистої процентної маржі та ROA ВАТ «Ощадбанк» протягом 01. 01. 2013–01. 01. 2019 рр.

Дата	Показники	
	ЧПМ, %	ROA, %
01. 01. 2013	6,31	- 0,09
01. 01. 2014	6,94	1,27
01. 01. 2015	6,00	1,27
01. 01. 2016	5,78	1,04
01. 01. 2017	7	0,22
01. 01. 2018	6,2	0,23
01. 01. 2019	6,8	0,07
Показники		
Середнє	5,60	1,11
Стандартне відхилення	0,73	0,24
Коефіцієнт варіації (К _{в.})	0,130	0,216

Коефіцієнт варіації (K_v) дає змогу наглядніше показати ступінь волатильності: K_v ЧПМ $(0,73/5,60) = 0,130$, а K_v ROA $(0,24/1,11) = 0,216$.

Нагадаємо, що більше значення K_v свідчить про вищий ступінь волатильності, проте в нашому випадку значення ЧПМ та ROA – практично з однаковим ступенем мінливості. Тобто, можемо вважати, що протягом досліджуваного періоду банки отримували ЧПМ з достатнім рівнем стабільності, але не в достатній кількості, що відповідно відобразилось і на рівні ROA.

В основу стратегії управління ліквідністю та прибутковістю покладено принципи і методи управління активними, пасивними чи активно-пасивними операціями банку, які сформовані у так звані стратегії, зокрема: стратегію управління активами, стратегію управління пасивами і стратегію управління активами й пасивами [17, 28, 13, 10, 18, 26]. Передумовою до формування даних стратегій стали чотири класичні теорії (теорія комерційних позик, теорія переміщення, теорія очікуваного доходу і теорія управління пасивами), які широко відомі у сучасній банківській науці й практиці, і кожна з даних теорій має свої переваги та недоліки.

Стратегія управління активами, стратегія управління пасивами і стратегія управління активами й пасивами закріпилися за процесом управління ліквідністю, проте це лише один бік їх цільового призначення, іншою не менш важливою стороною є прибутковість, якій зазвичай відводять другорядне місце в контексті даних стратегій. Саме тому, розглядаючи дані стратегії, необхідно визначати переваги та недоліки, зважаючи як на ліквідність, так і на прибутковість.

Стратегія управління активами передбачає нагромадження ліквідних засобів у вигляді готівкових коштів та високоліквідних цінних паперів, тобто формування первинних та вторинних резервів ліквідності. Первинні резерви є головним джерелом ліквідності, а вторинні резерви виступають здебільшого джерелом перших. Основна перевага даної стратегії – можливість оперативно

розв'язати проблеми з ліквідністю, а основний недолік – блокування певної частини активів, що зменшує можливість отримання додаткового прибутку. Тому для отримання максимального ефекту від застосування стратегії управління активами необхідно забезпечити: 1) мінімізацію обсягів ліквідних активів без втрат для забезпечення ліквідності; 2) оптимальне співвідношення між працюючими та ліквідними активами, яке б забезпечувало отримання максимального прибутку; 3) чітке планування та прогнозування обсягів майбутніх платежів за дорученням клієнтів; 4) виявлення надлишку або дефіциту грошових коштів.

Стратегію управління активами застосовують переважно невеликі банки, які зазвичай відчувають проблему з надійними позичальниками і, як наслідок, депозитні вклади тут переважають над виданими кредитами. Надлишкові кошти інвестують у державні цінні папери, що забезпечує згаданим банкам додатковий прибуток та підтримку ліквідності.

Банк має визначати можливі “горизонти інвестування”, тобто оптимальні значення обсягів і термінів, на які з мінімальним ризиком для ліквідності можна інвестувати тимчасово вільні кошти. Необхідно проаналізувати залишки на рахунках “до запитання” за рік, визначити, чи можна інвестувати частину залишків у середньо- та довготермінові активи без загрози для ліквідності. Визначаючи “горизонти інвестування” можна зробити висновок, що чим більшою є ймовірність існування залишків на рахунках, тим у більш довготермінові активи можна інвестувати кошти. Це дає змогу максимізувати фінансові результати через збільшення відсоткової маржі при інвестуванні найдешевших ресурсів у довготермінові активи.

Стратегію управління активами слід базувати на певних принципах, до них належать, зокрема, наступні: 1) систематичний моніторинг відсоткових ставок, рівня доходності з метою визначення найдохідніших секторів економіки і спрямування в цьому напрямку вільних коштів; 2) забезпечення диверсифікації активних операцій та оперативне розміщення вільних коштів на

міжбанківському ринку; 3) формування резервів на випадок втрат за кредитними операціями.

Як уже було зазначено для реалізації тієї чи іншої стратегії застосовують відповідні підходи та методи, зокрема стратегія управління активами передбачає використання таких методів: методу фондового пулу і методу конверсії фондів, котрі надають ряд переваг банку щодо прибуткового розміщення ресурсів без втрат для його ліквідності, проте не позбавлені недоліків.

У чистому вигляді розглянуті методи застосовують украй рідко. На практиці банки зазвичай використовують окремі положення даних методів, доповнюючи їх власними підходами щодо підтримки ліквідності та прибутковості.

Стратегія управління пасивами передбачає контроль банку за структурою і вартістю депозитних та не депозитних зобов'язань із метою мінімізації витрат за залученими коштами та, в кінцевому підсумку збільшення прибутку і власного капіталу.

Дана стратегія передбачає застосування методів управління резервною та кредитною позиціями. Метод управління резервною позицією забезпечує облік обсягу відкритих для банку кредитних лімітів як резервів другої черги. У даній ситуації банк не формує завчасно резерви у вигляді портфелів високоліквідних цінних паперів, а розміщує залучені ресурси в дохідніші, проте менш ліквідні активи, розраховуючи у випадку їх вилучення придбати необхідний обсяг пасивів на ринку. Варто зауважити, що даний метод не тільки дає змогу збільшувати дохідність активних операцій банку, а й призводить до збільшення ризику, пов'язаного зі зростанням цін на ресурси на ринку, чи неможливості для банку придбати необхідний обсяг ресурсів, незважаючи на відкриті кредитні ліміти.

Сутність методу управління кредитною позицією полягає в обліку обсягу коштів, що можуть бути вивільнені з кредитних вкладень, якщо не поновлювати кредити. Увагу зосереджують не лише на активах, за якими

настає термін їх погашення, а й на здатності реалізації діючих кредитів. Із цією метою варто оформляти кредити укладаючи кредитні договори, та використовуючи векселі й облігації (метод сек'юритизації кредитного портфеля).

Стратегію управління пасивами застосовують переважно великі банки, які, в свою чергу, частіше зустрічаються з проблемою залучення коштів у таких обсягах, які б сповна відповідали зростаючому кредитному портфелю. Управління пасивами має забезпечити знаходження найоптимальніших і стабільних джерел залучення ресурсів, залучення їх такими методами, які сприяють витримуванню конкуренції на ринку банківських послуг.

Стратегія управління пасивами передбачає активне використання міжбанківських кредитів. Ринок міжбанківських кредитів забезпечує підтримку необхідного рівня поточної ліквідності банків шляхом переливу фінансових ресурсів між учасниками ринку. Рівень ставок за міжбанківськими кредитами визначає ступінь можливих витрат для конкретного банку щодо підтримки необхідних параметрів поточної ліквідності.

Ефективне управління у значній кількості банків своєю ліквідністю викликає потребу щодо термінового позапланового поповнення ресурсної бази на заздалегідь невігідних фінансових умовах, що спричиняє зростання вартості коштів на міжбанківському кредитному ринку.

Такі банки отримують кредити за підвищеною ціною на міжбанківському кредитному ринку і ще більше погіршують власне фінансове становище. Банки, які погоджуються надавати кредити таким контрагентам, відповідним чином свідомо наражаються на додаткові ризики.

Однією з причин такого стану також є те, що значна кількість комерційних банків не дотримуються принципу рівномірності формування обов'язкових резервів упродовж місяця. У результаті в окремі періоди місяця для виконання відповідних вимог вони формують підвищений попит на міжбанківському кредитному ринку, створюючи умови для зростання

відсоткових ставок та посилюючи волатильність ринку, а також підвищуючи свою залежність від кон'юнктури міжбанківського ринку.

Така ситуація, як уже було зазначено, є здебільшого наслідком неефективної роботи менеджменту банків, а саме: 1) щодо недотримання банками основної вимоги – відповідності термінів залучення та розміщення коштів, що спричиняє постійне додаткове залучення коштів за вищою вартістю; 2) низький рівень управління залученими коштами, здійснення ризикових активних операцій; 3) ліберальна політика щодо кредитування інсайдерів, що суттєво впливає на якість кредитного портфелю через ризик неповернення коштів позичальником; 4) використання коштів обов'язкових резервів протягом звітного періоду та кредитів “овернайт”, у зв'язку з лібералізацією умов отримання їх від Національного банку, як джерел формування ресурсної бази; 5) використання міжбанківських кредитів як одного з основних джерел формування ресурсної бази; 6) ігнорування вимог НБУ щодо необхідності змінити активні операції відповідно до прогнозного зменшення ресурсної позиції, у зв'язку з переведенням коштів місцевих бюджетів на єдиний казначейський рахунок та відтоку коштів у готівку поза банками, враховуючи календар виплат; 7) наявність “нездорової конкуренції” між банками за клієнтів, яка призводить до економічно необґрунтованих розмірів плати за залучені кошти та надані кредити; 8) ризикова діяльність банків у здійсненні активних операцій при значному формуванні ресурсної бази за рахунок вкладів населення, що провокує ризик стосовно гарантії повернення вкладів населенню; 9) відсутність в активах банків фінансових інструментів що можуть бути реальним об'єктом застави на міжбанківському кредитному ринку та для рефінансування в НБУ.

Сучасні фахівці найбільш оптимальною й ефективною стратегією щодо управління ліквідністю та прибутковістю визначили стратегію збалансованого управління активами і пасивами [3, 18]. Основними перевагами даної стратегії є можливість максимізації прибутку за прийняттого рівня ризику, а також

реалізація зваженого підходу до управління ліквідністю завдяки точнішому визначенню потреби у ліквідних коштах.

Відповідно до цієї стратегії, частину очікуваного попиту на ліквідність нагромаджують у формі швидко реалізованих цінних паперів та депозитів у інших банках, а також завдяки попередньо укладеним угодам із іншими банками про відкриття кредитних ліній. Попит на ліквідні кошти задовольняють завдяки короткотерміновим позикам у партнерів. Коли ж виникає потреба у довготермінових ліквідних коштах, то її реалізують завдяки поверненню короткотермінових чи середньо термінових позик.

Реалізація даної стратегії дає змогу нівелювати недоліки двох попередніх стратегій та водночас максимально використати їх переваги. А саме, мінімізувати втрати від створення надмірних резервів ліквідності та мінімізувати відсотковий ризик при залученні ліквідних активів у момент розриву ліквідності. Основною проблемою, на розв'язання якої спрямована стратегія збалансованого управління, – це необхідність досягти оптимального співвідношення між нагромадженою ліквідністю і залученими ліквідними коштами.

Стратегію збалансованого управління активами і пасивами, спрямовують окрім виконання завдань щодо підтримки банківської ліквідності та мінімізації ризику незбалансованої ліквідності, на оптимізацію банківської прибутковості. На прибутковість банку значно впливають: 1) співвідношення темпів зростання (зниження) доходів і витрат банку; 2) середня дохідність окремих активних операцій; 3) питома вага працюючих активів; 4) рух відсоткових ставок за активними і пасивними операціями; 5) структура кредитного портфеля.

5. Ефективне управління ліквідністю забезпечують можливість банківського менеджменту швидко реагувати на зміну зовнішніх та внутрішніх факторів, що впливають на банківську ліквідність. Банк має визначити основні параметри управління ліквідністю у різних ситуаціях, зокрема: 1) в умовах звичайної ділової активності; 2) в умовах кризової ситуації в банку; 3) в умовах

загальної фінансової кризи [189], з метою мінімізації ризику незбалансованої ліквідності.

Варто зауважити, що критичну ситуацію зі своєю ліквідністю банк може врегулювати швидким продажем активів центральному банку (у формі державних цінних паперів) або реалізацією на вторинному ринку відповідних типів активів, залученням короткотермінових міжбанківських кредитів або відкриттям кредитних ліній. У даному випадку банк має чітко оцінити свою доступність до ринку, тобто яку суму фінансування він зможе отримати у відповідний момент (зокрема, й у несприятливій ситуації). Банк має налагодити відносини з ключовими постачальниками фінансування, забезпечивши “лінію захисту” у випадку виникнення проблем із ліквідністю.

Підтримку ж коштами центрального банку, у разі виникнення дисбалансу між залученими та розміщеними коштами через різні механізми рефінансування, варто використовувати лише за наявності об’єктивних причин.

Для мінімізації ризику ліквідності банк має керуватися наступними принципами: 1) пріоритетність ліквідності перед прибутковістю, в т. ч. під час вибору напрямку розміщення коштів; 2) проведення на постійній основі аналізу потреб банку в ліквідних коштах, із метою уникнення надлишку чи дефіциту ліквідних коштів; 3) ретельно підходити до визначення своєї ліквідної позиції, зокрема розраховувати її на щоденній основі, а також на 1–3 місяці наперед, що сприятиме виявленню суттєвих розривів у фінансуванні на майбутній період і дасть змогу вплинути на терміни погашення за операціями, щоби компенсувати розрив; 4) планування та прогнозування дій у випадку виникнення ризику незбалансованої ліквідності та кризової ситуації (наявність антикризового плану).

При діагностуванні факту недостатньої ефективності операцій менеджери банку мають спробувати змінити структуру ресурсів у бік дешевших джерел, насамперед основних депозитів. Взаємозв’язок між активами і пасивами, в контексті визначення співвідношення між витратами на залучення коштів та

доходами, які можна отримати від вкладення цих коштів у кредити, цінні папери й інші активи, має вирішальне значення для прибутковості банку.

У даному випадку перед банком постане проблема обмеженості обсягів дешевих пасивів. Тому банк має вдаватися до нецінових методів, зокрема: забезпечення високої якості банківських послуг, додатковий сервіс. Проте даний підхід призведе до зростання маржі, оскільки збільшаться додаткові витрати банку на висококваліфікований персонал та інформаційно-консультаційні послуги.

Підвищувати відсоткові ставки за кредитами для забезпечення достатнього рівня відсоткової маржі банк може лише в тій ситуації, коли діючі відсоткові ставки значно нижчі від середніх. Окрім цього, даний підхід може призвести до того, що банк втратить надійних клієнтів та збільшиться частка високо ризикових активів у кредитному портфелі. Саме тому найоптимальнішим підходом до підвищення рентабельності операцій є управління накладними витратами банку, спрямоване на зниження собівартості банківських операцій.

Загальна формула для визначення собівартості банківського продукту наступна:

собівартість = відсоткові витрати + інші операційні витрати + неопераційні витрати підрозділів, що беруть участь у створенні банківської послуги [182, с. 12]

Після визначення собівартості окремих банківських продуктів та послуг можна встановити прибутковість кожного банківського продукту. Зокрема, в абсолютному виразі прибутковість активних операцій розраховуватимуть так:

прибутковість = відсоткові доходи + невідсоткові операційні доходи – собівартість [18, с. 12]

Прибутковість пасивних операцій, у свою чергу, розраховують наступним чином:

прибутковість = відсоткові доходи за операціями, що фондують даними ресурсами + невідсоткові операційні доходи – собівартість [18, с. 12]

Розраховані показники собівартості та прибутковості створюють можливість щодо здійснення аналізу тих послуг, що не дають прибутку, або рівень віддачі за якими є надто низьким. Зрозуміло, що у даному випадку перед менеджерами банку постає завдання максимально знизити собівартість через зменшення обсягу зайвих процедур, що беруть участь у створенні продукту.

Також для оптимізації банківського прибутку, як зазначила М.А. Поморіна, “банк може застосовувати “захисну” стратегію, яка передбачає підтримку повного балансу між активами та пасивами і є доцільною у випадках значного, непередбачуваного коливання відсоткових ставок, або “наступальну” стратегію, яка, навпаки, передбачає отримання додаткового прибутку на змінах відсоткових ставок та валютних курсів” [18, с. 7]. Тому банк має ретельно стежити за розривом (застосовуючи геп-метод), щоби уникнути збитків. Кількісні параметри даної стратегії відображають у системі лімітів, якими передбачають рекомендовані значення щодо підтримки відповідних співвідношень між активами і пасивами. Зокрема, між нестабільними пасивами та ліквідними активами, між довготерміновими вкладеннями банку чи довготерміновими ресурсами.

3. Банк має створити адекватну систему внутрішнього контролю за процесом управління ліквідністю та прибутковістю, запровадивши контрольні положення та процедури і постійно їх перевіряти.

З урахування усіх рекомендацій, методику забезпечення фінансової стійкості банку можна представити у наступному вигляді (рис.3.1).

Отже, варто зазначити, що стратегія управління ліквідністю та прибутковістю має забезпечити оптимальне співвідношення між рівнем ліквідності та прибутковості (при цьому пріоритетне місце слід відводити ліквідності), яке б одночасно мінімізувало ризик незбалансованої ліквідності та відсотковий ризик.

Таким чином фінансова стійкість є головною умовою банку для здійснення своєї діяльності. Саме вона є рушійним елементом побудови банківської системи України в цілому.

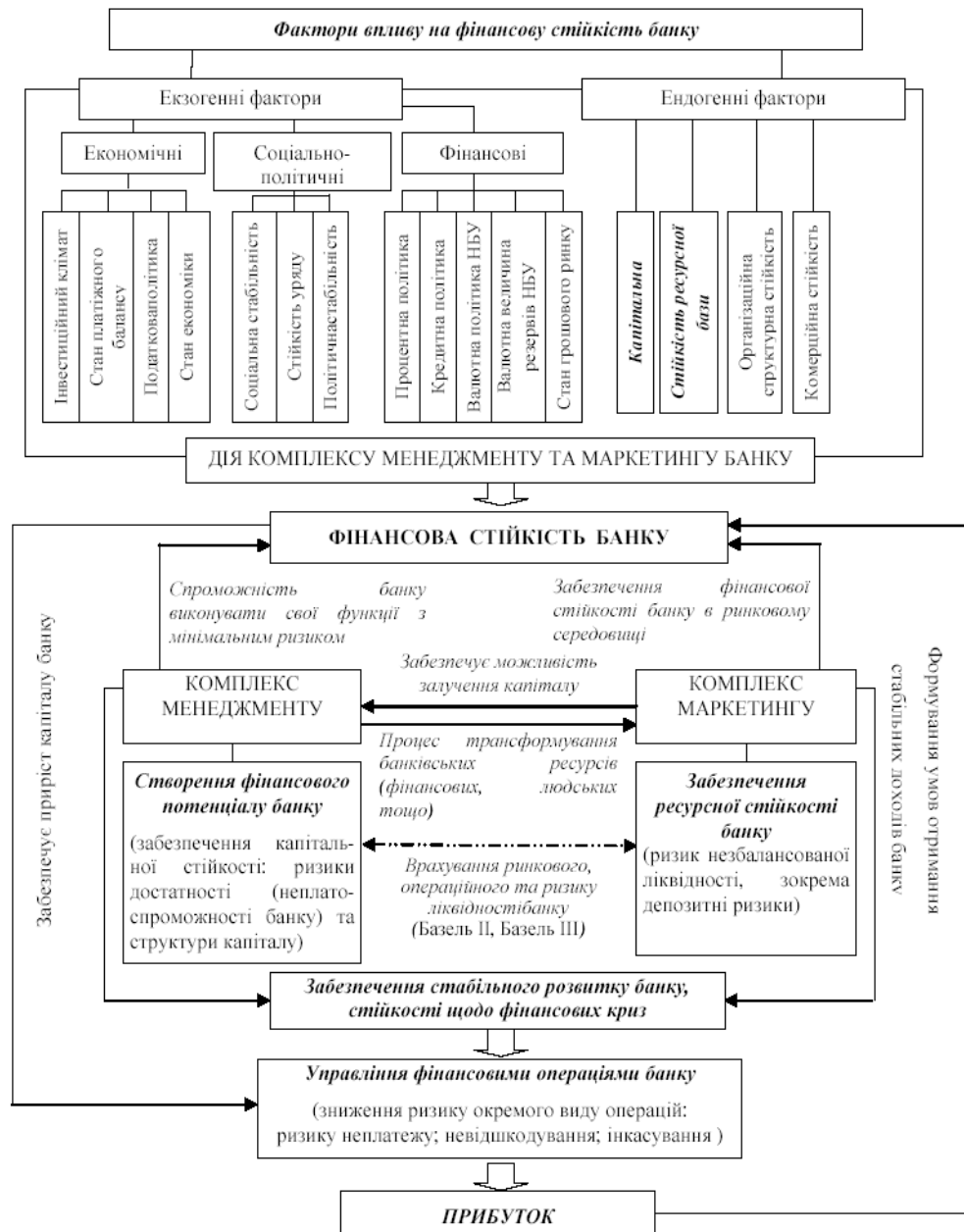

Рис.3.1. Вдосконалена методика забезпечення фінансової стійкості ВАТ «Ощадбанк»

Фінансово стійкий банк – це банк, що прогресивно розвивається та демонструє позитивну динаміку при допустимих ризиках та ефективності, для якого характерним є пропорційне і збалансоване зростання його системоутворюючих компонент – капіталу, ліквідності, активів, фінансового результату, при цьому випереджаючі темпи зростання капіталу і ліквідності можуть свідчити про зростання потенціалу фінансової стійкості банку. Фінансова стійкість банку прямо залежить від рівня ризикованості та якості

управління активами і пасивами. Залежно від фінансового стану банку керівництво банку має вибрати відповідну політику управління активами: агресивну, оборонну або помірну. До умов забезпечення фінансової стійкості сучасного банку можна віднести: достатній обсяг власного капіталу (за відсутності надлишкового); збалансованість структури активів та пасивів за строками і сумами; належний рівень рентабельності діяльності банку та його підтримка. Тому забезпечення фінансової стійкості комерційного банку вкрай необхідне для розвитку економіки нашої держави.

Висновки до 3 розділу

Обраний для дослідження ВАТ «Ощадбанк» є державним банком, а тому результати, отримані в результаті проведеного у другому розділі аналізу, необхідно трактувати з урахуванням загальнодержавних факторів, що впливають на діяльність всіх державних банків. Нині держбанки, насамперед «Ощадбанк» та «Укрексімбанк», мають ряд фундаментальних проблем, зокрема незадовільну якість активів, низькі процентну маржу та операційну ефективність. Основна проблема українських державних банків – низька якість активів Корпоративний портфель двох найстаріших із них – Ощадбанку та Укрексімбанку – на сьогодні на 20% складається з кредитів державним компаніям та на 60% – із кредитів ТОП-20 відомим приватним бізнес-групам. Отже проблеми ВАТ «Ощадбанк» не поодинокі, а мають загальну тенденцію для усіх державних банків в Україні. Тому у третьому розділі ми систематизували європейський досвід досягнення фінансової стійкості державними банками та проаналізували індекси фінансової стійкості усієї банківської системи України та порівняли їх із результатами досліджуваного ВАТ «Ощадбанк».

Також ми запропонували вдосконалену методика комплексної оцінки фінансової стійкості банків на основі визначення рейтингу. Ця методика є продовженням пошуку в напрямку відбору оптимального інструментарію

оцінки фінансової стійкості банків. Комплексну оцінку фінансової стійкості банків на основі рейтингу можна інтерпретувати як своєрідний індикатор і використовувати як інструмент оцінки фінансової стійкості банків-контрагентів, конкурентів, а також для визначення місця власного банку в банківській системі.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі наведено узагальнення теоретичних положень щодо розвитку механізму забезпечення фінансової стійкості комерційного банку в посткризових умовах економіки, оцінено фінансову стійкість ВАТ «Ощадбанк», запропоновано шляхи її зміцнення, та зокрема отримано такі висновки.

Системне дослідження підтвердило, що у вітчизняній економічній літературі нема єдиної думки про сутність фінансової стійкості. Зміст концептуальних засад фінансової стійкості комерційного банку полягає у наступному: 1) вихідними поняттями при з'ясуванні сутності фінансової стійкості є «стійкість», «фінансові ресурси», «фінансовий стан»; 2) поняття «стійкість» перебуває у взаємозв'язку з такими важливими ознаками банку, як надійність і стабільний розвиток; 3) поняття фінансової стійкості – одна зі складових загальноекономічної стійкості (іншою складовою є організаційна стійкість); 4) на фінансову стійкість впливають зовнішні та внутрішні фактори. Вважаємо, що фінансова стійкість банку – це якісна динамічна інтегральна характеристика спроможності банку ефективно виконувати свої функції та забезпечувати цілеспрямований розвиток шляхом трансформації ресурсів та мінімізації ризиків, витримуючи вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. З'ясовано зміст поняття “оцінка фінансової стійкості банку”, як підсистеми аналітичної функції управління, що базується на інформаційній системі банку, реалізується за допомогою сукупності аналітичних прийомів і способів, які дозволяють виявляти і вимірювати вплив факторів на фінансову стійкість і обґрунтовувати відповідні управлінські рішення, та має прояв через інформаційне та методичне забезпечення. Визначено також основні складові забезпечення оцінки фінансової стійкості, серед яких виділено інформаційне та методичне забезпечення. Аналіз існуючих методичних підходів до оцінки фінансової стійкості банків, що використовуються у вітчизняній та зарубіжній практиці, свідчить про існування суттєвих розбіжностей як у складових

фінансової стійкості, так і в показниках, що використовуються для оцінки. На нашу думку, система показників має визначатися факторами, що обумовлюють фінансову стійкість банку, а, отже, головними складовими оцінки є: достатність капіталу, прибутковість банку, ліквідність, якість активів та пасивів.

Визначили, що для забезпечення фінансової стійкості комерційні банки мають застосовувати прогресивні методи, що спрямовані на підвищення рівня своєї капіталізації, поліпшення якості активів та фінансового менеджменту, оптимізацію управління активами і зобов'язаннями. Управління фінансовою стійкістю комерційних банків передбачає об'єктивне визначення її поточного й бажаного стану, скоординоване управління фінансами банківської установи, вибір таких управлінських рішень, котрі сприяли б фінансовій стійкості. Це впорядковано та відображено у сформованому цілісному механізмі. Механізм управління фінансовою стійкістю не є статичним утворенням, а постійно перебуває у динамічному розвитку. Необхідно враховувати конкретні економічні умови, в яких функціонує банк, і відповідно до змін в економічному середовищі вносити корективи до механізму управління фінансовою стійкістю. Результативність функціонування механізму управління фінансовою стійкістю банків залежить від ступеня впорядкованості його елементів, їх взаємодії та спрямованості щодо досягнення основної мети – забезпечення фінансової стійкості банку.

Для аналізу було обрано ВАТ«Ощадбанк», який є правонаступником Державного спеціалізованого комерційного ощадного банку України, зареєстрованого Національним банком України 31 грудня 1991 року за № 4 і дотепер його власником є держава. Наразі це один з найбільших банків України, який відноситься до першої групи банків, як державний банк.

В роботі проведено аналіз фінансово-господарської діяльності ВАТ«Ощадбанку» - динаміка, склад і структура активів та пасивів відповідає основним принципам і напрямам розвитку банку. Але отримані результати дозволяють оцінювати стан банку, як проблемний.

Активи банку продовж трьох років, що аналізуються, зростали. Станом на 31.12.2016 р. вони становили 210607214 тис. грн.. За 2017 р. вони збільшилися на 23235282 тис. грн., темп росту склав 111%. У 2018 році цей показник зменшився на 16090527 тис.грн., темп росту – 93%, тобто на 7 % зменшився. За результатами трьох років зріст склав 3%. Розглянемо складові статті активів банку. Високоліквідні активи, що обліковуються за статтею «Готівкові кошти та рахунки у НБУ» за три роки збільшилися на 2 %. Станом на 2016 р. вони становили 10438941 тис.грн. за результатами 2018 р. високоліквідні активи становили 10600815 тис.грн. Кошти в банках впродовж трьох років зменшувалися. Так станом на 2016 р. вони склали 31150549 тис. грн.. Станом на 2018 р. – 10910047 тис.грн. Темп росту – 35%. Тобто кошти в банках за три роки зменшилися майже втричі. Це свідчить про скорочення міжбанківських розрахунків, у тому числі зменшення обсягів надання міжбанківських кредитів внаслідок зменшення на них попиту. Кредити банку, надані клієнтам, змінювалися не суттєво. Так у 2016 р. їх обсяг складав 65946584 тис.грн. За 2017 р. відбулося зростання на 8555954 тис.грн., або на 13%. У 2018 р. обсяг кредитів наданих клієнтам зменшився на 6959362 тис.грн, або на 9%, темп росту склав 91%. Це свідчить про фактичне заморожування кредитної діяльності, що є негативною тенденцією. Натомість у банку збільшилися інвестиції, наявні для продажу. Їх темп росту за три аналізовані роки склав 179 %, що свідчить про активізацію інвестиційної діяльності, яка нівелює зменшення кредитного портфелю. Основні засоби також зростали. Станом на 2016 р. вони склали 6535809 тис.грн. Станом на 2018 р. – 8953527 тис.грн. Темп росту за три роки склав 137%. Власний капітал банку станом на 2016 р. становив 15740187 тис. грн.. За 2017 р. він зріс до 31251629 тис. грн., темп росту склав 199%. Це відбулося за рахунок збільшення статутного капіталу на 42%, збільшення резервного фонду на 26%, та зменшення непокритого збитку минулих років на 4%. Впродовж 2018 р. власний капітал зменшився на 12708925 тис.грн., тобто на 41 %. Станом на 31.12.2018 р. власний капітал склав 18542714 тис. грн.. Зобов'язання банку впродовж 2016-2018 років

коливалися. За 2017 рік зобов'язання банку зросли на 7723840 тис.грн, темп росту склав 104%. За 2018 рік зобов'язання банку зменшилися на 3381612 тис.грн, падіння складо 2%, що свідчить про зменшення ресурсної бази банку.

В третьому розділі ми розглянули перспективи вдосконалення методів управління фінансовою стійкістю ВАТ «Ощадбанк». Підвищення рівня капіталізації банку є одним чи не найголовнішим чинником поліпшення фінансової стійкості банку. Для підвищення рівня капіталізації комерційні банки мають прагнути до збільшення власного капіталу за рахунок зовнішніх джерел, зокрема наступними відомими способами: 1) емісія акцій; 2) емісія боргових зобов'язань (субординований борг); 3) продаж активів, оренда нерухомості. Ми запропонували рекомендації щодо вдосконалення методів капіталізації, ризик-менеджменту, та збалансованого управління активами та зобов'язаннями банку в кризових умовах з метою стабілізації ситуації в банку.

Також в роботі пропонується вдосконалення моделі комплексної оцінки фінансової стійкості банку. Ця модель комплексної оцінки фінансової стійкості банку вирішує задачу визначення рейтингу фінансової стійкості банків. Вона має ряд нових аспектів: вибір показників для оцінки складових фінансової стійкості спирається на встановлення залежності від них фінансової стійкості банків; вагові коефіцієнти для обраних критеріїв фінансової стійкості визначені за допомогою дискримінантного аналізу, дозволяють об'єктивно врахувати вплив кожного з показників на загальний рейтинг фінансової стійкості банку; модель передбачає врахування стабільності розвитку банку як передумови його фінансової стійкості, для чого при визначенні комплексної оцінки фінансової стійкості отримане рейтингове значення пропонується коригувати на коефіцієнт, що є функцією від варіації рейтингового значення по банку за період, що передує оцінці.

Запропоновано застосування стратегії управління ліквідністю та прибутковістю ВАТ «Ощадбанк» у механізмі забезпечення його фінансової стійкості. Основними перевагами даної стратегії є можливість максимізації прибутку за прийняттого рівня ризику, а також реалізація зваженого підходу до

управління ліквідністю завдяки точнішому визначенню потреби у ліквідних коштах. Відповідно до цієї стратегії, частину очікуваного попиту на ліквідність нагромаджують у формі швидко реалізованих цінних паперів та депозитів у інших банках, а також завдяки попередньо укладеним угодам із іншими банками про відкриття кредитних ліній. Попит на ліквідні кошти задовольняють завдяки короткотерміновим позикам у партнерів. Коли ж виникає потреба у довготермінових ліквідних коштах, то її реалізують завдяки поверненню короткотермінових чи середньо термінових позик. Реалізація даної стратегії дає змогу мінімізувати втрати від створення надмірних резервів ліквідності та мінімізувати відсотковий ризик при залученні ліквідних активів у момент розриву ліквідності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Батракова Т. І., Калюжна Ю. В. Банківські операції : навчальний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра напряму підготовки "Фінанси і кредит". Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 130 с. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/metodychky/2017/06/0040844.doc>(дата звернення: 03.12.2019).
2. Варцаба В. І., Машіко К. С. Облік у банках (у таблицях і схемах): навчальний посібник. Ужгород : Говерла, 2016. 184 с
3. Вовчак О. Д., Руцишин Н. М. Банківська справа : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. рек. МОНУ. Львів : Новий світ - 2000, 2012. 560 с. (Вища освіта в Україні).
4. Євтушенко Н. О. Банківські операції : метод. реком. до викон. курс. роб. для студ. освіт.-кваліф. рівня "бакалавр" напр. підгот. "Фінанси і кредит". Нікополь, 2015. 48 с.
5. Єгоричева С. Б. Організація фінансового моніторингу в банках : навчальний посібник рекомендовано МОН України. Київ : Центр учбової літератури, 2014. 292 с. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/TSUL/0033448.pdf> (дата звернення: 13.10.2019).
6. Живко З. Б., Просович О. П., Живко М. О., Копитко М. І., Семчук Ж. В. Банківська діяльність : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. рек. МОНУ. Київ : Алерта, 2012. 248 с.
7. Зверяков М. І., Коваленко В. В., Сергєєва О. С. Управління фінансовою стійкістю банків : підруч. Київ : ЦУЛ, 2016. 520 с. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/TSUL/0040348.pdf> (дата звернення: 15.10.2019).
8. Зянько В. В., Коваль Н. О., Єпіфанова І. Ю. Банківський менеджмент: навч. посіб. 2-ге вид., допов. Вінниця : ВНТУ, 2018. 126 с. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi59/0043858.pdf> (дата

звернення: 25.11.2019).

9. Кушнір С. О. Фінансовий менеджмент у банку : навчальний посібник для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» спеціальності «Фінанси і кредит». Запоріжжя : ЗНУ, 2014. 111 с. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/metodychky/2015/01/0034023.docx> (дата звернення: 08.09.2019).
10. Стечишин Т. Б., Малахова О. Л. Банківська справа : навч. посіб. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 403 с. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi59/0043952.pdf> (дата звернення: 15.10.2019).
11. Барановський О.І. Фінансові кризи: передумови, наслідки і шляхи запобігання: монографія . Київ : КНТУ, 2009. 754 с.
12. Васькович І. М. Деякі аспекти фінансової стійкості комерційного банку. Формування ринкових відносин в Україні. 2013. № 2 (33). С. 40–43 .
13. Волошко І.В. Завдання фінансової стратегії банку. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/10635/1/9.doc>(дата звернення: 18.10.2019).
14. Дзюблюк О.В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи: Монографія . Тернопіль, 2009. 316с.
15. Добровольський О. Адекватність капіталу та його вплив на результати діяльності банку. Вісник Національного банку України. 2012. № 6. С. 34–36.
16. Довгаль Ю. С. Сутність фінансової стійкості комерційного банку та ефективні шляхи її забезпечення . Вісник Університету банківської справи Національного банку України. 2014. № 3. С. 104–107.
17. Довгань Ж. М. Проблеми фінансової стійкості банківської системи України в сучасних умова . Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. : Економіка. 2011. Вип. 16. С. 325–332.
18. Довгань Ж. Фінансова стійкість банківських установ у період економічної кризи. Вісник Національного банку України. 2015. №4. С. 20-25.

19. Жихор О. Б. Методичні підходи до оцінювання фінансової стійкості банківської системи Формування ринкових відносин в Україні. 2018. № 2. с. 32–36.
20. Зверяков М. І. Управління фінансовою стійкістю банків: підручник. Одеса: Видавництво «Атлант», 2014. 484 с.
21. Золковер А. О. Методи забезпечення фінансової стійкості комерційних банків International scientific journal. 2015. № 2. С. 32–35.
22. Золотарьова О. В. Конкурентоспроможність банку: зміст, фактори впливу та перспективні методи оцінювання . Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 3. С. 34–37.
23. Значення економічних нормативів по системі банків України. URL: <http://www.bank.gov.ua/control/uk> (дата звернення 21.10.2019)
24. Івасів І. Б. Ліквідність банку в умовах маркетингоорієнтованого менеджменту. Фінанси України. 2016. № 1. С. 109–115.
25. Інструкція про порядок регулювання діяльності комерційних банків в Україні: Постанова Правління НБУ № 368 від 28.08.2001 р. Дата оновлення 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01> (дата звернення 06.01.2020)
26. Карчева Т.Г., Карчева О.Я. Ефективне управління активами і пасивами – необхідна умова фінансової стійкості банку: URL: http://www.nvisnik.geci.cn.ua/uk/nissue/item/download/40_3d.html. (дата звернення 16.10.2019)
27. Кириченко Є. О. Аналіз структури та динаміки активів банку. Управління розвитком. 2013. № 12. С. 71–73.
28. Ключко Л. А. Моделювання фінансової стійкості комерційного банку на підставі кількісного аналізу та прогнозування тенденцій основних показників його діяльності. Вісник Національного банку України. 2017. № 5. С. 55–56.
29. Коваленко В.В. Стратегічне управління фінансовою стійкістю банківської системи: методологія і практика: монографія. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ»,

2010. 228с.
30. Королева Е. В. Мониторинг финансового состояния коммерческого банка в системе регулирования банковской деятельности. Финансы и кредит. 2013. № 22 (136). С. 32–39.
  31. Косова Т.Д. Аналіз банківської діяльності: Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2008. 486с.
  32. Кочетков В. М. Методичні підходи до аналізу та управління ризиком ліквідності балансу комерційного банку . Фінанси України. 2016. № 10. С. 98–101.
  33. Кочетков В. М. Методологічні аспекти визначення фінансової стійкості комерційного банку . Стратегія економічного розвитку України: наук. Зб. Вип. 4. К. : КНЕУ, 2010. С. 293—300
  34. Кочетков В. М. Організація управління фінансовою стійкістю банку в ринкових умовах : монографія. К. : Вид-во Європейського університету, 2003. 300 с.
  35. Максимова А. В. Оцінка фінансової стійкості банку: методичні підходи до аналізу та проблеми їх застосування . Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. №8. Ч. 3. С. 205–208.
  36. Марич М. Г. Оцінка фінансової стійкості комерційних банків України на сучасному етапі розвитку. 2017. Випуск 17. URL: <http://global-national.in.ua/archive/17-2017/142.pdf> (дата звернення 19.09.2019)
  37. Основні показники діяльності банків України, за даними Національного банку України. URL: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798 (дата звернення 24.10.2019)
  38. Останкова Л. А. Аналіз, моделювання та управління економічними ризиками. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2011. 256 с.
  39. Погремушный В. Рейтинг украинских банков по версии НБУ. Бизнес. 2014. № 50. С. 52–54.
  40. Положення про застосування Національним банком України стандартних

інструментів регулювання ліквідності банківської системи № 615 від 17.09.2015 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0615500-15> (дата звернення 25.10.2019)

41. Показники фінансової звітності банків України URL: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat> (дата звернення 25.10.2019)
42. Постанова від 04 лютого 2016 року N 58 Про збільшення капіталу банків України URL: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=27072754> (дата звернення 18.09.2019)
43. Про банки і банківську діяльність: Закон України № 2740 від 20.09.2001р. Дата оновлення 15.06.2018. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua> (дата звернення 05.09.2019)
44. Ребрик Ю. С. Експрес-діагностування фінансової стійкості банків на основі застосування методів непараметричної статистики Ефективна економіка. 2016. № 2. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=478133> (дата звернення 26.10.2019)
45. Русіна Ю. О. Забезпечення фінансової стійкості комерційного банку. 2015. №2. С. 87–90.
46. Руснак Ю. І. Правове регулювання ліквідності та платоспроможності банків. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. 2016. Вип. 36(2). С. 58–61.
47. Статистика індикаторів фінансової стійкості НБУ. URL: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish> (дата звернення 25.12.2019)
48. Шелудько Н. М. До визначення фінансової стійкості комерційного банку Вісник Національного банку України. 2017. № 3. С. 40–43.
49. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua> (дата звернення 25.12.2019)
50. Офіційний сайт ВАТ КБ «Ощадбанк» URL:<http://www.oschadbank.ua/ua> (дата звернення 25.12.2019)

51. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: Режим <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 16.10.2019).

ДОДАТКИ

**ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ»**

**ОКРЕМИЙ ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН
СТАНОМ НА 31 ГРУДНЯ 2016 РОКУ
(у тисячах гривень)**

	Примітки	31 грудня 2016 року	31 грудня 2015 року
АКТИВИ:			
Грошові кошти та рахунки у Національному банку України	13, 30	10 438 941	5 632 365
Кошти в банках	14, 30	31 150 549	17 775 189
Фінансові інструменти, що відображаються за справедливою вартістю з перецінкою через прибуток або збиток	15, 30	17 148 763	10 095 933
Кредити, надані клієнтам	16, 30	65 946 584	65 462 189
Інвестиції, наявні для продажу	17, 30	65 009 361	47 441 862
Інвестиції, що відображаються за амортизованою вартістю	18, 30	12 640 713	7 195 975
Інвестиції в дочірні компанії	19, 30	24 800	24 800
Основні засоби та нематеріальні активи	20	6 535 809	3 945 327
Передплата з податку на прибуток	11	271 521	299 817
Відстрочені активи з податку на прибуток	11	-	80 672
Інші активи	21	1 440 173	1 178 882
ВСЬОГО АКТИВІВ		210 607 214	159 133 011
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ І ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ:			
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ:			
Кошти банків	22, 30	4 639 317	16 557 088
Рахунки клієнтів	23, 30	145 586 238	94 269 726
Кредити, що отримані від міжнародних та інших фінансових організацій	24, 30	33 418 838	29 498 132
Інші залозичені кошти	25, 30	7 039 869	7 200 519
Інші зобов'язання	26, 30	1 001 614	1 731 009
Субординований борг	27, 30	2 807 088	2 536 133
Відстрочені зобов'язання з податку на прибуток	11	374 083	-
Всього зобов'язань		194 867 027	151 792 607
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ:			
Акціонерний капітал	28	35 108 980	30 153 460
Резерв переоцінки будівель		1 820 998	1 193 252
Резерв переоцінки інвестицій, наявних для продажу		576 751	(800 037)
Непокритий збиток		(21 766 542)	(23 206 271)
Всього власного капіталу		15 740 187	7 340 404
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ І ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ		210 607 214	159 133 011

Від імені Правління:

А. Г. Пришний
Голова Правління

25 квітня 2017 року

Г. С. Костенко
Головний бухгалтер

25 квітня 2017 року

**ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ»**

**ОКРЕМИЙ ЗВІТ ПРО ПРИБУТКИ І ЗБИТКИ ТА ІНШИЙ СУКУПНИЙ ДОХІД
ЗА РІК, ЩО ЗАКІНЧИВСЯ 31 ГРУДНЯ 2016 РОКУ**

(у тисячах гривень,

за винятком прибутку на акцію, зазначеного в дужках)

	Примітки	За рік, що закінчився 31 грудня 2016 року	За рік, що закінчився 31 грудня 2015 року
Процентні доходи	5, 30	19 489 683	19 390 444
Процентні витрати	5, 30	(13 608 765)	(12 489 910)
ЧИСТИЙ ПРОЦЕНТНИЙ ДОХІД ДО ФОРМУВАННЯ РЕЗЕРВУ НА ПОКРИТТЯ ЗБИТКІВ ВІД ЗНЕЦІНЕННЯ АКТИВІВ, ЗА ЯКИМИ НАРАХОВУЮТЬСЯ ПРОЦЕНТИ		5 879 898	5 899 531
формування резерву на покриття збитків від знецінення активів, за якими нараховуються проценти	6, 30	(3 262 752)	(19 734 914)
ЧИСТИЙ ПРОЦЕНТНИЙ ДОХІД(ЗБИТОК)		2 617 146	(9 844 383)
Комісійні доходи	7, 30	2 912 483	2 131 468
Комісійні витрати	7, 30	(267 641)	(487 312)
Чистий збиток від операцій з іноземною валютою	8	(3 601 732)	(4 667 632)
Чистий прибуток від реалізації інвестицій, наявних для продажу	30	3 245	382
Чистий прибуток від операцій з фінансовими інструментами, що відображаються за справедливою вартістю з порожнього через прибуток або збиток	10, 30	3 676 053	6 351 003
Розформовані(формування) резерву на покриття збитків за іншими операціями	6	1 065 068	(1 432 905)
Чисті інші доходи	30	34 725	121 121
ЧИСТИЙ НЕПРОЦЕНТНИЙ ПРИБУТОК(ЗБИТОК)		8 362 262	1 817 114
ОПЕРАЦІЙНІ ВИТРАТИ	9, 30	(5 676 262)	(4 245 009)
ПРИБУТОК(ЗБИТОК) ДО ОПОДАТКУВАННЯ		483 063	(12 273 079)
Відшкодування з податку на прибуток	11	562	-
ЧИСТИЙ ПРИБУТОК(ЗБИТОК) ЗА РІК		484 625	(12 273 079)
ІНШИЙ СУКУПНИЙ ДОХІД(ЗБИТОК):			
Складити, які в подальшому не будуть рекласифіковані у склад прибутків та збитків: Чиста зміна резерву переоцінки майна за вартувальними ефекту відстроченого податку на прибуток		811 723	(41 633)
Складити, які в подальшому будуть рекласифіковані у склад прибутків та збитків: Чиста зміна проведливої вартості інвестицій, наявних для продажу Рекласифікація переоцінки інвестицій, наявних для продажу, що були реалізовані протягом року		1 360 033	441 949
		(3 245)	(382)
ІНШИЙ СУКУПНИЙ ДОХІД		2 530 511	399 934
ВСЬОГО СУКУПНОГО ДОХОДУ(ЗБИТКУ) ЗА РІК		2 852 586	(11 873 144)
ПРИБУТОК(ЗБИТОК) НА АКЦІЮ			
Середньозважена кількість звичайних акцій для розрахунку базисного та розбавленого прибутку(збитку) на акцію	12	29 722	29 777
Базисний та розбавлений прибуток(збиток) на акцію (гривні)	12	15 614	(476 125)

Від імені Правління:

А. Г. Призний
Голова Правління

25 квітня 2017 року

Місцевість: Рибалка О.В., 279-71-18, Закарпатський К.Г., 279-60-22

Г. С. Костенко
Головний бухгалтер

25 квітня 2017 року

Примітка на сторінках 7-92 є невід'ємною частиною цієї окремої фінансової звітності.

**ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ»**

**ОКРЕМИЙ ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН
СТАНОМ НА 31 ГРУДНЯ 2017 РОКУ
(у тисячах гривень)**

	Примітки	31 грудня 2017 року	31 грудня 2016 року
АКТИВИ:			
Готівкові кошти та рахунки у Національному банку України	13	12 228 420	10 438 941
Кошти в банках	14, 30	17 028 838	31 150 549
Фінансові інструменти, що відображаються за справедливою вартістю з переоцінкою через прибуток або збиток	15, 30	21 767 424	17 148 763
Кредити, надані клієнтам	16	74 502 538	65 946 584
Інвестиції, наявні для продажу	17, 30	72 901 636	65 009 361
Інвестиції, що відображаються за амортизованою вартістю	18, 30	25 202 757	12 640 713
Інвестиції в дочірні компанії та асоційовані компанії	19, 30	24 800	24 800
Основні засоби та нематеріальні активи	20	7 614 578	6 535 809
Передплата з податку на прибуток		294 694	271 521
Інші активи	21	2 276 811	1 440 173
ВСЬОГО АКТИВІВ		233 842 496	210 607 214
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ І ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ:			
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ:			
Кошти банків	22, 30	6 435 248	4 639 317
Рахунки клієнтів	23, 30	150 151 178	145 586 238
Кредити, що отримані від міжнародних та інших фінансових організацій	24, 30	34 548 265	33 418 838
Інші запозичені кошти	25	7 299 686	7 039 869
Інші зобов'язання	26, 30	719 458	1 001 614
Субординований борг	27, 30	2 903 463	2 807 088
Відстрочені зобов'язання з податку на прибуток	11	533 569	374 063
Всього зобов'язань		202 590 867	194 867 027
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ:			
Акціонерний капітал	28	49 724 980	35 108 980
Резерв переоцінки будівель		1 822 086	1 820 998
Резерв переоцінки інвестицій, наявних для продажу		725 456	576 751
Непокритий збиток		(21 020 893)	(21 766 542)
Всього власного капіталу		31 251 629	15 740 187
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ І ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ		233 842 496	210 607 214

Від імені Правління:

А. Г. Пишний
Голова Правління

18 квітня 2018 року

Виконавці: Рибалка О.В., 279-71-16, Заднепровський К.Г., 278-60-22

Примітки на сторінках 7-96 є невід'ємною частиною цієї окремої фінансової звітності.

Г. С. Костенко
Головний бухгалтер

18 квітня 2018 року

**ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ»**

**ОКРЕМИЙ ЗВІТ ПРО ПРИБУТКИ І ЗБИТКИ ТА ІНШИЙ СУКУПНИЙ ДОХІД
ЗА РІК, ЩО ЗАКІНЧИВСЯ 31 ГРУДНЯ 2017 РОКУ
(у тисячах гривень,
за винятком прибутку на акцію, зазначеного в гривнях)**

	Примітки	За рік, що закінчився 31 грудня 2017 року	За рік, що закінчився 31 грудня 2016 року
Процентні доходи	5, 30	19 740 677	19 488 683
Процентні витрати	5, 30	(14 228 173)	(13 608 785)
ЧИСТИЙ ПРОЦЕНТНИЙ ДОХІД ДО ФОРМУВАННЯ РЕЗЕРВУ НА ПОКРИТТЯ ЗБИТКІВ ВІД ЗНЕЦІНЕННЯ АКТИВІВ, ЗА ЯКИМИ НАРАХОВУЮТЬСЯ ПРОЦЕНТИ		5 512 504	5 879 898
Формування резерву на покриття збитків від знецінення активів, за якими нараховуються проценти	6, 30	(1 934 665)	(3 202 752)
ЧИСТИЙ ПРОЦЕНТНИЙ ДОХІД		3 577 839	2 677 146
Комісійні доходи	7, 30	4 001 099	2 912 483
Комісійні витрати	7, 30	(1 305 079)	(787 641)
Чистий збиток від операцій з іноземною валютою	8	(451 777)	(3 601 732)
Чистий прибуток від реалізації інвестицій, наявних для продажу	30	13	3 245
Чистий прибуток від операцій з фінансовими інструментами, що відображаються за справедливою вартістю з переоцінкою через прибутки або збитки	10, 30	1 155 657	3 676 053
Розформування резерву на покриття збитків за іншими операціями	6	530 170	1 065 068
Чисті інші доходи	30	180 662	94 726
ЧИСТИЙ НЕПРОЦЕНТНИЙ ПРИБУТОК		4 110 745	3 362 202
ОПЕРАЦІЙНІ ВИТРАТИ	9, 30	(7 130 040)	(5 576 255)
ПРИБУТОК ДО ОПОДАТКУВАННЯ		558 544	463 093
(Витрати)/ відшкодування з податку на прибуток	11	(21)	992
ЧИСТИЙ ПРИБУТОК ЗА РІК		558 523	464 085
ІНШИЙ СУКУПНИЙ ДОХІД:			
<i>Статті, які в подальшому не будуть рекласифіковані у склад прибутків та збитків:</i>			
Чиста зміна резерву переоцінки майна за вирахуванням ефекту відстроченого податку на прибуток		1 400	811 723
<i>Статті, які в подальшому будуть рекласифіковані у склад прибутків та збитків:</i>			
Чиста зміна справедливої вартості інвестицій, наявних для продажу		148 718	1 380 033
Рекласифікація переоцінки інвестицій, наявних для продажу, що були реалізовані протягом року		(13)	(3 245)
ІНШИЙ СУКУПНИЙ ДОХІД		150 105	2 188 511
ВСЬОГО СУКУПНОГО ДОХОДУ ЗА РІК		708 628	2 652 596

Від імені Правління:

А. Г. Пишний
Голова Правління

18 квітня 2018 року

Виконавці: Рибалка О.В., 279-71-16, Заднепровський К.Г., 278-60-22

Примітки на сторінках 7-96 є невід'ємною частиною цієї окремої фінансової звітності.

Г. С. Костенко
Головний бухгалтер

18 квітня 2018 року

**ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ»**

**ОКРЕМИЙ ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН
СТАНOM НА 31 ГРУДНЯ 2018 РОКУ
(у тисячах гривень)**

	Примітки	31 грудня 2018 року	31 грудня 2017 року*
АКТИВИ:			
Готівкові кошти та рахунки у Національному банку України	14	10 600 815	12 228 430
Кошти в банках	15, 31	10 910 047	17 028 838
Похідні фінансові активи	16, 31	-	21 797 424
Кредити, надані клієнтам	17	67 543 176	74 502 538
Інвестиції	18, 31	116 590 238	98 104 393
Інвестиції в дочірні компанії та асоційовані компанії	20, 31	24 800	24 800
Інвестиційна нерухомість	19	796 869	-
Основні засоби та нематеріальні активи	21	8 953 527	7 614 579
Передплата з податку на прибуток		267 324	234 694
Інші активи	22	2 065 173	2 276 811
ВСЬОГО АКТИВІВ		217 751 969	233 842 496
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ І ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ:			
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ:			
Кошти банків	23, 31	54 074	6 435 248
Рахунки клієнтів	24, 31	154 016 464	150 151 178
Кредити, що отримані від міжнародних та інших фінансових організацій	25, 31	34 496 675	34 548 265
Інші заборговані кошти	26, 31	6 618 734	7 299 688
Інші зобов'язання	27, 31	1 013 391	710 458
Субординований борг	28, 31	2 879 790	2 003 463
Відстрочені зобов'язання з податку на прибуток	12	130 137	633 569
Всього зобов'язань		199 309 265	202 690 867
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ:			
Акціонерний капітал	29	46 724 980	46 724 980
Резерв періодичні будівля		1 821 687	1 822 000
Резерв періодичні інвестиції, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		215 554	726 466
Неоцінений збиток		(33 219 707)	(21 620 863)
Всього власного капіталу		16 542 714	31 251 629
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ І ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ		217 751 969	233 842 496

*Банк початково застосував МСФЗ 9 з 1 січня 2018 року. Згідно обраного методу переходу, порівняльна інформація не була перерахована (Примітка 6). В результаті переходу на МСФЗ 9, Банк змінив презентацію деяких статей, презентація порівняльної інформації була змінена відповідно (Примітка 6).

Від імені Правління:

А. Г. Пашин
Голова Правління

25 квітня 2019 року

Виконав: Рибанка О.В., заступник Голови Правління

Примітки на сторінках Ф-117 є невід'ємною частиною цієї окремої фінансової звітності.

Г. С. Костенко
Головний бухгалтер

25 квітня 2019 року

**ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ»**

**ОКРЕМИЙ ЗВІТ ПРО ПРИБУТКИ І ЗБИТКИ ТА ІНШИЙ СУКУПНИЙ ДОХІД ЗА РІК, ЩО
ЗАКІНЧИВСЯ 31 ГРУДНЯ 2018 РОКУ (у тисячах гривень)**

	Примітки	За рік, що закінчився 31 грудня 2018 року	За рік, що закінчився 31 грудня 2017 року*
Процентні доходи, за фінансовими активами, що оцінюються за амортизованою вартістю та за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	6, 31	16 683 325	10 740 677
Процентні доходи за фінансовими активами, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	6, 31	2 661 660	-
Процентні витрати	6, 31	(13 894 739)	(14 226 173)
ЧИСТИЙ ПРОЦЕНТНИЙ ДОХІД		5 450 246	5 512 504
Розформування(формування) резерву під очікувані кредитні збитки /збитки від знецінення за активами, за якими нараховуються проценти	7, 31	1 175 166	(1 934 665)
ЧИСТИЙ ПРОЦЕНТНИЙ ДОХІД ПІСЛЯ ФОРМУВАННЯ РЕЗЕРВУ ПІД ОЧІКУВАНІ КРЕДИТНІ ЗБИТКИ АНА ПОКРИТТЯ ЗБИТКІВ ВІД ЗНЕЦІНЕННЯ АКТИВІВ, ЗА ЯКИМИ НАРАХОВУЮТЬСЯ ПРОЦЕНТИ		6 625 402	3 577 839
Комісійні доходи	8, 31	5 236 359	4 001 099
Комісійні витрати	8, 31	(1 771 336)	(1 305 079)
Чистий прибуток /збиток від операцій з іноземною валютою	9	665 126	(451 777)
Чистий (збиток)/ прибуток від операцій з фінансовими інструментами, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	11, 31	(2 410 823)	1 155 657
Чистий збиток від модифікації фінансових активів та зобов'язань, що оцінюються за амортизованою вартістю та фінансових активів, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	31	(47 668)	-
(формування)/розформування резерву під очікувані кредитні збитки/збитки від знецінення за іншими активами	7	(206 670)	530 170
Чистий інший дохід	31	300 823	180 675
ЧИСТИЙ НЕПРОЦЕНТНИЙ ДОХІД		1 965 581	4 110 745
ОПЕРАЦІЙНІ ДОХОДИ		8 590 963	7 688 584
ОПЕРАЦІЙНІ ВИТРАТИ	10, 31	(8 558 212)	(7 130 040)
ПРИБУТОК ДО ОПОДАТКУВАННЯ		32 771	558 544
Відшкодування /витрати) з податку на прибуток	12	129 468	(21)
ЧИСТИЙ ПРИБУТОК ЗА РІК		162 239	558 523

ОКРЕМИЙ ЗВІТ ПРО ПРИБУТКИ І ЗБИТКИ ТА ІНШИЙ СУКУПНИЙ ДОХІД ЗА РІК, ЩО ЗАКІНЧИВСЯ 31 ГРУДНЯ 2018 РОКУ (у тисячах гривень)

	Примітка	За рік, що закінчився 31 грудня 2018 року	За рік, що закінчився 31 грудня 2017 року*
ІНШІ СУКУПНІ (ВИТРАТИ)/ДОХІД:			
<i>Статті, які в подальшому не будуть рекласифіковані у склад прибутків та збитків:</i>			
Чиста зміна резерву переоцінки майна за врахуванням ефекту відстроченого податку на прибуток		42	1 400
<i>Статті, які в подальшому будуть рекласифіковані у склад прибутків та збитків:</i>			
Чиста зміна справедливої вартості інвестицій, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід/інвестицій, навантаж для продажу, за врахуванням ефекту відстроченого податку на прибуток		(2 614 309)	148 718
Чиста сума резерву переоцінки інвестицій, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід / навантаж для продажу, переміщена в прибуток і збиток		(564)	(13)
ІНШІ СУКУПНІ (ВИТРАТИ) /ДОХІД		(2 614 831)	150 105
ВСЬОГО СУКУПНИХ (ВИТРАТИ) / ДОХОДУ ЗА РІК		(2 452 592)	708 628

* Банк початково застосував МСФЗ 9 з 1 січня 2018 року. Згідно обраного методу переходу, порівняльна інформація не була перерахована (Примітка 5). В результаті переходу на МСФЗ 9, Банк змінив презентацію деяких статей, презентація порівняльної інформації не була змінена (Примітка 5).

Від імені Правління:

А. Г. Пивний
Голова Правління

25 квітня 2019 року

Г. С. Костенко
Головний Бухгалтер

25 квітня 2019 року